

ERHVERVS- OG BYGGESTYRELSEN

Iværksætterindeks 2006

– Vilkår for iværksættere i Danmark

November 2006

Iværksætterindeks 2006
– Vilkår for iværksættere i Danmark

Publikationen kan bestilles hos

Schultz Distribution
Herstedvang 4
2630 Albertslund
Tlf. 43 22 73 00
Mail: schultz@schultz.dk

Publikationen kan også hentes på
Erhvervs- og Byggestyrelsens hjemmeside:
www.ebst.dk

Oplag

1000 stk.

Pris

100,00 kr. incl. moms

ISBN

87-91340-72-1

EAN

978-87-91340-72-7

Design

Schultz Grafisk

Trykt i Danmark, november 2006
af Schultz Grafisk

Erhvervs- og Byggestyrelsen

Dahlerups Pakhus
Langelinie Allé 17
2100 København Ø
Tlf. 35 46 60 00
Fax. 35 46 60 01

Iværksætterindeks 2006

– Vilkår for iværksættere i Danmark

Indholdsfortegnelse

	Forord	5
1	Danmarks iværksætterudfordringer	7
1.1	Opbygning af rapporten	8
2	Iværksætteraktivitet	11
2.1	Sammenligning af iværksætteraktivitet	12
2.2	Sammenfatning af årets iværksætterpræstationer	19
2.3	Udviklingen i Danmarks præstationer versus top 4 landene	20
3	Iværksætteres rammebetingelser	23
3.1	Fem faktorer og 29 politikområder har betydning for iværksætteri	24
3.2	En pæn sammenhæng eksisterer mellem rammebetingelser og vækstiværksættere	26
3.3	Danmark er stadig et stykke fra de bedste iværksætterlande, men vi nærmer os	28
3.4	Hvordan er Danmarks placering på de enkelte politikområder i forhold til top 4 landene?	29
3.5	Hvordan har udviklingen været på de enkelte politikområder?	33
4	Hvilke politikområder er vigtigst for at skabe flere vækstiværksættere?	39
4.1	Hvilke områder er de vigtigste?	39
4.2	Udvælgelse af nøgleområder	41
4.3	Yderligere diskussion af de vigtige politikområder	43
5	Fremtidens regionale iværksætterinfrastruktur	51
5.1	Effekten af iværksætteri på regionalt niveau	52
5.2	De danske regioners iværksætterpræstationer	53
5.3	Iværksætterinfrastrukturen og dens betydning for overlevelse og vækst	59
5.4	Den fremtidige danske iværksætterinfrastruktur	66

6	Dansk behandling af konkurser i et internationalt perspektiv	73
6.1	Hvorfor er konkurslovgivningen vigtig for iværksætteraktiviteten?	75
6.2	Tidlige varslingsystemer	76
6.3	Rekonstruktion	80
6.4	Konkurs og gældssanering	90
Appendiks 1	Væksten i amerikanske og europæiske virksomheder	97
Appendiks 2	TEA-indekset	99
Appendiks 3	Følsomhedsanalyse	101
Appendiks 4	Hvilke initiativer har regeringen gennemført på iværksætterområdet?	103
	Litteraturoversigt	121

Forord

Iværksættere spiller en vigtig rolle for vækst og dynamik i samfundet. Det gælder ikke mindst vækstiværksætterne, som hurtigt skaber nye job og høj omsætning. Derfor har regeringen sat sig som mål, at Danmark i 2015 skal være blandt de lande, hvor der startes flest nye vækstvirksomheder.

Med aftalen om udmøntning af globaliseringspuljen fra november 2006 er der sat handling bag ordene. I de kommende år vil der ske en markant styrkelse af vilkårene for både nye og mindre virksomheder med vækstambitioner.

Iværksætterindekset er et af de redskaber, vi har til at sikre, at vi sætter ind på de rigtige områder. Indekset giver et overblik over de rammer, som har betydning for nye virksomheder og deres vækstmuligheder. Det gælder for eksempel iværksætternes adgang til finansiering og rådgivning, beskatning af virksomheder, iværksætteruddannelse samt mulighederne for genstart. Indekset viser, hvordan Danmark klarer sig på disse og mange andre områder i forhold til de førende iværksætterlande. Og Danmark er formentligt det eneste land i verden, der så detaljeret følger udviklingen på iværksætterområdet.

Iværksætterindekset har i år to temakapitler. Det ene drejer sig om konkurrencer, og hvordan man kan forbedre rammebetingelserne for virksomheder, der oplever økonomiske problemer eller erklæres konkurs. Det andet handler om adgangen til vejledning og rådgivning for nye virksomheder. Heri vises det blandt andet, at der er behov for at styrke rådgivningen af potentielle vækstiværksættere. Kapitlet peger på, at der i Danmark er behov for en mere differentieret iværksætterinfrastruktur, hvor fokus ikke alene er på opstart, men også på nye og mindre virksomheders vækst. Derfor har regeringen taget initiativ til at etablere regionale væksthuse. De skal både styrke rådgivningen af potentielle vækstiværksættere og bidrage til at fremme den private rådgivningsinfrastruktur.

Analyserne i Iværksætterindeks 2006 viser også, at selvom der stadig er udfordringer, går det den rigtige vej med at indfri de ambitiøse mål, som regeringen har sat sig på iværksætterområdet.

God læselyst!

Bendt Bendtsen
Økonomi- og erhvervsminister

November 2006

1 Danmarks iværksætterudfordringer

Et af regeringens centrale mål er, at Danmark skal have flere vækstiværksættere. I den globale videnøkonomi får succesfulde iværksættere stadig større betydning for et lands fremtidige velstandsniveau (OECD, 2001). I industrisamfundet var investeringer i kapitalapparat, arbejdskraft og en stadig mere effektiv produktion den vigtigste kilde til økonomisk vækst. I videnøkonomien er investeringer i viden og innovation blevet den dominerende velstandsfaktor for de rige lande (OECD, 2005).

Iværksættere skaber innovation ved at udvikle nye produkter, produktionsmetoder og teknologier. Desuden styrker iværksættere konkurrencen og innovationen ved at udfordre eksisterende virksomheder på markederne. Opgørelser viser, at op mod 17 pct. af væksten i produktiviteten i dag kan tilskrives udskiftningen af virksomheder (Økonomi- og Erhvervsministeriet, 2004).

Et andet af regeringens centrale mål på iværksætterområdet er, at Danmark skal være blandt de lande i Europa, hvor der startes flest nye virksomheder. På årsbasis startes der 14.000-16.000 nye virksomheder i Danmark og dermed er vi allerede på højde med mange af de bedste lande. Den konklusion er tidligere præsenteret i iværksætterindekset, men ikke alle har været enige i konklusionen og ment, at Danmark stadig var langt fra fx det amerikanske niveau. Derfor har Erhvervs- og Byggestyrelsen (FORA) sammen med OECD og Danmarks Statistik udarbejdet en ny metode til at måle og sammenligne opstartsrate på tværs af lande. Den nye metode bekræfter, at vi, set i forhold til bestanden af virksomheder, starter lige så mange virksomheder som USA, der er iværksætterforbillede for mange. De nye virksomheder er vigtige for dansk økonomi og skaber over 26.000 nye job alene i opstartsåret (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2006).

Danmarks udfordring er, at vores iværksættere ikke oplever samme vækst som i de bedste lande. Vækstiværksættere spiller en særlig rolle for produktivitetsudviklingen og væksten i økonomien. Analyser har vist, at vækstiværksættere har en produktivitet, der er 30-40 pct. højere end gennemsnittet for alle virksomheder. Hvis vi kan fordoble antallet af vækstiværksættere, kan vi hæve værditilvæksten i samfundet med godt 10 mia. kr. (Økonomi- og Erhvervsministeriet, 2005).

En af de vigtigste veje til flere vækstiværksættere er bedre rammebetingelser. De danske rammebetingelser for vækstiværksættere er endnu ikke på højde med de bedste iværksætterlande. Men det går fremad i Danmark. Vi haler ind på de bedste lande, og hvis udviklingen fortsætter, kan vores rammebetingelser være på niveau med de bedste i år 2010. Men det kræver, at vi bliver ved med at forbedre rammebetingelserne.

Indekset viser, at særligt fem områder er vigtige at forbedre. Det gælder iværksætteri i uddannelsessystemet, adgangen til kvalificeret rådgivning, iværksætterkultur samt håndteringen af virksomheder i økonomiske problemer og under konkursbehandling. Indekset fremhæver også person- og selskabsskatten som vigtig for vækstiværksætterne.

Da det tager tid, inden bedre rammebetingelser bliver omsat i bedre præstationer, er det afgørende at opretholde en målrettet indsats de kommende år. Regeringen har allerede gennemført mange forbedringer, og yderligere initiativer er planlagt i udmøntning af globaliseringspuljen. De kommende års iværksætterindeks vil overvåge, om initiativerne bliver omsat i bedre rammebetingelser og bedre præstationer.

1.1 Opbygning af rapporten

Analysen i Iværksætterindekset leder læseren fra data over kvantitative sammenligninger af Danmark med de bedste lande til kvalitative case-studier og konkrete forslag til nye initiativer.

Kapitel 2 gennemgår landenes iværksætterpræstationer målt på opstart og vækst i nye virksomheder. De bedste lande er USA, Korea, Canada og Irland, som Danmark efterfølgende sammenlignes med.

USA, Korea, Canada og Irland har også har de bedste rammebetingelser. Det er formentlig forklaringen på de gode præstationer. Kapitel 3 sammenligner derfor Danmarks rammebetingelser med de bedste lande. Sammenligningen viser, at Danmark er på niveau med de bedste lande på nogle områder, men at der fortsat er plads til forbedring på andre områder. Kapitlet giver også et overblik over alle de initiativer, regeringen har taget for at forbedre betingelserne for iværksættere, siden den tiltrådte.

En oplagt konklusion vil være, at Danmark i de kommende år skal forbedre de områder, hvor vi er længst bagefter. Men Iværksætterindekset benytter en supplerende analyse i kapitel 4. Den sandsynliggør, hvilke rammebetingelser der har kritisk betydning for vækstiværksætterne.

For at finde ud af, hvad vi konkret kan gøre på de udvalgte områder, er det nødvendigt at benytte mere kvalitative analyser. Derfor er der udarbejdet to temakapitler, der analyserer, hvad Danmark konkret kan gøre for at forbedre rammebetingelserne på to kritiske områder, konkurs og iværksætterinfrastruktur.

I kapitel 5 gennemgås iværksætterinfrastrukturen, som er et samlet udtryk for udbuddet af og netværksdannelse blandt aktører, der direkte eller indirekte rådgiver og tilfører ny viden til iværksættere og nye virksomheder. På baggrund af udenlandske erfaringer konkluderes det, at Danmark bør styrke rådgivningen af vækstiværksættere. Det skal ske gennem de nye væksthuse og det private rådgivningsmarked.

Kapitlet om konkurs gennemgår, hvordan Danmark håndterer virksomheder, der oplever økonomiske problemer eller erklæres konkurs. Det holdes op mod praksis i udlandet. Sammen med mere detaljerede casestudier bruges det som inspiration til, hvad Danmark kan gøre bedre særligt inden for to områder: Varslingsystemer, der tidligt kan være med til at identificere økonomiske problemer, og rekonstruktion af virksomheder inden og uden for retssystemet.

2 Iværksætteraktivitet

I Danmark starter hvert år mellem 14.000 og 16.000 nye virksomheder. Få af disse nye virksomheder har et vækstpotentiale (omkring 2.000 ifølge beregninger i dette kapitel), og endnu færre kommer ind i et vækstforløb. Langt hovedparten af de nye virksomheder fortsætter som enkeltmandsaktiviteter eller lukker. Kun omkring 40 pct. af de nye virksomheder overlever de første fem år.

Både de nye virksomheder generelt og de få virksomheder, der oplever høj vækst (vækstiværksættere), har imidlertid stor betydning for væksten og jobskabelsen i Danmark. Op mod 17 pct. af væksten i produktiviteten i dag kan tilskrives opstart og lukning af virksomheder, og nye virksomheder skaber op mod 26.500 danske jobs alene i opstartsåret (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2006). Beregninger viser også, at en fordobling af antallet af vækstiværksættere i Danmark kan øge værditilvæksten med godt 10 milliarder kroner, hvilket svarer til en vækst i bruttonationalproduktet på omkring 0,8 pct. (Økonomi- og Erhvervsministeriet, 2005).

Iværksættere har også en stor betydning for afkastet af et lands investeringer i forskning og udvikling (Acs, m.fl., 2005). Iværksætterne kan hurtigt og effektivt omdanne viden og forskningsresultater fra universiteterne til kommercielle produkter. Afkastet af de kommende års forøgede danske forskningsinvesteringer vil derfor bl.a. afhænge af vores iværksætteraktivitet, og om vi får skabt gode rammer for udviklingen af flere vækstiværksættere.

Regeringen satser på at øge den danske velstand bl.a. gennem en højere iværksætteraktivitet og har derfor sat to mål for iværksætteraktiviteten – et for opstart og et for vækstiværksættere:

- Danmark skal fortsat være blandt de europæiske lande, hvor der hvert år startes flest nye virksomheder.
- Danmark skal i 2015 være blandt de lande i verden, hvor der er flest vækstiværksættere (Regeringen, 2006).

Dette kapitel gennemgår den danske iværksætteraktivitet sammenlignet med andre OECD-lande. Kapitlet viser, at de danske opstarts-rater ligger på niveau med de gamle EU-lande og førende OECD-lande. Konklusionen er i overensstemmelse med tidligere analyser men bygger i år på nye data, der mere præcist kan måle opstartsaktiviteten i OECD-landene.

Danmark lever dermed allerede nu op til regeringens første mål for iværksætterier. Nye politiske tiltag bør derfor *ikke* målrettes mod at øge opstartsrate, men blot fastholde samme niveau som andre førende lande.

Kapitlet viser også, at andelen af nye virksomheder, der bliver til vækstiværksættere, er to til tre gange højere i USA end i Danmark. Data er langt fra perfekte, men årets analyse er forbedret fra sidste år og tager fx hensyn til forskelle i industristrukturer og konjunkturer. Danmark har i år halet lidt ind på de bedste lande, men afstanden er stadig stor. Politiske tiltag skal derfor målrettes mod at øge antallet af vækstiværksættere, hvis vi skal nå regeringens mål om at være i den globale vækstiværksætterelite i 2015.

2.1 Sammenligning af iværksætteraktivitet

Hvis Danmark skal være et af de bedste iværksætterlande i verden, skal vi være gode til både at starte nye virksomheder og sikre, at en høj andel af de nye virksomheder kommer ind i solide vækstforløb.

Iværksætteraktivitet kan måles på mange måder, da iværksætteri mere er en proces end en enkeltstående begivenhed. Afhængigt af formålet med analysen bør forskellige definitioner anvendes. Fokus kan være på perioden før start, hvor det er befolkningens ønske om opstart, der måles, eller på den første del af iværksætterprocessen, hvor antallet af opstartsvirksomheder måles. Hvis der lægges vægt på, at de nye virksomheder også skal skabe nye jobs, bør fokus være senere i iværksætterprocessen. For eksempel kan andelen af vækstvirksomheder anvendes som mål.

Men det er langt fra nemt at få en virksomhed til at vokse, og en høj opstartsrate fører ikke automatisk til, at der også skabes mange vækstvirksomheder. Studier viser, at der i USA er en markant højere andel af de nye virksomheder, der oplever vækst end i Danmark og de øvrige EU-lande (appendiks 1 og Hoffmann, 2006). Det skyldes efter alt at dømme, at de amerikanske rammebetingelser for vækstiværksættere er bedre, jf. kapitel 3.

I de følgende afsnit analyseres landenes iværksætteraktivitet målt på opstart og vækst.

Opstartsrate

Et lands evne til at kunne starte nye virksomheder er typisk blevet målt med de *faktiske opstartsrate*, som Eurostat udarbejder for en række EU-lande. I Danmark starter næsten 10 nye virksomheder for hver 100 virksomheder hvert år, jf. figur 2.1. Det er en ganske høj opstartsrate, som er bedre end andre europæiske lande som Holland, Finland og Sverige. Det betyder, at Danmark ligger i den bedre ende, på niveau med Luxembourg, Norge og Spanien. Danmark ligger dog efter England, som har den højeste opstartsrate (13,2 pct.).

Kilde: Eurostats Business Demography og egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

En OECD-analyse viser, at forskellen mellem landene bliver endnu mindre, hvis der tages højde for forskelle i industristrukturen. En regressionsanalyse, der både tager højde for variationen i opstartsrate på tværs af sektorer og forskelle i konjunkturer på tværs af landene, viser, at Danmark har en af de højeste opstartsrate blandt de ni EU-lande i analysen (Brandt, 2004).

Både i Danmark og i udlandet har det været diskuteret, om sammenligninger med lande uden for EU, primært USA, er mulige. FORA har derfor i samarbejde med OECD taget initiativ til et større analyseprojekt af opstartsrate (Vale, 2006). I overensstemmelse med analysens resultater er der efterfølgende udarbejdet en ny opstartsindikator for Danmark, som er direkte sammenlignelig med de amerikanske og canadiske tal, jf. boks 2.1.

Boks 2.1 Konstruktion af sammenlignelige opstartsrate

Den nye indikator måler antallet af "nye arbejdsgivere" i forhold til det samlede antal arbejdsgivere (virksomheder med minimum en ansat). Det vil sige, at det opgøres, hvor mange virksomheder der starter op med mindst én ansat eller får deres første ansatte i et givet år. Indikatoren udelukker dermed bl.a. små hobby-lignende virksomheder. Metoden anvendes i forvejen i USA og Canada.

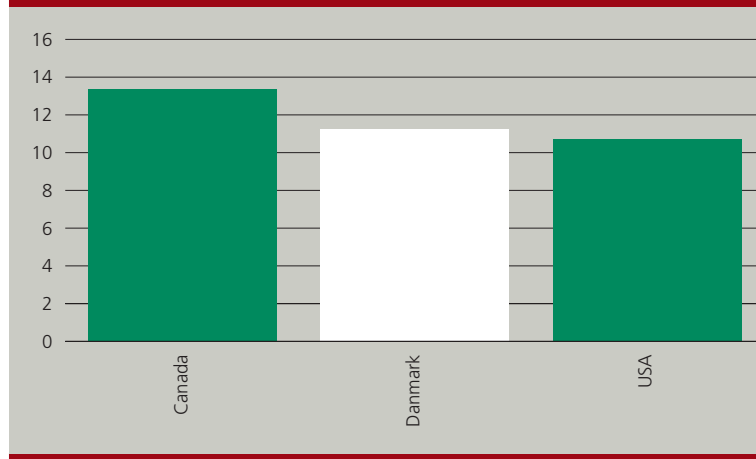
Antallet af virksomheder, der startede i Danmark med mindst en medarbejder i 2003, er 4.300. Antallet af virksomheder, der eksisterede i 2002 uden medarbejdere, og som hyrede mindst en medarbejder i 2003, er 7.200. Samlet set er der derfor 11.500 nye arbejdsgivere i 2003, hvilket skal sammenholdes med antallet af danske virksomheder med minimum en medarbejder i 2003. Det giver en opstartsrate på 11,3 pct. (Bøegh-Nielsen, 2006).

Den nye indikator for Danmark er lavet på grundlag af en særkørsel på data leveret til Eurostat's Business Demography projekt. Det betyder, at andre europæiske lande på tilsvarende vis kan beregne indikatoren. Dermed vil det blive muligt at sammenligne europæiske og amerikanske opstartsrate, og formentlig er det muligt at udbrede metoden til endnu flere OECD-lande. Det skyldes, at mange lande registrerer, når den første person ansættes i en virksomhed, fordi det som regel udløser en række regler og krav til arbejdsgiveren.

Da Eurostats opstartsrate kun dækker udvalgte EU-lande, har mange analyser, herunder Iværksætterindekset, brugt det såkaldte TEA-indeks i internationale sammenligninger. TEA-indekset udarbejdes af Global Entrepreneurship Monitor (GEM) konsortiet. Indekset bygger på en spørgeskemaundersøgelse og måler den andel af befolkningen, der er i gang med at starte en virksomhed, eller som driver en nystartet virksomhed. TEA-indeksets resultater er væsentligt forskellige fra dem, der er fundet med den nye indikator for "nye arbejdsgivere". Derfor bygger dette års Iværksætterindeks udelukkende på Eurostats opstartsrate. De vurderes som særdeles pålidelig, da de bygger på nationale erhvervsregistre, der indeholder alle landets virksomheder. TEA-indekset gennemgås nærmere i appendiks 2, der også beskriver, hvad det betyder for analysen, at indekset er udeladt.

Den nye – om end foreløbige – indikator viser, at der ikke er stor forskel på Danmark og USA. Opstartsrate for Danmark er på 11,3 pct. Det er højere end Eurostats opstartsrate, jf. figur 2.1, som er på knap 10 pct. Sammenlignet med Canada og USA ligger Danmark under Canada (13,4 pct.) og over USA (10,8 pct.), jf. figur 2.2. Tilsvarende analyser på finske og engelske data bekræfter, at de europæiske opstartsrate er på niveau med de amerikanske opstartsrate.

Figur 2.2 Nye arbejdsgivere, 2002 og 2003

Kilde: Statistics Canada, Bøegh-Nielsen (2006) og US Small Business Administration.

Konklusionen om opstart er derfor klar. Danmark lever op til regeringens første målsætning om, at den danske opstartsrate skal ligge på niveau med de øvrige EU-lande. Samtidig viser de nye tal, at Danmark også ligger på niveau med USA.

Spørgsmålet er dog, hvor mange af de 14.000-16.000 nye danske virksomheder der har et reelt vækstpotentiale. En stor andel af virksomheder er højst sandsynligt startet på et forretningsgrundlag, som ikke muliggør vækst udover et par ansatte, men hvor mange har vækstpotentiale? – er det 10, 100, 1000 eller 10.000?

Intet klart bud eksisterer på antallet af potentielle danske vækstiværksættere, men et kvalificeret skøn baserer sig på to indikatorer, som indirekte siger noget om antallet af potentielle vækstiværksættere:

- Virksomheder med eksport i startåret har en eller anden form for potentiale, ellers er eksport ikke mulig. I 2003 var der godt 1.000 nye virksomheder, som havde eksport i startåret. Tallet undervurderer det reelle antal potentielle vækstiværksættere, da virksomheder nemt kan have vækstpotentiale uden at have eksport det første år. De 1.000 eksportiværksættere kan derfor ses som en nedre grænse for antallet af potentielle vækstiværksættere.

- Nogle erhverv giver større vækstpotentiale end andre erhverv. Det er muligt at udpege en række såkaldt globalt orienterede erhverv, hvor virksomhederne også har kunder uden for deres hjemregion (Copenhagen Economics, 2005). Omkring 3.500 virksomheder startede op inden for globalt orienterede erhverv i 2003. Ikke alle 3.500 virksomheder har potentiale. De 3.500 virksomheder kan derfor ses som en øvre grænse for antallet af potentielle vækstiværksættere.

Samlet set ligger antallet af potentielle vækstiværksættere derfor nok et sted mellem 1.000 og 3.500 virksomheder årligt. Et bud på 2.000 potentielle vækstiværksættere er næppe helt skævt. Fremtidige iværksætterindeks vil analysere denne problemstilling nærmere og forsøge at komme med et mere velunderbygget bud på antallet af potentielle vækstiværksættere.

Vækstiværksættere

Ordet vækstiværksættere bliver brugt i mange sammenhænge, og der eksisterer ikke en endegyldig definition af, hvad ordet dækker over. En af årsagerne er, at vækstforløb ikke er ens på tværs af virksomheder og sektorer. En række serviceerhverv vil fx opleve vækst i beskæftigelsen, da deres ydelser kræver personlig kontakt, mens IT-virksomheder bedre kan masseproducere og dermed øge omsætningen uden nødvendigvis at øge beskæftigelsen nævneværdigt. En anden årsag er kvaliteten af de data, der er til rådighed. Ingen internationalt sammenlignelige data eksisterer fx for virksomheder med under 15 ansatte, hvorimod meget detaljerede danske data eksisterer for alle virksomhedsstørrelser.

Dette kapitel anvender en definition af vækstiværksættere, der gør det muligt at sammenligne andelen af vækstiværksættere på tværs af 17 lande, jf. boks 2.2. Definitionen inddrager vækst i enten beskæftigelse eller omsætning. Datamaterialet stammer fra Bureau van Dijk (et privat firma specialiseret i indsamling af store datamængder, se også appendiks 1), som i øjeblikket er den mest anvendelige kilde. Data skal fortolkes med en vis forsigtighed, bl.a. fordi oplysningerne er indsamlet fra kommercielle databaser og ikke nationale statistikbureauer, hvilket øger usikkerheden. Danmark har startet et større udviklingsprojekt i samarbejde med OECD, der skal udvikle bedre data for vækstiværksættere. Målet er, at data for vækstiværksættere fra 2008 skal basere sig på oplysninger fra nationale statistikbureauer.

Boks 2.2 Indikatorer til at måle vækst i nye virksomheder

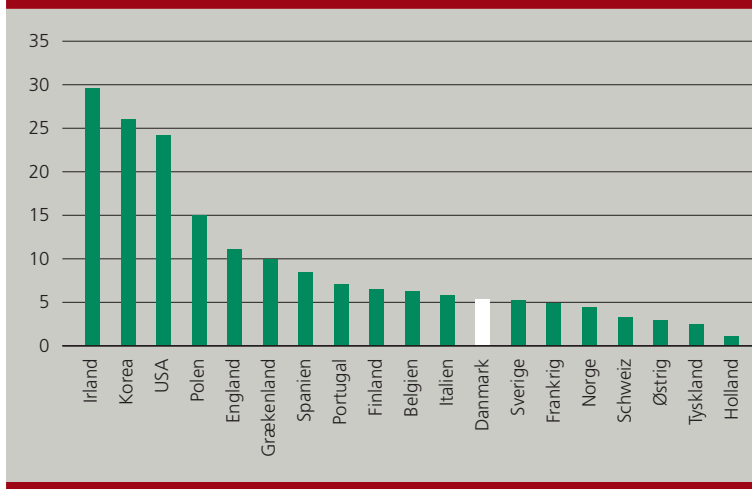
Vækst i nye virksomheder måles med følgende to vækstindikatorer:

- Andelen af nye virksomheder med vækst i omsætningen over 60 pct. fra 2002 til 2004 og med en årlig vækst på mindst 20 pct. Indikatoren er udregnet på baggrund af data for nye virksomheder, der er startet i perioden 1998 til 2002, hvor mindst 15 årsværk indgår i virksomheden i 2002, og hvor virksomheden stadig eksisterer i 2004.
- Andelen af nye virksomheder med vækst i antallet af ansatte over 60 pct. fra 2002 til 2004 og med en årlig vækst på mindst 20 pct. Indikatoren er udregnet på baggrund af data for nye virksomheder, der er startet i perioden 1998 til 2002, hvor mindst 15 årsværk indgår i virksomheden i 2002, og hvor virksomheden stadig eksisterer i 2004.

Enkelte virksomheder kan være registreret flere gange, enkeltmandsejede virksomheder kan være udeladt, og opdatering af databaserne sker irregulært. Det er uvist, hvor stort et problem dette udgør, da manglerne formentligt går igen på tværs af lande. Der er derfor foretaget omfattende test og udarbejdet grundig dokumentation af vækstdata. Dokumentationen er tilgængelig på www.foranet.dk.

Målt på omsætning er der flest vækstiværksættere i Irland, Korea og USA. De nordiske lande ligger alle langt efter de tre førende lande og på stort set samme niveau.

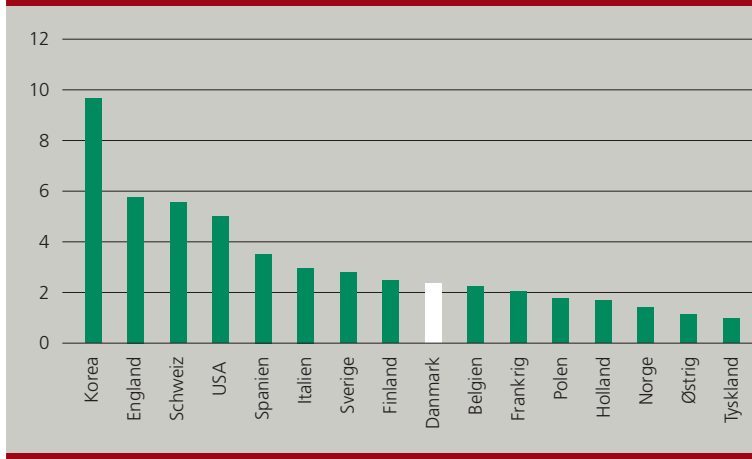
Figur 2.3 Andelen af vækstvirksomheder, hvor væksten er målt i omsætning, 2004

Kilde: Hoffmann og Junge (2006).

En tilsvarende historie gælder for vækst beregnet på grundlag af beskæftigelsen. Korea og USA er igen blandt de førende lande, mens der ikke er data for Irland. Schweiz er rykket op blandt de førende lande. Danmark ligger også her langt fra toppen og stort set på niveau med Sverige og Finland.

Figur 2.4 Andelen af vækstvirksomheder, hvor væksten er målt i antal beskæftigede, 2004

Kilde: Hoffmann og Junge (2006).

Konklusionen på analyserne er klar: Andelen af vækstiværksættere er signifikant højere i USA end i Danmark – end i resten af Europa. Test af data viser, at landenes indbyrdes rangering stort set ikke ændres, når der ved hjælp af statistiske metoder bl.a. tages højde for forskelle i industristruktur og landespecifikke konjunkturpåvirkninger. Forskellene mellem landene bliver dog reduceret noget. USA har derfor ikke fire gange så mange vækstiværksættere som Danmark, hvilket figurerne ellers antyder. Forskellen mellem Danmark og USA er snarere to til tre gange så mange vækstiværksættere i USA end i Danmark (Hoffmann, 2006 og Hoffmann og Junge, 2006).

2.2 Sammenfatning af årets iværksætterpræstationer

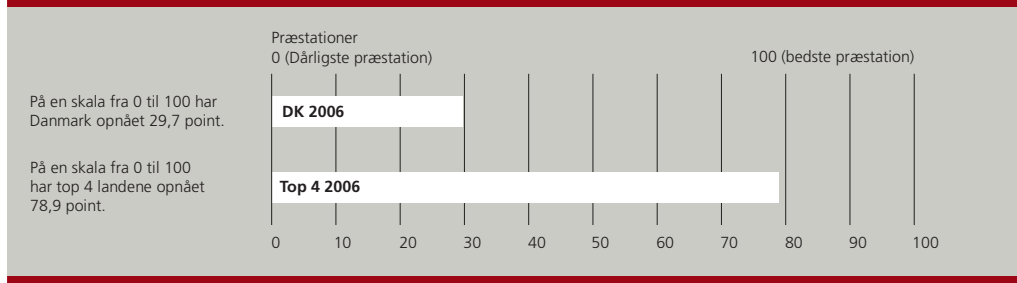
Kapitlet fremhæver tre indikatorer, der alle måler iværksætterpræstationer. Nogle lande klarer sig bedst på opstart (fx Canada), mens andre (fx Korea, USA og Irland) klarer sig bedre med hensyn til vækstiværksættere. En samlet vurdering af iværksætterpræstationerne bør inddrage både opstart og vækstiværksættere.

Canada, Korea og USA blev i sidste års Iværksætterindeks udvalgt som førende iværksætterlande. Irland var en potentiel kandidat, men de irske data var for usikre til at drage endegyldige konklusioner. Dette års opdatering har forbedret kvaliteten af de irske data, og resultaterne viser klart, at Irland bør tages med blandt de bedste lande. Et simpelt gennemsnit af de tre indikatorer giver da også Canada, Irland, Korea og USA de højeste værdier – tæt fulgt af England, som er årets højdespringer. De samme lande kommer ud som de bedste ved en robusthedsanalyse, hvor de tre indikatorer gives forskellige vægte.

De danske præstationer og rammebetingelser vil herefter blive sammenlignet med Canada, Irland, Korea og USA (*top 4 landene*). I nogle afsnit bliver Danmark desuden sammenlignet med de bedste *europæiske* lande: England og Irland. De to lande skiller sig klart ud blandt landene i Europa.

Sammenlignes Danmarks samlede iværksætterpræstationer med top 4 landene – målt på evnen til at starte nye virksomheder og få dem til at vokse – er Danmark langt efter. På en skala fra 0-100 ligger Danmark således 49 points efter.

Figur 2.5 Danmark versus top 4 – iværksætternes præstationer

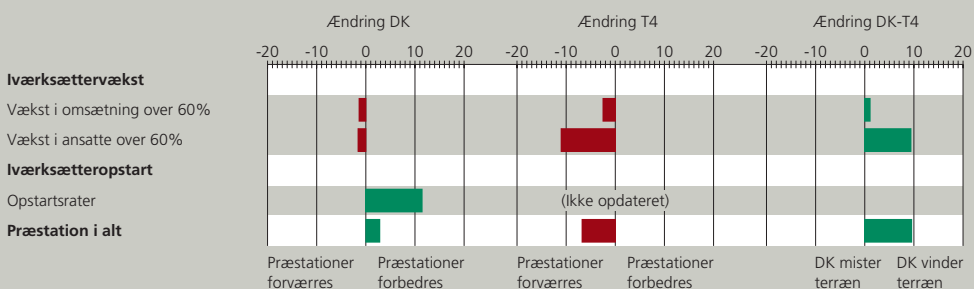
Note: Landenes score på de tre indikatorer, faktiske opstartsrate, vækst i ansatte og vækst i omsætning, er blevet normaliseret på en skala fra 0-100. For hver indikator har det bedste land fået 100 point og det dårligste land 0 point. Et lands samlede iværksætterpræstation er fremkommet ved at tage gennemsnittet af landets score på hver af de tre indikatorer. Top 4 landenes værdi er fremkommet ved at tage et simpelt gennemsnit af deres samlede score.

Kilde: Egne beregninger.

2.3 Udviklingen i Danmarks præstationer versus top 4 landene

Afstanden mellem Danmark og de førende lande er blevet lidt mindre siden sidste års Iværksætterindeks. Danmark er gået fra at være 53 points efter de førende lande til at være 49 points efter, men de tre indikatorer har ikke udviklet sig ens – hverken i størrelse eller i retning. En opsplittning af den samlede indikator i de tre underliggende indikatorer viser, at Danmark primært går frem pga. en højere opstartsrate, mens der er en mindre tilbagegang i andelen af vækstiværksættere, jf. figur 2.6. Det samme gælder for top 4 landene, som går mere tilbage mht. andelen af vækstiværksættere.

Figur 2.6 Udvikling i Danmarks iværksætterpræstation

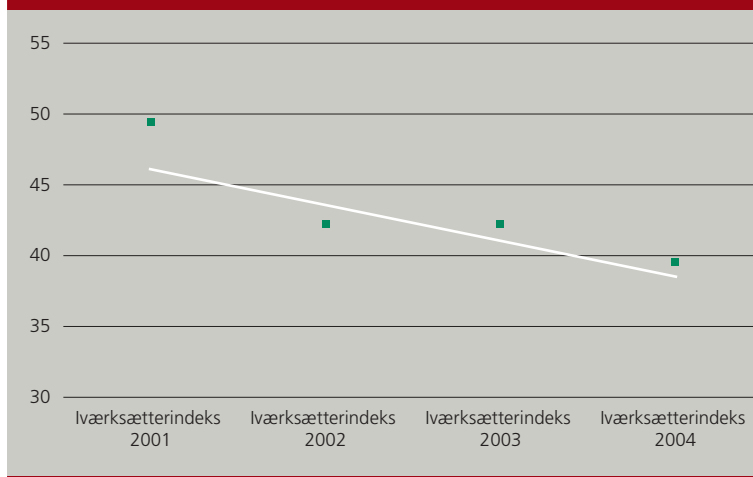
Note: Figuren viser udviklingen på de enkelte præstationer (grønne bjælker illustrerer forbedringer, røde bjælker forværringer). De enkelte indikatorer er normaliseret på en skala fra 0 til 100. Det bedste land har fået værdien 100, og det dårligste land har fået værdien 0. Derved er forskellene mellem Danmark og top 4 landene gjort sammenlignelige på tværs af indikatorer. De tre indikatorer er vægtet ens (1/4). Normaliseringen gør det muligt at lægge de enkelte områder sammen og derved få et billede af, hvordan rammebetingelserne samlet har udviklet sig i Danmark sammenlignet med top 4 landene (nederste bjælke).

Kilde: Egne beregninger.

Der er imidlertid mange faktorer, der har betydning for de enkelte landes iværksætteraktivitet. For eksempel spiller konjunkturudviklingen som allerede nævnt en rolle. Derfor skal udviklingen tolkes med forsigtighed.

En sammenligning af de danske præstationer med top 4 landenes over en længere periode viser, at afstanden mindskes, jf. figur 2.7. Siden det første Iværksætterindeks blev udgivet i 2003 er afstanden reduceret med omkring 10 point. Udviklingen er ikke jævn, men der er en klar tendens. En længere periode er dog nødvendig for at kunne drage håndfaste konklusioner om udviklingen, og om Danmark når regeringens mål i 2015.

Figur 2.7 Udviklingen i afstanden mellem Danmark og top 4

Note: Indekserne er normaliseret, så den højeste værdi på tværs af de fire år får 100 og den laveste får 0. Niveauet for tallene i figuren er derfor ikke direkte sammenlignelige med figur 2.6.

Kilde: Egne beregninger baseret på Erhvervs- og Byggestyrelsen (2004 og 2005A) og FORA (2003).

3 Iværksætteres rammebetingelser

Et lands iværksætterpræstation afhænger af, om landet har formået at skabe gode rammebetingelser for udviklingen af nye virksomheder. Rammebetingelser omfatter alt fra regler og love til kulturelle påvirkninger og individuelle kompetencer og ambitioner. Forbedringer af rammebetingelserne skal sikre, at Danmark realiserer regeringens to mål for iværksætterområdet.

Kapitel 2 viser, at Danmark endnu ikke har realiseret regeringens mål for vækstiværksættere, mens målet for opstart er realiseret. Kapitel 3 stiller derfor skarpt på rammebetingelserne for vækstiværksættere og måler forskellene mellem Danmark og de bedste iværksætterlande på *alle* de politikområder, der påvirker antallet af vækstiværksættere. I kapitel 4 identificeres de *vigtigste* politikområder for vækstiværksættere.

Iværksætterindeks 2006 viser, at Danmark igen i år har forbedret rammebetingelserne for iværksætteri. Udviklingen i de danske rammebetingelser kan vurderes mere sikkert, når indekset er opdateret over en længere årrække. Men de seneste to års opdateringer tyder på, at udviklingen i Danmark går i den rigtige retning. Hvis udviklingen varer ved, og hvis udviklingen i top 4 landene ligeledes fortsætter, vil Danmarks rammebetingelser komme på niveau med de bedste lande omkring 2010. Forbedringerne i de danske rammer er dog beskedne, og der er endnu langt til de bedste lande på centrale områder.

Arbejdet med at identificere relevante rammebetingelser for iværksætteri er en løbende proces, og forbedringer vil hele tiden ske i takt med yderligere forskning og erfaringer fra andre lande. Årets måling er videreudviklet og lettere revideret i forhold til Iværksætterindeks 2005. Sidste års indeks og bilag er blevet bedømt af tre af verdens førende forskere indenfor iværksætteri – David Audretsch, Anders Lundström og David Storey. De tre forskere var meget positive overfor arbejdet. De havde dog også en række forbedringsforslag, som er indarbejdet i årets indeks.

3.1 Fem faktorer og 29 politikområder har betydning for iværksætteri

Et lands rammebetingelser for iværksætteri består af en række faktorer, der påvirker den enkelte iværksætters mulighed for at starte og udvikle en ny virksomhed. På internationalt plan er der gjort et stort arbejde for at få et overblik over de centrale faktorer for iværksættere. Sammen med OECD er Danmark et af de lande, der fører an i arbejdet (Davis, 2006). Erhvervs- og Byggestyrelsen (FORA) har identificeret fem centrale faktorer, *efterspørgselsmuligheder*, *udbud af kapital*, *udbud af kompetencer*, *incitamentsstruktur* og *kultur*, jf. boks 3.1.

Yderligere dokumentation se Hoffmann (2007) og Gabr og Hoffmann (2006).

Under hver af de fem faktorer findes en række politikområder, der påvirker de fem faktorer. En gennemgang af iværksætterpolitikken i førende iværksætterlande kombineret med en teoretisk gennemgang af sammenhængen mellem politik og iværksætteri har ført til en liste med 29 politikområder, jf. figur 3.1. Listen er selvsagt ikke endelig. Frem-

komsten af nye indikatorer kan fx gøre det muligt at opdele politikområder og gøre analysen endnu mere detaljeret. Samtidig kan ny viden føre til, at nye områder bliver opdaget og inddraget.

Figur 3.1 Politikområder benyttet til at måle iværksætteres rammebetingelser

Samlet mål for iværksætteres rammevilkår				
Efterspørgselsmuligheder	Udbud af kapital	Udbud af kompetencer	Incitamerter (motivation)	Iværksætterkultur
Adgangsbarrierer	Lånekapital	Traditionelle merkantile uddannelser	Indkomstskat	Kulturelle og sociale normer
Adgang til udenlandske markeder	Formue og arveskat	IV uddannelse	Selskabsskat	Indsats for særlige grupper
Overførsel af ny viden	Venturekapital	Genstartsmuligheder	Administrative byrder - opstart	Introduktion af IV i folkeskolen/IV praktikophold
Privat efterspørgsel	Aktiemarkeder	IV infrastruktur (offentlig)	Administrative byrder - drift	Kommunikation om "helte"/"awards"
Offentlig efterspørgsel	Kapitalskat	IV infrastruktur (privat)	Arbejdsmarkeds regulering	
Testfaciliteter	Business Angels		Konkurslovgivning	
			Fiskale incitamerter	
			Social- & sundhedsforsikring	

Note: For lysegrønne politikområder eksisterer der mindst en kvalitetsgodkendt indikator, der kan benyttes til at foretage internationale sammenligninger med. For røde politikområder findes der ingen internationalt sammenlignelige og kvalitetsgodkendte indikatorer. En diskussion af de enkelte politikområder findes i Gabr og Hoffmann (2006).

Mange indikatorer er nødvendige for at skabe et nuanceret og dækkende billede af alle politikområder. På nuværende tidspunkt kan 19 politikområder vurderes ved hjælp af internationalt sammenlignelige indikatorer. Der er derved stadig 10 politikområder i modellen, der ikke kan måles, jf. figur 3.1.

Danmark har taget initiativ til en fortsat udbygning og forbedring af internationalt sammenlignelige indikatorer. I forhold til sidste år har

Danmark været med til at udbygge politikområdet *genstartsmuligheder* og *konkurs* i samarbejde med OECD, jf. kapitel 6. Danmark har også været med til at indsamle indikatorer for politik og aktiviteter, der skal promovere iværksætteri i folkeskole, gymnasier og ungdomsuddannelser i OECD-lande (OECD, 2006A).

Der indgår i alt 58 indikatorer i årets indeks. 50 er gengangere, hvoraf det har været muligt at opdatere 28 af dem, otte er nye, og ni er udgået, jf. boks 3.2. En oversigt over politikområder, indikatorer og kilder findes på www.foranet.dk.

Boks 3.2 Ændrede indikatorer i årets iværksætterindeks

Fire politikområder er blevet tilføjet mindst en ny indikator, og politikområdet *Administrative byrder* er blevet splittet op i hhv. opstart og drift.

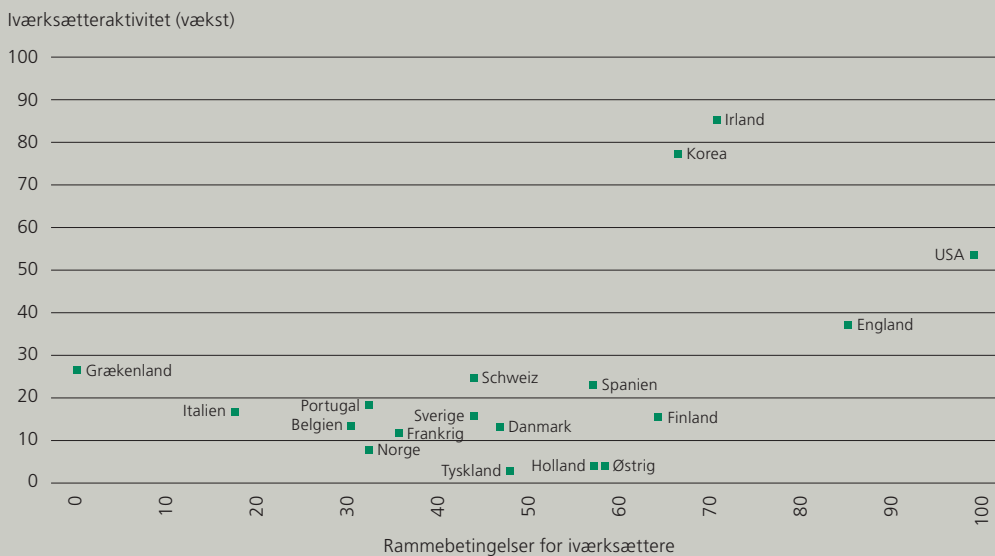
Ni indikatorer er udgået, fordi bedre er blevet tilgængelige, fordi de ikke målte politikområdet med tilstrækkelig nøjagtighed, eller fordi de er blevet forældede. Fx er indikatoren "teknologisk samarbejde mellem virksomheder" under politikområdet *overførsel af ny viden* slettet, fordi den primært måler noget andet. I år måles politikområdet kun af indikatoren "samarbejde mellem universiteter og erhvervsliv".

En indikator under *adgang til udenlandske markeder* er blevet slettet som følge af kritik af sidste års model. "Andel af iværksættere med eksport" ligger tæt op ad præstationsmålene, og er ikke en egentlig rammebetingelse. Nye indikatorer måler i stedet import- og eksportbyrder. Vi var bagefter de førende på den gamle indikator. På de nye indikatorer er vi foran.

3.2 En pæn sammenhæng eksisterer mellem rammebetingelser og vækstiværksættere

Et simpelt gennemsnit af de 58 indikatorer for rammebetingelserne er pænt korreleret med gennemsnittet af de to indikatorer for vækstiværksættere fra kapitel 2. Korrelationen tyder på, at rammebetingelser spiller en stor rolle for landenes præstationer, jf. figur 3.2. Da det tager tid, inden gode rammebetingelser giver sig udslag i bedre iværksætterpræstationer, kan korrelationen ikke blive fuldstændig. Samtidigt er det ikke muligt at måle alle de rammebetingelser, der har betydning for vækstiværksætterne.

Figur 3.2 Sammenhæng mellem iværksætteraktivitet og rammebetingelser

Note: Værdierne er normaliseret på en skala fra 0 til 100, hvor det bedste land har fået værdien 100 og det dårligste land værdien 0. R^2 er 0,22. Hvis beregningerne af korrelationen gøres mere komplicerede, og der fx kontrolleres for forskelle i konjunktur og industristruktur på tværs af lande, bliver R^2 stort set fordoblet. Analyserne er forholdsvis tekniske og kan findes i Hoffmann (2006).

Kilde: Egne beregninger

Irland, Korea, USA og England skiller sig ud med en væsentligt højere iværksætteraktivitet (vækst) og bedre rammebetingelser end de andre lande. Den positive sammenhæng afhænger i høj grad af disse lande. For de europæiske lande er det, bortset fra Irland og England, vanskeligt at udlede sikre konklusioner om forskellene – dertil er forskellene for små og usikkerheden for stor. Irland er det land i Europa, der har den højeste iværksætteraktivitet og de næstbedste rammebetingelser. England har de bedste rammebetingelser i Europa og den næsthøjeste iværksætteraktivitet.

Selv om fokus i år er på vækst, og ikke som tidligere år på både opstart og vækst, kan der ligesom i Iværksætterindeks 2004 og 2005 konstateres en sammenhæng mellem gode rammebetingelser og høj iværksætteraktivitet (vækst).

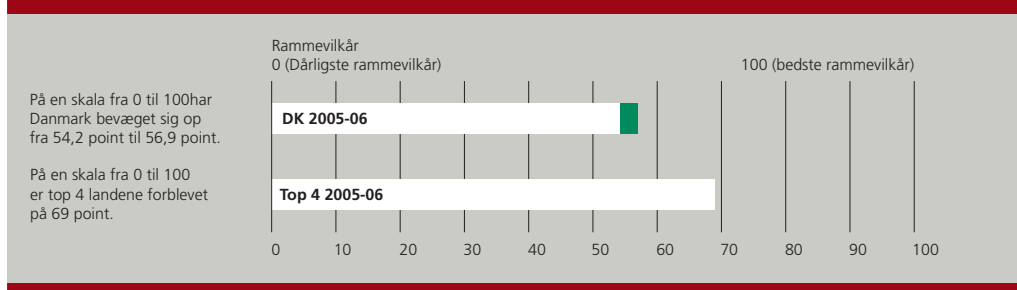
Mangel på tidsserier for flere af indikatorerne gør det desværre ikke muligt at fastslå en kausal sammenhæng mellem gode rammebetingelser og høj iværksætteraktivitet (vækst), men antagelsen understøttes af en række studier af de enkelte politikområder på virksomhedsniveau (Hoffmann, 2007).

3.3 Danmark er stadig et stykke fra de bedste iværksætterlande, men vi nærmer os

Hvis Danmark skal realisere regeringens mål om, at tilhøre den globale iværksætterelite i 2015 – målt på evnen til at skabe vækstvirksomheder – skal de danske rammebetingelser formentlig allerede i 2010 være på niveau med de bedste lande. Det svinger fra område til område, hvor lang tid der går, fra rammebetingelser forbedres, til det medfører højere vækstrater blandt iværksættere. Iværksætterindeks 2004 vurderede, at det for størstedelen af rammebetingelserne tager ca. fem år, før forbedringer viser sig i præstationerne.

Ved at følge Danmarks rammebetingelser fra år til år kan vi se, hvordan de udvikler sig over tid i forhold til de bedste lande. De mange initiativer for at forbedre rammebetingelserne gør, at Danmark langsomt, men sikkert, haler ind på de bedste lande i verden, jf. figur 3.3. Siden sidste år har Danmark kappet en femtedel af afstanden til de bedste lande. Det er en gentagelse af sidste års udvikling. På en skala fra 0 til 100 har Danmark bevæget sig fra 54,2 til 56,9 point, mens top 4 landene ligger uændret på 69 point. Danmark ser altså ud til at være på rette vej.

Figur 3.3 Danmark versus top 4 – iværksætteres rammebetingelser

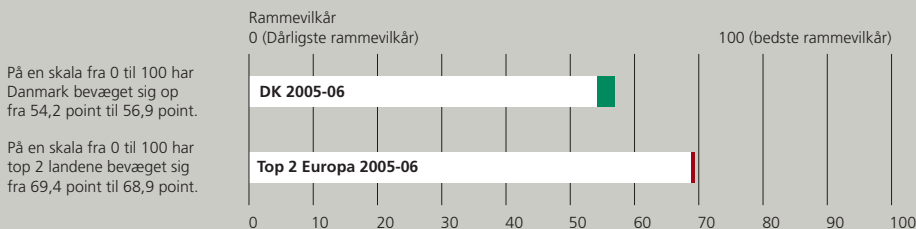
Note: Landenes score på de 58 indikatorer, der benyttes til at måle rammebetingelserne, er blevet normaliseret på en skala fra 0-100. For hver indikator har det bedste land fået 100 point og det dårligste land 0 point. Landets samlede score på rammebetingelser er fremkommet ved at tage gennemsnittet af landenes score på de 19 politikområder, det har været muligt at kvantificere. De enkelte politikområders værdi er et simpelt gennemsnit af de indikatorer, der måler området. Top 4 landenes værdi er fremkommet ved at tage et simpelt gennemsnit af deres samlede score. For at have sammenlignelige værdier for 2005 og 2006, så udviklingen kan fastlægges, genberegnes 2005 værdien for de 58 indikatorer i dette års indeks.

Kilde: Egne beregninger.

Danmarks placering i forhold til de bedste lande er relativt stabil, når der ændres på de vægte, som benyttes til at veje de 58 indikatorer sammen. En følsomhedsanalyse viser, at selvom vægtene ændres kan Danmark ikke komme op blandt de bedste iværksætterlande i OECD. Men Danmark hører med i top 10, jf. appendiks 3.

Hvis man udelukkende ser på de europæiske lande, er billedet ligeledes, at Danmark haler ind på de førende iværksætternationer, jf. figur 3.4. Gruppen af førende iværksætternationer i Europa er reduceret fra tre til to lande, Irland og England. De har skabt markante forbedringer af rammebetingelserne og er kommet langt foran det øvrige Europa.

Figur 3.4 Danmark versus top 2 Europa – iværksætteres rammebetingelser

Kilde: Egne beregninger.

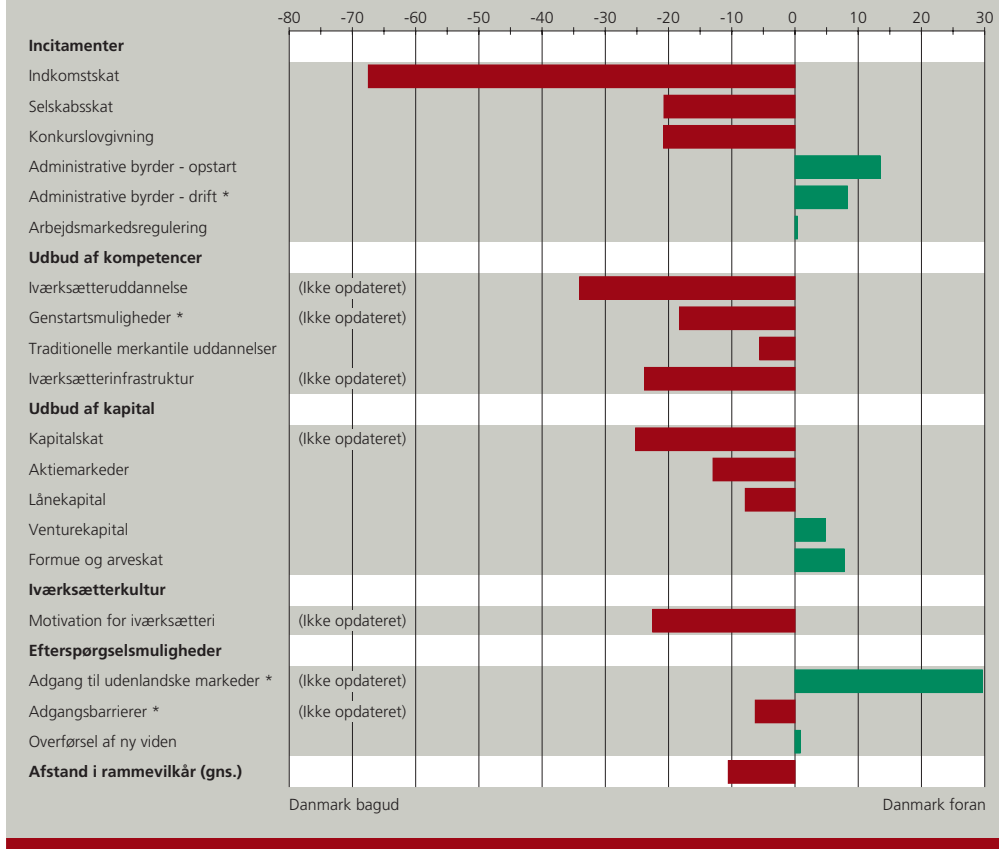
Sammenligningen af de danske rammebetingelser med de bedste lande viser, at Danmarks rammebetingelser vil komme på niveau med de bedste lande omkring 2010, hvis udviklingen fortsætter. Fremskrivningen må dog tages med et vist forbehold. Modellen tager ikke højde for nye initiativer blandt de bedste lande. Hvis de bedste lande intensiverer deres indsats på en ny og mere effektiv måde, uden at Danmark følger med, vil Danmark ikke indhente de bedste lande i 2010. Samtidig er der en række områder, hvor Danmark stadig er meget langt fra de bedste lande, jf. afsnit 3.4.

At indhente de bedste lande, kræver derfor fortsat tæt overvågning og samarbejde med de førende lande – og potentielle nye frontløbere – rundt omkring i verden.

3.4 Hvordan er Danmarks placering på de enkelte politikområder i forhold til top 4 landene?

Den samlede afstand mellem Danmark og top 4 skyldes, at vi, som illustreret i figur 3.5, er markant bagud på 12 af de 19 politikområder, som det er muligt at sætte tal på.

Figur 3.5 Afstand mellem Danmark og top 4

Note: Lysegrønne bjælker illustrerer, at Danmark er foran, mens lyserøde bjælker illustrerer, at Danmark er bagud. De enkelte områder er normaliseret på en skala på 0-100 for at gøre afstanden mellem Danmark og top 4 sammenlignelige på tværs af politikområder. Den nederste bjælke, viser den vægtede sum af de lysegrønne og lyserøde bjælker.

Parenthesen "(Ikke opdateret)" betyder, at over 50 pct. af indikatorerne for det pågældende politikområde ikke er opdateret. En * angiver, at der er kommet mindst én ny indikator under det pågældende politikområde.

Sidste år sammenlignedes Danmark med top 3, i år sammenlignes med top 4. Sidste år var de førende lande mht. præstationer USA, Korea og Canada. I år er Irland kommet til. Det har i midlertidig ikke den store betydning for afstanden mellem DK og de førende lande – kun for politikområderne iværksætterkultur og genstartsmuligheder, hvor afstandene er blevet lidt mindre.

Kilde: Egne beregninger.

Danmark har nogle af verdens bedste rammebetingelser på fem politikområder. Det gælder *administrative byrder for hhv. opstart og drift, formue- og arveskat, venturekapital i den tidlige investeringsfase og adgang til udenlandske markeder.*

Allerede i det første Iværksætterindeks var Danmark blandt de førende lande med hensyn til administrative byrder samt formue- og arveskat. Det er nemt og billigt at starte egen virksomhed i Danmark, men også målt på omfanget af byrder, som pålægges virksomhederne i den daglige drift, er Danmark et stykke foran de førende lande. Formueskatten er afskaffet, og arveskatten er relativ lav særlig for den nærmeste familie.

Grunden til, at Danmark i år er placeret blandt de førende lande på venturekapital, er, at Danmark scorer højt på tilgængeligheden af venturekapital i virksomhedernes opstartsfasen. Det danske marked for venturekapital i ekspansionsfasen er derimod fortsat beskedent. Samtidig er venturemarkedet gået helt i stå i USA og Korea, hvorfor den relative afstand mellem Danmark og de førende lande udligner sig. På *adgang til udenlandske markeder* ligger Danmark blandt de bedste, fordi det er let og forbundet med relativt lave omkostninger for danske virksomheder at importere og eksportere.

Danmark er på niveau med top 4 på to politikområder (*arbejdsmarkedsregulering* og *overførsel af ny viden*). Både i de førende lande og Danmark er der tradition for at have et væsentligt mere fleksibelt arbejdsmarked, end det fx er tilfældet i mange central- og sydeuropæiske lande. Ligeledes er Danmark konkurrencedygtig, når det gælder virksomhedslederes vurdering af omfanget af samarbejde mellem lokale universiteter og virksomheder.

Danmark halter bagefter top 4 landene på politikområderne: *Indkomstskat, kapitalsskat, selskabsskat, iværksætteruddannelse, iværksætterinfrastruktur, iværksætterkultur, konkurslovgivning, genstartsmuligheder og aktiemarkeder*.

USA, Canada og Korea hører til blandt de lande, der har den laveste indkomstskat. I Danmark er den gennemsnitlige og særligt den marginale indkomstskat høj. For kapitalsskat er det primært beskatning af dividender, udbytte fra aktier samt kortsigtet beskatning af kursgevinster på aktier, der er højere end i top 4 landene. Endelig er selskabsskatteraten for små og mellemstore virksomheder høj i Danmark sammenlignet med de førende lande, men forskellen er væsentligt mindre end på indkomstskatten. Mens selskabsskatten ikke spiller den store rolle for nye virksomheder, der under opstarten kun har begrænset omsætning, vil selskabsskatten have stor effekt på nettooverskuddet, hvis virksomhederne bliver til vækstvirksomheder.

Iværksætteruddannelse er et nyt fokus område i Danmark. Iværksætteri har ikke tidligere været integreret så godt i uddannelsessystemet som i

de førende lande. Det har ikke været muligt at opdatere indikatorerne for politikområdet, hvorfor konklusionen fortsat er, at Danmark er langt fra de bedste lande.

Den offentlige infrastruktur, dvs. udbuddet af og netværksdannelse blandt offentlige aktører, der direkte eller indirekte rådgiver og tilfører ny viden til iværksættere og nye virksomheder, har ikke samme høje niveau i Danmark som i de bedste lande. Indikatoren er ikke opdateret, hvorfor nye tiltag ikke er taget i betragtning.

En iværksætterinfrastruktur indeholder også en privat del, idet der i mange lande udøves en kvalificeret rådgivning af private aktører. Endnu er det ikke muligt at måle den del af iværksætterinfrastrukturen, der udgøres af private.

Iværksætterkulturen i Danmark halter primært efter de førende lande på to områder: Hvorvidt kulturen i landet fremmer værdier som risikovillighed og individuel succes, samt om iværksættere nyder stor respekt i befolkningen. Indikatorerne er ikke opdateret i årets Iværksætterindeks.

Det er dyrere og tager længere tid at afvikle en konkursramt virksomhed i Danmark end i de førende lande. En ændring af konkurslovgivningen i 2005 har medført, at en hæderlig konkursramt iværksætter fremover kan opnå gældssanering hurtigere. Yderligere vil den efterfølgende afdragsperiode generelt tage tre år mod fem år tidligere. Tæt knyttet til konkurslovgivningen er genstartsmulighederne for en konkursramt iværksætter. Det er nemmere at genstarte i de førende lande end i Danmark, og en dansk iværksætter der løber ind i midlertidige økonomiske problemer kan have vanskeligt ved at få hjælp til at få virksomheden rekonstrueret og på ret køl. Hele politikområdet er analyseret særskilt i kapitel 6.

Endelig er Danmark bagefter, når det gælder størrelsen af aktiemarkedet. Især er den alternative markedsplads for mindre og mellemstore selskaber lille i Danmark. Her er hverken omsætningen eller noteringen af nye virksomheder særlig høj. Lidt bedre ser det ud for det primære aktiemarked, men også her er Danmark en anelse efter de bedste lande.

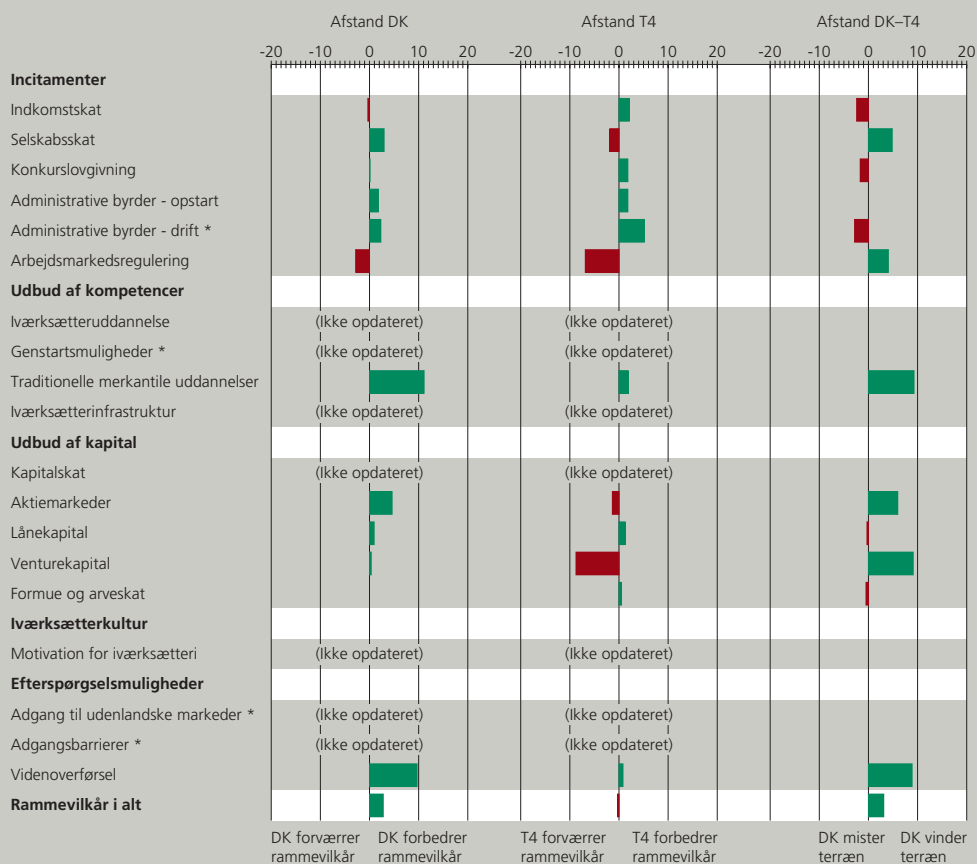
En mere detaljeret oversigt over de enkelte politikområder og de underliggende indikatorer kan findes på hjemmesiden www.foranet.dk.

3.5 Hvordan har udviklingen været på de enkelte politikområder?

Som vist ovenfor har Danmark samlet set forbedret sine rammebetingelser, men på hvilke områder er det, at vi har forbedret os? Svaret findes ved at se på udviklingen for indikatorerne i Iværksætterindekset og supplerer med kvalitative vurderinger af den igangværende indsats på iværksætterområdet.

Danmark har i løbet af det seneste år skabt forbedringer på rammebetingelserne på 9 ud af 19 politikområder, jf. figur 3.6, mens rammebetingelserne på to af politikområderne er blevet forværret. En række af de områder, hvor Danmark har størst forbedringspotentialer, har det ikke været muligt at opdatere. Derfor må de årlige udsving tolkes med varsomhed.

Figur 3.6 Udvikling i Danmarks rammebetingelser for iværksættere

Note: Figuren viser udviklingen på de enkelte politikområder (lysegrønne bjælker illustrerer forbedringer, mens de lyserøde illustrerer forværringer). De enkelte indikatorer og politikområder er normaliseret på en skala fra 0 til 100 for at gøre forskellene mellem Danmark og top 4 landene sammenlignelige på tværs af politikområder. Søjlen længst mod venstre viser Danmarks udvikling på alle 19 politikområder. Søjlen i midten viser top 4 landenes udvikling, og søjlen til højre ser på Danmarks udvikling i forhold til top 4 landenes udvikling – dvs. søjlen viser, i hvilket omfang Danmark henter ind på top 4 landene.

Parenthesen "(Ikke opdateret)" betyder, at over 50 pct. af indikatorerne for det pågældende politikområde ikke er opdateret. En * angiver, at der er kommet mindst én ny indikator under det pågældende politikområde.

Kilde: Egne beregninger.

Ændringerne i de danske rammebetingelser er hovedsagligt sket som følge af politiske initiativer. Alene på Økonomi- og Erhvervsministeriets område har regeringen lanceret fem handlingsplaner, der har til formål at styrke rammebetingelserne for dansk erhvervsliv og iværksætterområdet. Det drejer sig om *Konkurrenceevnepakken* (januar 2002), *Hand-*

lingsplan for iværksættere (januar 2003), handlingsplanen *Et samfund med plads til det frie initiativ* (oktober 2003), *Handlingsplan for risikovillig kapital* (januar 2005) og *Aftale om udmøntning af globaliseringspuljen* (november 2006). Hertil kommer de initiativer, som regeringen har gennemført på andre ministerområder, som har betydning for iværksættere og nye virksomheder.

Sammenhængen mellem initiativerne og ændringerne i indikatorerne er ikke altid én til én. På nogle områder tager det lang tid fra initiativet bliver gennemført til det påvirker rammebetingelserne. En øget indsats på iværksætteruddannelserne virker fx primært, når de studerende er færdige med deres uddannelse. En sænkning af persons-katten slår derimod direkte igennem i indikatorerne. I teksten gennemgås initiativer, der kan forklare udviklingen i indikatorerne, mens de øvrige initiativer fremgår af appendiks 4.

De seks politikområder Danmark har forbedret mest siden sidste års Iværksætterindeks er: *Selskabsskat, administrative byrder (både opstart og drift), aktiemarkeder, traditionelle merkantile uddannelser og overførsel af ny viden*, jf. figur 3.6.

Selskabsskatten er blevet nedsat til 28 pct. i 2005 fra 30 pct. og skatterebatten til små virksomheder er blevet mindre i Canada siden sidste år, hvilket er årsagen til det lille fald blandt top 4 landene.

De administrative byrder er faldet i Danmark både mht. opstart og drift. Arbejdet med byrderne har stor bevågenhed og regeringen har gennemført en række tiltag, fx målinger af byrder, lempeligere krav til små virksomheder, forenkling af ordninger osv. Gennemsnitligt er der dog gjort mere i top 4 landene end i Danmark. Fremgang dækker primært over et stort fremskridt i Korea, mens de øvrige top 4 landes udvikling ligner den danske. Korea er dog stadig langt efter de bedste lande på dette område.

Aktiemarkederne er gået frem i Danmark, hvilket dækker over en større værdi af nye børsnoteringer i 2005 end i 2004. I 2005 blev seks nye selskaber børsnoteret mod kun tre selskaber i 2004. Samtidigt var likviditeten på aktiemarkedet bedre i 2005 end 2004. Antallet af børsnoteringer er ikke nævneværdigt påvirket af politiske tiltag, men den øgede omsætning kan skyldes den nye integrerede nordiske børs. Analyser viser, at øget integration af aktiemarkeder fører til øget omsætning (Økonomi- og Erhvervsministeriet, 2006). Aktiemarkederne er hverken forbedret eller forværret i top 4 landene. Danmark er derfor på dette område kommet tættere på de bedste lande.

Forbedringerne på områderne ”traditionelle merkantile uddannelser” og ”overførsel af ny viden” skal ikke overfortolkes. Områderne er målt ved hjælp af en spørgeskemaundersøgelse, hvor små årlige udsving er naturlige. Indikatorerne for disse to områder skal være forbedrede gennem et par år for, at der med sikkerhed kan siges at være reelle forbedringer.

På ”venturemarkedet” har Danmark stort set ikke ændret sig, men de bedste lande er, som nævnt, faldet tilbage. I Iværksætterindeks 2004 blev det vurderet, at det var lykkedes Danmark at skabe rammer for seed-investeringer, der var på højde med de bedste lande, blot var det endnu ikke slået fuldt igennem i tallene. Disse forbedringer skyldes særligt Vækstfondens mere fremtrædende rolle de seneste år. Forbedringerne viser sig nu i data, og samlet har Danmark i dag et venturemarked for kapital til opstartsfasen, der er lidt bedre end top 4 landene. Vi er dog stadig bagefter på ekspansionskapital.

Danmark er kun gået tilbage på et enkelt område (arbejdsmarkedsregulering), men tilbagegangen skal ikke overtolkes. Ændringen skyldes en teknisk detalje i indikatorerne, og er ikke udtryk for en reel ændring. En tilsvarende justering er sket i de øvrige lande, hvilket samlet set betyder, at Danmark i forhold til top 4 er gået frem.

Indkomstskatten er uændret i Danmark, mens den er faldet i Canada. Samlet set er Danmark derfor faldet lidt tilbage på dette område. Regeringen har dog tidligere sænket personskatterne i forbindelse med forårspakken. Personskattelettelsen består af en forhøjelse af mellemskattegrænsen med 48.000 kr. og indførelse af et beskæftigelsesfradrag på 2,5 pct. dog højst 7.000 kr.

Et par områder, hvor der forventes forbedringer, er ikke opdateret. I kapitel 6 er de igangværende aktiviteter på ”konkursområdet” og ”genstart” beskrevet nærmere. De nye tiltag forventes at slå igennem på politikområdet i løbet af de kommende år. Ligeledes indeholder udmåntningen af globaliseringspuljen en række initiativer inden for den ”offentlige iværksætterinfrastruktur”, herunder etableringen af regionale væksthuse, der forventes at give sig udslag i forbedrede rammebetingelser på længere sigt. Tiltagene er beskrevet nærmere i kapitel 5.

Derudover forventes en opdatering af indikatoren for ”uddannelse i iværksætteri” at resultere i fremgang på området for Danmark. IDEA og Øresund Entrepreneurship Academy er blandt de seneste års initiativer for at forbedre integrationen af iværksætteri på universitetsniveau.

Iværksætterkulturen er også forsøgt styrket i Danmark gennem etableringen af Selvstændighedsfonden – Young Enterprise. Fonden skal støtte og fremme selvstændigheds- og iværksætterkulturen i Danmark. Dette skal bl.a. ske via undervisningsmaterialer til alle uddannelsesniveauer og gennem udvikling af iværksætterspil til børn og unge.

Udover de nævnte initiativer har regeringen gennemført og planlagt en lang række andre initiativer, som har betydning for iværksætteri, jf. appendiks 4. De kommende års opdateringer af Iværksætterindekset vil vise, hvordan initiativerne flytter rammebetingelserne i Danmark, og om de førende lande flytter sig endnu mere.

4 Hvilke politikområder er vigtigst for at skabe flere vækstiværksættere?

Ikke alle politikområder er lige vigtige for iværksætteraktiviteten. Sidste kapitel viste, at Danmark på en række politikområder er godt med, men er bagud på andre. Givet det næppe er muligt eller kan betale sig at rette op på alle områder med det samme, er det nyttigt at have en idé om, hvor Danmark med fordel kan starte. Dette kapitel forsøger at vurdere vigtigheden og effekterne af de forskellige politikområder for vækstiværksættere.

Kapitlet viser ligesom sidste års Iværksætterindeks, at indkomstskat, iværksætteruddannelse, genstartsmuligheder og iværksætterinfrastruktur er nøgleområder, hvis Danmark skal skabe flere vækstiværksættere. Desuden udpeger årets analyse to nye områder, selskabsskat og kultur, som vigtige.

Danmark kan og skal ikke kopiere de politiske systemer i de bedste iværksætterlande på disse seks nøgleområder. En række andre forhold skal inddrages, før en politisk prioritering er mulig. Kapitlet diskuterer derfor en række yderligere forhold, der skal inddrages i diskussionen af, hvor Danmark skal prioritere ressourcerne. Før nye initiativer inden for de seks nøgleområder gennemføres, skal omkostningerne ved de nye initiativer sammenholdes med de mulige effekter, desuden skal initiativernes effekter på resten af den danske økonomi og eksistensen af markedsfejl vurderes.

To af områderne (konkurs og iværksætterinfrastruktur) er udvalgt til yderligere analyse. Kapitel 5 ser på, hvordan Danmark kan styrke iværksætterinfrastrukturen. Kapitel 6 ser på, hvad Danmark kan gøre for at opdage økonomiske problemer i virksomheder tidligt og forbedre mulighederne for at rekonstruere potentielt levedygtige virksomheder i stedet for at likvidere dem.

4.1 Hvilke områder er de vigtigste?

Danmark kan forsøge at skabe flere vækstiværksættere ved at prioritere de områder, hvor vi er længst bagud i forhold til de bedste lande, jf. analysen i kapitel 3. Alle områderne er dog næppe lige vigtige for væksti-

værksættere. En af styrkerne ved Iværksætterindekset er, at det både måler præstationer og rammebetingelser, og indekset giver derfor mulighed for at lave en samlet analyse af, hvilke politikområder der er vigtigst.

En ideel analysemetode til at bestemme den relative betydning af politikområderne eksisterer ikke. Analysen i dette kapitel inddrager derfor en række forhold for at sikre, at resultaterne er robuste.

Kapitlet opdeler politikområderne i fire kategorier på baggrund af to forhold. Når korrelationen mellem indikatorerne for et politikområde og iværksætteraktiviteten er høj, er det sandsynligt, at de pågældende områder har særlig betydning. Når landene med de bedste præstationer har særligt gode rammebetingelser på nogle politikområder, er det ligeledes sandsynligt, at de pågældende områder har særlig betydning, jf. boks 4.1.

Efterfølgende bruges en række mere kvalitative analyser til at supplere de rent analytiske resultater. De kvalitative overvejelser bruges til at nuancere undersøgelsen af de forventede effekter og omkostninger af politikområderne.

Boks 4.1 Konstruktionen af tabel 4.1

Politikområderne er kategoriserede ud fra to kriterier:

- En signifikant korrelation mellem et politikområde og indikatorerne for vækstiværksættere tyder på, at dette politikområde er vigtigt for præstationerne. Politikområder, der viser signifikant sammenhæng med præstationsindikatorerne (5 pct. niveau), antages at være særligt vigtige. Sidste år blev sammenhængen mellem politikområderne og det samlede mål for opstart og vækst undersøgt. Men da analysen i år bekræfter, at Danmarks udfordring er at få flere vækstiværksættere, korreleres politikområderne i år kun med vækstindikatorerne. Det giver et billede af, hvilke rammebetingelser der er vigtige for væksten.
- Politikområder, der er højt prioritet i top 4 landene, må antages også at være vigtige for væksten. Politikområder, hvor gennemsnittet af top 4 landenes rangering er højere end gennemsnittet af top 4 landenes rangering på alle rammebetingelserne, antages at være særligt vigtige.

4.2 Udvælgelse af nøgleområder

Sidste kapitel satte tal på 19 politikområder, jf. figur 3.5, som påvirker iværksætteraktiviteten. Seks ud af disse 19 politikområder er signifikant korreleret med indikatorerne for andelen af vækstiværksættere. De seks områder (*iværksætteruddannelse, genstartsmuligheder, indkomstskat, selskabsskat, iværksætterkultur og offentlig iværksætterinfrastruktur*) er også højt prioriteret af de bedste lande, hvilket tyder på, at disse områder er kritiske for vækstiværksættere, jf. tabel 4.1.

Fire områder (*konkurslovgivning, arbejdsmarkedsregulering, adgangsbarrierer og venturekapital*) er højt prioriteret, men ikke signifikant korreleret med præstationerne. Områderne ser derfor ud til at være lidt mindre vigtige end de seks kritiske områder. Men de fire politikområder er dog stadig interessante for iværksætterpolitikken.

Danmark er langt efter de bedste lande på de seks kritiske områder, jf. skriftfarven i tabel 4.1. Bedre ser det ud for de fire områder, som kun er højt prioriteret. Danmark er på niveau med de bedste på arbejdsmarkedsregulering og adgangsbarrierer, mens vi stadig er efter de bedste lande på konkurslovgivningen. Venturekapital er på niveau med de bedste på seed markedet, men efter de bedste på venturekapitel til ekspansion. Venturekapital retter sig imidlertid primært mod nye teknologivirksomheder. For nye virksomheder generelt har Danmark et veludbygget marked for lånefinansiering, men markedet for risikovillig lånekapital, fx mezzaninkapital er ikke så udbygget som i de bedste lande.

Tabel 4.1 De vigtigste rammebetingelser

	Insignifikant korreleret med iværksætterpræstationer	Signifikant korreleret med iværksætterpræstationer (vækst)
Højt prioriteret af top 4	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurslovgivning • Arbejdsmarkedsregulering • Adgangsbarrierer • Venturekapital 	<ul style="list-style-type: none"> • Iværksætteruddannelse • Genstartsmuligheder • Indkomstskat • Selskabsskat • Iværksætterkultur • Offentlig iværksætterinfrastruktur
Lavt prioriteret af top 4	<ul style="list-style-type: none"> • Adgang til udenlandske markeder • Traditionelle merkantile uddannelser • Formue- og arveskat • Videnoverførsel • Administrative byrder – opstart • Administrative byrder – drift • Lånekapital • Aktiemarkeder • Kapitalskat 	

Note: Skriftfarverne angiver forskellen mellem de danske rammebetingelser og rammebetingelserne i top 4 landene (USA, Canada, Korea og Irland). Grøn skrift angiver, at Danmark har bedre rammebetingelser eller er mindre end 10 pct. bagud i forhold til top 4 landenes rammebetingelser. Rød angiver områder, hvor Danmark er mere end 10 pct. bagud. Gul angiver områder, hvor der er stor forskel mellem de inkluderede indikatorer, og konklusionen derfor ikke er lige til.

Kilde: Egne udregninger.

En sammenligning med resultaterne i sidste års Iværksætterindeks, følsomhedsanalyser og et tjek af datakvaliteten bekræfter resultaterne for alle de kritiske politikområder med undtagelse af offentlig infrastruktur, jf. boks 4.2. Dette område vil derfor blive analyseret nærmere i kapitel 5.

Boks 4.2. Robustheden af resultaterne

Årets resultat sammenlignet med Iværksætterindeks 2005

Tre af de vigtigste politikområder (iværksætteruddannelse, indkomstskat og genstartsmuligheder) er identiske med sidste år og er fortsat både højt korreleret og højt prioriteret.

Iværksætterkultur og selskabsskat er i år rykket op i øverste højre kasse (højt korreleret og højt prioriteret). Der er dog kun tale om en mindre ændring i forhold til sidste år, da de to områder allerede sidste år lå på grænsen til at være højt korreleret og højt prioriteret. Selskabsskatten er højest sandsynlig kommet med, da årets fokus er vækst, mens sidste års indeks også inddrog opstart, hvor selskabsskatten er mindre væsentlig.

Det sidste af de vigtigste politikområder (offentlig iværksætterinfrastruktur) har flyttet sig markant siden sidste år. Området er i år højt prioriteret og højt korreleret. Inkluderingen af Irland blandt de bedste lande er hovedårsagen til den nye placering af iværksætterinfrastruktur.

Tre områder (arbejdsmarkedsregulering, adgangsbarrierer og venturekapital) var sidste år højt prioriteret og højt korreleret. I år er de "kun" højt prioriteret. Arbejdsmarkedsregulering og adgangsbarrierer er dog korreleret i mellem 25 og 50 pct. af tilfældene i følsomhedsanalyserne, så de ligger lige på grænsen. I år er venturekapital ikke korreleret, da både det amerikanske og koreanske marked er gået tilbage.

Følsomhedsanalyse

En omfattende følsomhedsanalyse viser desuden, at resultaterne er yderst robuste for alle de højt prioriterede områder undtagen offentlig iværksætterinfrastruktur (Hoffmann, 2006). Resultatet for offentlig infrastruktur afhænger meget af, om Irland er medtaget i analysen, da Irland har den markant bedste infrastruktur og samtidigt mange vækstvirksomheder. De andre områder er langt mere robuste. Følsomhedsanalysen tager blandt andet højde for forskelle i industristruktur og konjunkturer på tværs af lande.

Kvaliteten af data

Der er foretaget en kvalitetsvurdering af de indikatorer, der benyttes i indekset (se www.foranet.dk). Vurderingen viser, at områderne indkomstskat, genstartsmuligheder og selskabsskat er indikatorer af høj kvalitet, mens de anvendte indikatorer til måling af iværksætteruddannelser, offentlig iværksætterinfrastruktur og iværksætterkultur er af lavere kvalitet. Vigtigheden af iværksætteruddannelser og Danmarks lave placering er dog bekræftet af andre studier (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2004), men for offentlig iværksætterinfrastruktur og iværksætterkultur er data for usikre at drage håndfaste politikkonklusioner på.

4.3 Yderligere diskussion af de vigtige politikområder

Ud fra en rent analytisk betragtning er der altså seks politikområder, der skiller sig ud som særligt vigtige. Dette afsnit vurderer fire ud af de seks områder yderligere. Genstartsmuligheder og iværksætterinfrastruktur bliver, som nævnt, diskuteret i selvstændige kapitler (kapitel 5 og 6) og

vil derfor kun blive omtalt kort her. Vurderingen vil ske ud fra fire kvalitative kriterier udviklet i samarbejde med tre af verdens førende forskere inden for iværksætteri:¹

- *Er der markedsfejl, der berettiger politiske tiltag?* Ifølge økonomisk teori vil et perfekt marked automatisk skabe en effektiv udnyttelse af samfundets ressourcer. Hvis der er markedsfejl, er der imidlertid behov for at introducere særlige initiativer til at rette op på markedsfejlen.
- *Hvor stor vil effekten af et politisk initiativ være, og hvornår vil den vise sig?* Der er stor forskel på, hvor stor effekt der opnås ved ændringer af rammebetingelser, og hvor lang tid der går, inden en effekt på iværksætteraktiviteten kan spores.
- *Hvor meget koster det at opnå en given forbedring?* Der kan være stor forskel på, hvor meget nye initiativer koster i forhold til effekterne på vækstiværksættere.
- *Påvirkes andre dele af samfundet ved en ændring?* Mange områder skal ses i en større sammenhæng, og der kan være andre hensyn, der er vigtigere end iværksætteri for den måde, man vælger at regulere området på.

Undervisning i iværksætteri

Iværksætteruddannelse har en række positive effekter på iværksætteri, og analyser viser, at de bedste lande særligt på universitetsniveau gør klart mere end Danmark på dette område. En sammenligning af universiteter i Danmark med de bedste iværksætteruniversiteter i USA og Canada påpeger en række markante forskelle mellem primært Danmark og USA (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2004). På grundskoleniveau klarer Danmark sig bedre ifølge nye tal fra OECD, om end vi også her er efter (OECD, 2006).

Iværksætteruddannelse påvirker iværksætteri, ved at:

- øge kendskabet til iværksætteri som en mulig karrierevej
- øge kompetencerne blandt fremtidige iværksættere
- øge kompetencerne blandt fremtidige iværksætterrådgivere.

¹ David Storey, Anders Lundstrøm og David Audretsch har givet kritik på Iværksætterindeks 2005. Det er under samtalerne med de tre forskere, at de yderligere kriterier er blevet udviklet.

Disse tre påvirkningsmuligheder afspejler de markedsfejl, som iværksætteruddannelser kan imødekomme. Den mest oplagte markedsfejl er det klassiske argument om, at der sker en underinvestering i uddannelse som følge af forskellen mellem det private og det samfundsmæssige afkast af uddannelse (Becker og Murphy, 1988). Denne markedsfejl er en af årsagerne til, at alle OECD-lande støtter uddannelse (OECD, 2001). En anden mindre kendt markedsfejl er manglende kendskab i befolkningen til det sande afkast af iværksætteri (Storey, 2006).

Iværksætterundervisning i grundskolen og gymnasiet er normalt fokuseret på den første af de tre muligheder. Øget kendskab påvirker elevernes motivation til at blive iværksættere og deres opfattelse af iværksættere generelt. En sådan indsats kan føre til flere iværksættere, da det giver eleverne et bedre indblik i det sande afkast af iværksætteri. Indsatsen kan også give eleverne en større tro på, at de kan gøre en forskel (Lundström og Stevenson, 2005). Der går imidlertid forholdsvis lang tid, før en effekt kan spores af initiativer i grundskolen og gymnasier.

Iværksætterundervisning på erhvervsskolerne sigter normalt på de to første påvirkningsmuligheder, hvor det både er det generelle syn på iværksætteri, men også konkrete iværksætterkompetencer der trænes. Effekten af iværksætterundervisning på erhvervsskoler ses relativt hurtigt, da mange med erhvervsfaglig uddannelse starter egen virksomhed, kort efter de har afsluttet deres uddannelse (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2006).

Iværksætterundervisning på de videregående uddannelser sigter normalt på de to sidste påvirkningsmuligheder, hvor kompetencerne for både iværksættere og deres rådgivere formidles. En indsats på dette niveau skal være omfattende for at skabe resultater. Amerikanske erfaringer viser fx, at omkostningerne ved at indføre iværksætteruddannelse inden for alle discipliner på otte amerikanske universiteter var omkring 570 millioner kr. (www.kauffman.org).

Den direkte effekt af uddannelse i iværksætteri på universitetsniveau er vanskelig at måle, da formålet ofte er tvetydigt. Målet kan både være at øge opstarter, men også at øge evnen til omstilling generelt. Formålet med Harvards iværksætterprogram er fx at uddanne ledere, der både kan se muligheder og tilpasse sig forandringer. Dette vil være brugbart i alle situationer og for alle virksomhedstyper (www.hbs.edu). De få studier, der er af iværksætteruddannelser på dette niveau, finder generelt pæne effekter på de studerendes fremtidige karrierer af iværksætterkurser (Charney og Libecap, 2000).

Et større engelsk studie af eksisterende evalueringer af uddannelsesprogrammer konkluderer, at mere viden er nødvendig for at en egentlig cost-benefit analyse af iværksætteruddannelser kan gennemføres (NICEC, 2006). Andre evalueringer viser dog positive effekter.

Indkomst- og selskabsskat

Iværksætteri bliver påvirket af både indkomst- og selskabsskat. Set i et internationalt perspektiv adskiller indkomstskatten i Danmark sig primært fra de øvrige OECD-lande ved en relativt høj marginalskat for de højeste indkomster. Den højeste marginalskat i Danmark starter desuden ved et lavere indkomstniveau end i andre lande. De danske virksomhedsskatter – først og fremmest selskabsskatten – er derimod nogenlunde på niveau med virksomhedsskatterne i andre OECD-landene. En række af top 4 landene har dog en særlig lav selskabsskat for små virksomheder, hvilket ikke er tilfældet i Danmark.

Betydningen af denne forskel i beskatningen er ikke entydig. Hovedparten af de empiriske studier fremhæver en negativ påvirkning af høj skat på iværksætteri. Særligt progression i indkomstskat kan reducere incitamenterne til vækst i nye virksomheder (Gentry og Hubbard, 2000). Ikke alle er dog enige i effekterne, da lønmodtagere også bliver beskattet. Effekten af øgede skatter behøver derfor ikke at reducere lysten til iværksætteri (Parker, 2003).

Teoretisk er der dog enighed om, at en reduktion af indkomstskatten påvirker iværksætteri på to måder. For det første giver lavere skat bedre mulighed for at spare op til at starte ny virksomhed. Den tanke ligger bag den danske etableringskonto, hvor kommende iværksættere kan spare op til at starte en ny virksomhed med skatterabat. For det andet giver en lavere marginalskat et styrket incitament til vækst i virksomheder. Vækst bliver skabt gennem investeringer i risikofyldte projekter og investeringerne sker på grundlag af en afvejning af de mulige omkostninger mod de mulige gevinster. En lavere marginalskat vil således øge gevinsterne, og derfor øge antallet af vækstprojekter, der bliver gennemført.

Selskabsskatten påvirker virksomheders beslutning om, i hvilket land de vil ligge, hvor de vil placere deres overskud samt om de vil foretage nye investeringer. Den gennemsnitlige skat er afgørende for, hvor produktionen bliver placeret, mens nye investeringer afhænger af, hvor meget der betales i skat af den ekstra indtægt (den marginale skattesats). Den gennemsnitlige og marginale selskabsskat afhænger af samspillet mellem selskabsskattesatsen, afskrivningsreglerne og finansieringsstrukturen.

En lav selskabsskat vil dermed isoleret set øge investeringerne i maskiner. Det vil øge arbejdskraftproduktiviteten, hvilket kan øge antallet af vækstvirksomheder. En lav selskabsskat medfører imidlertid også et tab af provenu for staten, som skal finansieres på anden måde. Desuden kan en meget lav selskabsskat medføre nogle uhensigtsmæssige skattemæssige asymmetrier. For eksempel vil det tilskynde til opstart af virksomheder for derigennem at transformere lønindkomst til aktieindkomst.

Generelle reduktioner af indkomst- og selskabsskatten kan understøtte iværksætteres vækst, men nye tiltag bør ikke alene have iværksætteri for øje. For både indkomst- og virksomhedsskat gælder det, at niveauet og sammensætningen er politisk bestemt efter overvejelser om, hvor stort et skatteprovenu der er behov for, den ønskede omfordeling mellem indkomstgrupper, samt hvordan skatterne samlet set påvirker adfærden.

I praksis er et lands beskatning således et kompromis mellem forskellige hensyn, som afvejes imod hinanden. Isoleret set vil vækstiværksættere have glæde af lavere skatter. Målrettede skatteinitiativer mod vækstiværksættere kan derfor være en mulighed, da provenutabet derved kan begrænses. Det er imidlertid centralt, at målrettede initiativer vurderes i en bredere sammenhæng, og indrettes så de ikke forvrider konkurrencen.

Iværksætterkultur

Iværksætteres motivation for at udnytte efterspørgselsmulighederne kan variere mellem lande og regioner, selv om incitamentsstrukturerne er ens. Fx kan iværksætteres sociale status og hvorvidt potentielle iværksættere tør tage springet variere. Iværksætterkulturen beskriver derfor det øvrige samfunds syn på iværksættere og iværksætteres subjektive vurdering af deres muligheder. I et samfund med en stærk iværksætterkultur vil flere være tilbøjelige til at tage chancen.

Iværksætterkulturen er svær at ændre gennem politiske tiltag og i litteraturen er der ikke enighed om, hvorvidt der eksisterer markedsfejl på området. Tre overordnede muligheder for at stimulere iværksætterkulturen fremhæves traditionelt i debatten (Lundström og Stevenson, 2005). For det første kan en introduktion af iværksætteri i uddannelsesystemet – som nævnt – have en afgørende betydning for iværksætterkulturen. For det andet kan opmærksomheden omkring iværksætteri øges ved at have prisoverrækkelser til fx årets iværksætter. For det tredje kan promovering af rollemodeller påvirke iværksætterkulturen.

Desuden kan iværksætteri være drevet af nødvendighed. Internationale undersøgelser finder fx generelt høj iværksætteraktivitet blandt udviklingslande (GEM, 2005). Iværksætterkulturen i udviklingslande skyldes fattigdom og arbejdsløshed og kan derfor næppe tolkes som positiv. I Iværksætterindekset sammenlignes Danmark imidlertid med lande på nogenlunde samme udviklingsniveau, så forskelle i indikatorerne for kulturen måler mere forskelle i synet på iværksættere end forskelle i fattigdom og arbejdsløshed.

Endelig anfører en række undersøgelser, at iværksætterkulturen afspejler rammebetingelserne (Schramm, 2004). Hvis det er korrekt, betyder det, at motivationen i Danmark vil stige i takt med, at rammebetingelserne bliver forbedrede, og Danmark får flere rollemodeller.

Iværksætterinfrastruktur

At skabe en vækstvirksomhed er en kompleks opgave, og kravet til viden og kompetencer er ofte større, end den enkelte iværksætter vil kunne honorere. Ufuldstændig information er da også blevet fremhævet som en af de markedsfejl, der gør det svært for iværksættere at træffe de rigtige beslutninger og opnå vækst (Storey, 2006). Det understreger, at det er centralt, at potentielle vækstiværksættere kan få kompetent rådgivning.

På rådgivningsområdet er der tale om et klassisk ”hønen og ægget” problem. Iværksættere har svært ved at realisere deres vækstpotentiale, fordi der mangler en bred palet af kompetente og specialiserede rådgivere. Det er samtidig vanskeligt at skabe kompetente rådgivere og stærke netværk, hvis der ikke er nok nye virksomheder at arbejde med.

Kapitel 5 viser, at det offentlige kan spille en afgørende rolle i opbygningen af infrastrukturen på tre områder. Det offentlige kan udbyde en basal rådgivning, fungere som indgang og henvise til det private marked samt understøtte opbygningen af det private marked.

Genstartsmuligheder

Genstartsmulighederne har betydning for incitamenterne til at starte en virksomhed, men måske endnu vigtigere er muligheden for at få en chance til. Analyser viser, at der er en sammenhæng mellem mange vækstiværksættere og iværksættervenlige konkurslove. Analyserne kan ikke fastlægge årsagssammenhængen, men flere studier peger på, at ændringer i konkursloven i en mere iværksættervenlig retning har en positiv effekt på iværksætteraktiviteten (Armour og Cumming, 2005).

Kapitel 6 gennemgår dels genstartsmulighederne, dels resten af konkursområdet. Kapitlet fremhæver en række områder, hvor det offentlige kan spille en afgørende rolle. Mange lande har fx systemer, der tidligt kan være med til at identificere økonomiske problemer. Systemerne kan sikre, at i øvrigt rentable virksomheder, bliver restruktureret og overlever midlertidige økonomiske problemer, og at kriseramte virksomheder uden udsigt til at kunne overleve, afvikles så hurtigt og omkostningsfrit som muligt.

En række lande har også arbejdet med at forbedre mulighederne for dels at rekonstruere virksomheder dels at sikre hurtigt og effektiv afvikling af konkursbo. Endelig fremhæver kapitlet mulighederne for gældssaning som meget vigtigt for iværksættere.

5 Fremtidens regionale iværksætterinfrastruktur

De danske regioner og kommuner har stor betydning for Danmarks samlede præstationer på iværksætterområdet. Kommunalreformen betyder, at en større del af de rammebetingelser, der bidrager til at skabe succesfulde iværksættervirksomheder, i fremtiden vil blive fastlagt helt eller delvist på regionalt og kommunalt niveau.

Opbygningen af en effektiv og kvalificeret iværksætterinfrastruktur bliver et af de områder, hvor regionale og lokale beslutningstagere kommer til at spille en særlig stor rolle i de kommende år. Iværksætterinfrastrukturen er et samlet udtryk for udbuddet af og netværksdannelse blandt aktører, der direkte eller indirekte rådgiver og tilfører ny viden til iværksættere og nye virksomheder.

I kapitel 4 blev iværksætterinfrastrukturen udpeget som et nøgleområde, hvis antallet af vækstiværksættere i Danmark skal øges. Sammenlignet med top 4 landene viser Iværksætterindekset, at Danmark ikke har en tilstrækkelig udviklet iværksætterinfrastruktur. Samtidig viste følsomhedsanalysen i kapitel 4, at yderligere analyser af iværksætterinfrastrukturen er nødvendige givet den lave kvalitet af indikatorerne.

Dette temakapitel fokuserer på kommuner og regioners muligheder for – i samspil med det nationale niveau – at styrke infrastrukturen for vækstiværksættere. Det regionale perspektiv er vigtigt, da omfanget og kvaliteten af iværksætterinfrastrukturen varierer mere fra region til region end fra land til land.

Det er derfor afgørende, at de nationale rammer fyldes ud og tilpasses efter regionale forhold. Regionale og lokale beslutningstageres førstehåndskendskab til det regionale erhvervslivs udfordringer og betingelser udgør en central ressource i opbygningen af fremtidens iværksætterinfrastruktur. Fokus vil derfor også være på de danske regioners betydning for de samlede danske iværksætterpræstationer og på regioners og kommuners muligheder for at designe rammebetingelser, der styrker iværksætteres vækstbetingelser.

De danske iværksætterpræstationer tyder på, at den eksisterende regionale iværksætterinfrastruktur i højere grad har haft fokus på nye virksomheders etablering og overlevelse end på at understøtte virksomheder med vækstpotentiale og globale ambitioner.

Udenlandske erfaringer vil derfor blive inddraget i vurderingen af, hvordan den danske iværksætterinfrastruktur kan geares til at understøtte vækstvirksomheder. På baggrund af de udenlandske erfaringer vil kapitlet argumentere for, at fremtidens regionale iværksætterinfrastruktur skal være mere differentieret end tidligere, og at offentlige aktører skal spille forskellige roller i forhold til forskellige typer af iværksættere.

Kapitlet vil præsentere de tiltag regeringen har taget med henblik på at styrke iværksætterinfrastrukturen i de danske regioner, herunder de kommende væksthuse. Væksthusene vil udgøre vigtige ressourcer i styrkelsen af den danske iværksætterinfrastruktur.

Det er afgørende, at regionale og kommunale beslutningstagere i de kommende år udfylder de nationalt fastsatte rammer og igangsætter initiativer, som kan styrke rammebetingelserne for iværksættere og nye virksomheder yderligere. I forhold til vækstiværksættere med et stort globalt potentiale kræver det blandt andet, at der sker en stor inddragelse af private institutioner og rådgivere, og at der arbejdes målrettet med at styrke kompetencerne på det private marked.

5.1 Effekten af iværksætteri på regionalt niveau

Opstart af og vækst i nye virksomheder har samme store betydning for regioners velstand og udvikling, som det har for lande som helhed. Samtidig bidrager iværksættere til en øget diversitet i de regioner, hvor de starter op. Ikke kun i erhvervsstrukturen, men også i befolkningen, da iværksætterne ofte efterspørger højtuddannet arbejdskraft og kombinerer forskellige faglige profiler i deres virksomheder.

Den positive effekt af iværksætteri på regioners økonomiske udvikling bekræftes af en række internationale studier. Blandt andet finder Audretsch og Keilbach (2004) en positiv sammenhæng mellem opstartsrater og regioners BNP, mens van Stel og Suddle (2005) finder en positiv beskæftigelsesmæssig effekt.

En ny amerikansk undersøgelse af betydningen af iværksætteri for regional vækst viser, at de mest entreprenante amerikanske regioner klarer sig signifikant bedre end de mindst entreprenante på en række økonomiske indikatorer (Advanced Research Technologies, 2005). De entreprenante regioner har en 125 pct. højere jobskabelse, en 58 pct. højere lønudvikling samt en 109 pct. højere produktivitet. Undersøgelsen viser desuden, at de mest entreprenante regioner er kendetegnet ved at have

signifikant flere højtuddannede samt virksomheder i højteknologiske sektorer end de mindst entreprenante regioner.

5.2 De danske regioners iværksætterpræstationer

Dette års Iværksætterindeks viser, at Danmark samlet set klarer sig godt sammenlignet med andre lande, når det kommer til opstart af virksomheder. På trods af en lille forbedring halter vi imidlertid stadig efter de bedste lande med hensyn til vækstiværksættere.

Danske regioner har stor betydning for Danmarks samlede præstationer på iværksætterområdet. Internationale data peger på, at der er større variation i iværksætterpræstationer mellem regioner i et land, end der er på tværs af lande. Dette indikerer, at gode rammebetingelser for iværksætteri i høj grad fastlægges regionalt.

Et overblik over de danske regioners præstationer på iværksætterområdet kan give en pejling af hvilke regioner, der med succes har formået at omsætte stedspecifikke styrkepositioner til gode vilkår for iværksættere.

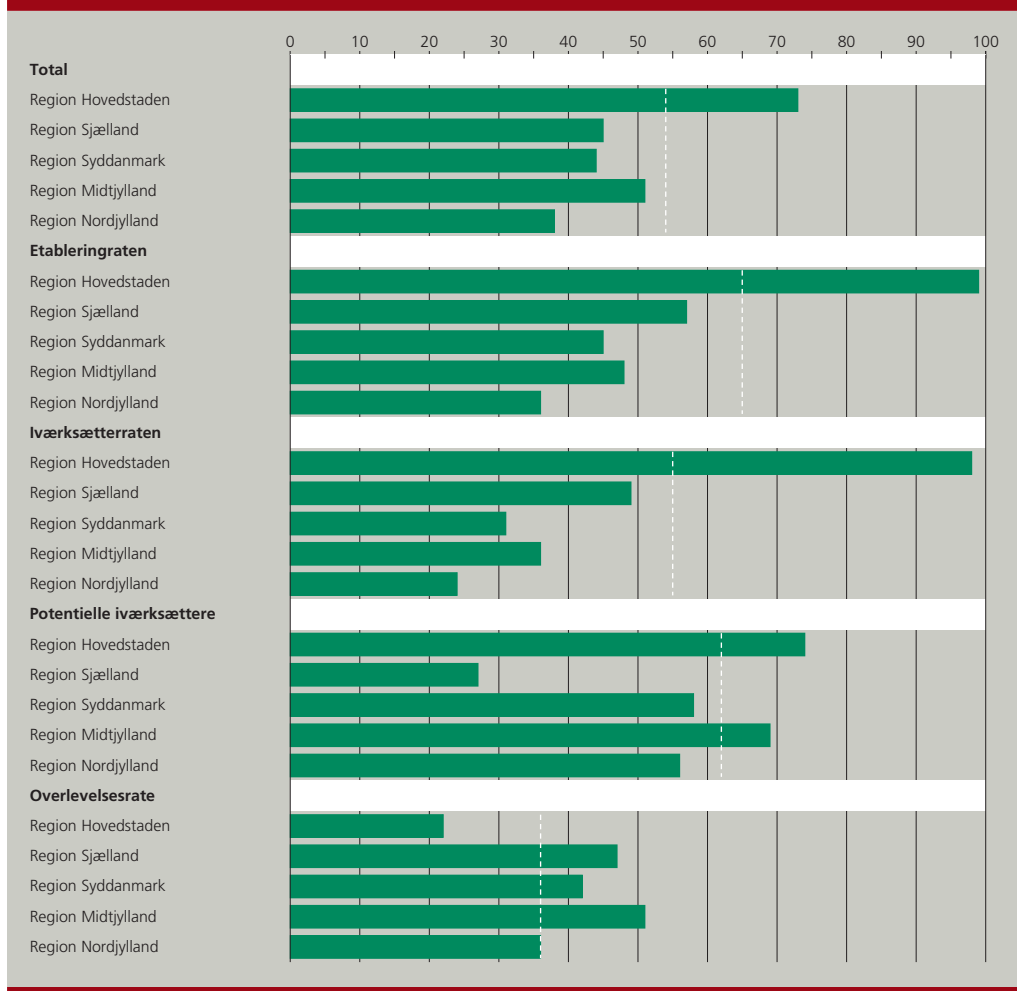
Opgørelsen af de regionale iværksætterpræstationer følger den måde Iværksætterindekset måler de nationale præstationer – henholdsvis ved at se på opstarten af nye virksomheder og på hvor mange af de nye virksomheder, der kommer ind i solide vækstforløb.

Regionernes iværksætterpræstationer – opstart af nye virksomheder

Regionernes præstationer i forhold til opstart af nye virksomheder kan måles på fire parametre: Opstartsrate, iværksætterraten, potentielle vækstiværksættere og overlevelseshastigheden, jf. figur 5.1. De sidste tre parametre indgår ikke i den nationale model, da der ikke eksisterer internationale harmoniserede data.

Region Hovedstaden har samlet set den klart største opstartsaktivitet efterfulgt af Region Midtjylland og Region Sjælland. Den laveste samlede opstartsaktivitet findes i Region Nordjylland.

**Figur 5.1: Regionernes iværksætterpræstationer
– opstart af nye virksomheder**

Note: Den hvide stiplede linie illustrerer landsgennemsnittet. Data opgøres på 19 regioner, som kan summeres til de fem regioner. For hver indikator har den bedste af de 19 regioner fået 100 point og den dårligste 0 point.

Kilde: Data fra den Regionale Vækstmodel udviklet i Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2006.

Region Hovedstadens samlede topplacering skyldes især den høje etablerings- og iværksætterrate. Både set i forhold til virksomhedsbestanden (etableringsraten) og indbyggertallet (iværksætterraten) skiller antallet af nye virksomheder i hovedstadsregionen sig markant ud fra de fire andre danske regioner.

Der startes årligt omkring 6.000 nye virksomheder i Region Hovedstaden, hvilket giver en opstartsrate på 10,2 pct. og en iværksætterrate på 5,2 nye virksomheder pr. 1.000 indbyggere. Til sammenligning etableres der i Region Nordjylland ca. 1.000 virksomheder om året, hvilket giver en opstartsrate på 6,9 pct. og en iværksætterrate på 2,9 nye virksomheder pr. 1.000 indbyggere (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2006).

Region Hovedstaden ligger også i spidsen blandt de danske regioner, hvis man ser på andelen af de nye virksomheder, der har potentiale til at udvikle sig til vækstiværksættere². Herefter følger Region Midtjylland. Region Syddanmark og Region Nordjylland ligger en smule under landsgennemsnittet, mens Region Sjælland klarer sig betydeligt dårligere end de øvrige regioner.

Anderledes ser det dog ud, når det kommer til de nye virksomheders overlevelsesrate. Region Midtjylland har den højeste rate, mens den laveste overlevelsesrate findes blandt iværksættere i Region Hovedstaden. De øvrige regioner placerer sig lige over eller tæt ved landsgennemsnittet.

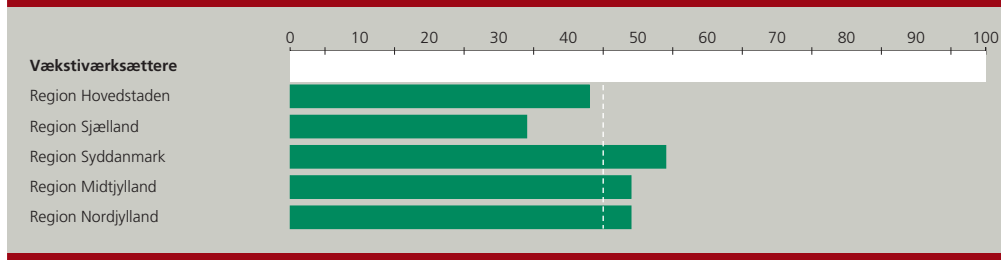
Regionernes iværksætterpræstationer – vækst i nye virksomheder

Det andet aspekt af regionernes iværksætterpræstationer er væksten i de nye virksomheder. Region Hovedstadens topplacering på opstartsaktiviteten er ikke at genfinde, når der måles på andelen af de nye virksomheder, som udvikler sig til vækstiværksættere. Her er regionen placeret på en fjerdeplads og under landsgennemsnittet, jf. figur 5.2.

En del af forklaringen skal findes i det faktum, at regionen har den største gruppe nyetablerede virksomheder, og da andelen af vækstiværksættere ses i forhold hertil, må den forholdsmæssige andel af vækstiværksættere blive mindre. I absolutte tal har Region Hovedstaden imidlertid det største antal vækstiværksættere (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2006).

² Andelen af potentielle vækstiværksættere opgøres ved at se på hvor mange af de nyetablerede virksomheder der starter inden for globalt-orienterede erhverv og hvor mange af de nyetablerede virksomheder, der eksporterer i deres etableringsår.

Figur 5.2: Regionernes iværksætterpræstationer – vækst i nye virksomheder

Note: Den hvide stiplede linie illustrerer landsgennemsnittet. Data opgøres på 19 regioner, som kan summeres til de fem regioner. For hver indikator har den bedste af de 19 regioner fået 100 point og den dårligste 0 point.

Kilde: Den Regionale Vækstmodel, der for denne indikator tager udgangspunkt i data fra Erhvervs- og Byggestyrelsens nøgletalspublikation om iværksættere fra 2006.

Derimod er det Region Syddanmark, der placerer sig i front, når det kommer til hvor mange af regionens iværksættere, der udvikler sig til vækstiværksættere, mens Region Midtjylland og Region Nordjylland følger umiddelbart efter. Dårligst placeret er Region Sjælland, der ligger betydeligt under landsgennemsnittet.

I betragtning af at Danmark samlet set halter langt efter de bedste lande med hensyn til andelen af iværksættere, der kommer ind i solide vækstforløb, er der behov for et målrettet arbejde i alle fem regioner – særligt med fokus på at styrke rammebetingelserne for vækstiværksættere.

Kommunerne og regionernes indflydelse på iværksætterpræstationerne

Forskellene i iværksætterpræstationer på tværs af regioner er et resultat af en lang række sociale, kulturelle, politiske og økonomiske faktorer. Kapitel 3 beskrev en række faktorer og rammebetingelser, der har betydning for et lands præstationer på iværksætterområdet. Disse faktorer kan enten direkte eller indirekte påvirkes af politiske initiativer på det nationale niveau.

En række af rammebetingelserne for iværksættere har samtidig en regionsspecifik side (Feldmann, 2001). Formår den enkelte region at skræddersy sine stedspecifikke faktorer til gode rammebetingelser kan den øge den regionale iværksætteraktivitet og -vækst.

Med kommunalreformen er de regionale og kommunale beslutningstagere blevet tildelt en større rolle i udformningen af de rammebetingelser, der skal skabe vækst og udvikling i det danske erhvervsliv.

De nye kommuner vil kunne igangsætte erhvervsudviklingsopgaver, der har til formål at styrke etableringen og udviklingen af nye virksomheder. Kommunerne får blandt andet ansvaret for erhvervs-serviceopgaven pr. 1. januar 2007. Erhvervs-serviceopgaven består af information og vejledning om start, drift og udvikling af virksomhed, samt virksomhedsoverdragelse. Kommunerne får årligt et samlet tilskud på 85 millioner kroner fra staten til at løfte opgaven.

De nye regionale vækstfora kommer også til at spille en central rolle. Vækstforaenes primære opgave er at udarbejde en strategi for regionens vækst og erhvervsudvikling. Med udgangspunkt heri skal de udvikle og prioritere den indsats, der skal omsætte strategien til konkrete forbedringer i de regionale rammebetingelser, herunder også på iværksætterområdet. Rammebetingelserne skal udformes og tilpasses til den pågældende regions særlige forhold. Den fremtidige regionale erhvervsudviklingsindsats vil blive understøttet med godt 1 mia. kroner. Den ene halvdel af midlerne kommer fra EU's strukturfonde, mens den anden halvdel kommer fra nationale midler fra fx kommuner, regioner, stat og private (Regeringen, 2006).

Kommunalreformen betyder således, at regionale og kommunale beslutningstagere har et stort ansvar for at styrke de rammebetingelser, der påvirker opstarten og væksten i iværksættervirksomheder

Der er imidlertid langt fra alle politikområder, der kan påvirkes af regionale eller kommunalpolitiske initiativer. En række af rammebetingelserne for iværksættere fastlægges stadig på nationalt niveau. De regionale og kommunale beslutningstageres spillerum ligger især inden for tre af de fem overordnede faktorer, der påvirker iværksætteraktiviteten: Efterspørgselsmulighederne, udbuddet af kompetencer og iværksætterkulturen, jf. figur 5.3.

Regioner og kommuner kan for det første skabe øget *efterspørgsel* efter iværksætteres produkter. Inspiration kan findes i en række af de førende iværksætterlande og -regioner. Her anvendes de offentlige indkøb målrettet til at generere innovation og iværksætteri. Regionernes og kommunernes muligheder herfor afhænger imidlertid af de nationale udbudsregler. Samtidig arbejdes der systematisk med at sikre iværksættere adgang til den nyeste viden og til uddannelsesinstitutioner, hospitaler og andre offentlige institutioner med faciliteter, hvor iværksætterne kan teste prototyper af deres produkter.

Figur 5.3: Faktorer med betydning for iværksætteri og vurdering af den regionale og kommunale indflydelse

Samlet mål for iværksætteres rammevilkår				
Efterspørgselsmuligheder	Udbud af kapital	Udbud af kompetencer	Incitament (Motivation)	Iværksætterkultur
Adgangsbarrierer	Lånekapital	Traditionelle merkantile uddannelser	Indkomstskat	Kulturelle og sociale normer
Adgang til udenlandske markeder	Formue og arveskat	IV uddannelse	Selskabsskat	Indsats for særlige grupper
Offentlig efterspørgsel	Business Angels	Genstartsmuligheder	Fiskale incitament	Introduktion af IV i folkeskolen/IV praktikophold
Privat efterspørgsel	Venturekapital	IV infrastruktur (offentlig)	Social- & sundhedsregulering for iværksættere	Kommunikation om "helte"/"awards"
Overførsel af ny viden	Aktiemarkeder	IV infrastruktur (privat)	Administrative byrder - opstart	
Testfaciliteter	Kapitalskat		Administrative byrder - drift	
			Arbejdsmarkeds regulering	
			Konkurrencelovgivning	

Note: Politikområder markeret med **rød** udgør politikområder, som primært bestemmes på nationalt niveau. Politikområder markeret med **gul** er områder, hvor regioner og kommuner besidder visse muligheder for politisk at forbedre rammerne for iværksættere, men hvor der er behov for andre aktører. Politikområder markeret med **grøn** er oplagte fokusområder for regionale og kommunale politikere.

Kilde: Gabr og Hoffmann (2006).

For det andet synes der at være et stort handlerum i forhold til at styrke det regionale udbud af kompetencer. Ansvar for en stor del af uddannelsessystemet ligger regionalt eller kommunalt – herunder den konkrete udbredelse af aktiviteter til fremme af iværksætteri i uddannelserne. Samtidigt gælder det, at en stor del af de aktører, der varetager rådgivning og vejledning af iværksættere, også er forankret regionalt og kommunalt.

Udbuddet af kapital og incitamentet til iværksætteri bestemmes i høj grad på nationalt niveau. Regionerne har dog et vist råderum i forhold til at

sikre et større udbud af lånekapital, venturekapital og kapital fra business angels. Samtidig kan regioner og kommuner arbejde for at mindske de administrative byrder for iværksættere, fx ved at sikre en hurtigere og mere fleksibel sagsbehandling for erhvervsdrivende.

Endelig kan *iværksætterkulturen* påvirkes på regionalt og kommunalt niveau. En iværksætterkultur med fokus på risikovillighed, skabertrang og lyst til selvstændighed kan på lang sigt opbygges gennem en dedikeret indsats i folkeskolen og kampagner der hylder iværksættere – herunder fremhævelse af rollemodeller fra grupper, der er underrepræsenteret blandt iværksættere. Regionalt er der således et stort råderum til at igangsætte indsatser i uddannelsessystemet såvel som gennem kampagner.

5.3 Iværksætterinfrastrukturen og dens betydning for overlevelse og vækst

Iværksætterinfrastrukturen udgør en af de rammebetingelser, som regioner og kommuner har en særlig mulighed for at styrke og for at udforme og tilpasse efter de regionale forhold. Da det at starte og få succes med en ny virksomhed er en kompleks og krævende proces, vil kravet til kompetencer i langt de fleste tilfælde være større, end den enkelte iværksætter selv kan honorere. Det gælder i særdeleshed, hvis virksomheden allerede i etableringsåret skal konkurrere på et globalt marked.

Det er derfor afgørende, at iværksætterne kan trække på de nødvendige kompetencer i det omgivende samfund. Omfanget og kvaliteten af den rådgivning og viden, iværksættere og nye virksomheder kan trække på, er kritisk for en regions iværksætteraktivitet. Udbuddet af og netværksdannelse blandt de aktører, der direkte eller indirekte rådgiver og tilfører ny viden til iværksættere og nye virksomheder kan samlet kaldes en regions iværksætterinfrastruktur.

Mange aktører indgår i en regions iværksætterinfrastruktur. Iværksættere har de bedste opstarts-, overlevelsese- og vækstbetingelser i de regioner, hvor der eksisterer et bredt udvalg af højt kvalificerede og højt specialiserede aktører, og hvor disse aktører er integreret i en række formelle og uformelle netværk.

Overordnet set er der tre forskellige typer aktører i iværksætterinfrastrukturen:

1. Aktører der leverer information, vejleder og rådgiver iværksættere (fx revisorer, erhvervsservicevejledere, GTS-institutter osv.).

2. Aktører, der fungerer som brobyggere både mellem iværksættere og rådgivere og mellem de enkelte aktører i iværksætterinfrastrukturen (fx netværk som CONNECT Denmark og Erhvervssparring).
3. Aktører, der udvikler iværksætterrådgivernes kompetencer (fx videninstitutioner, iværksætterakademier mv.).

Som oftest indgår såvel offentlige som private aktører i en regions iværksætterinfrastruktur. Umiddelbart vil der ikke være behov for offentlige aktører, hvis de private markeds kræfter selv kunne etablere en velfungerende og effektiv iværksætterinfrastruktur. Men erfaringer fra Danmark og mange andre lande vidner om, at der eksisterer en række markedsfejl i iværksætterinfrastrukturen. I Danmark er udbuddet af kompetente, private rådgivere for eksempel ikke tilstrækkeligt udviklet. Og for de fleste lande gælder det, at langt fra alle nystartede virksomheder og iværksættere in spe efterspørger den rådgivning og hjælp, der kan øge deres overlevelseschancer og vækstmuligheder.

For at forebygge markedsfejl har mange lande og regioner derfor igangsat offentlige initiativer, som har haft til hensigt at styrke iværksætterinfrastrukturen. De offentlige initiativer har taget forskellige former. Nogle steder er der blevet etableret ordninger, hvor offentlige aktører har ydet iværksættere grundlæggende information om fx virksomhedsopstart, skatte- og momsforhold og regnskabskrav. Andre steder er der etableret offentlige organisationer, hvor iværksættere er blevet tilbudt forløb, hvor deres udfordringer og rådgivningsbehov er blevet kortlagt, og hvor de efterfølgende har haft mulighed for at blive henvist til private rådgivere og andre aktører med specialviden. Endelig har offentlige aktører nogle steder anlagt en mere faciliterende rolle ved økonomisk at understøtte eksempelvis iværksætternetværk eller mentorprogrammer.

En differentieret iværksætterinfrastruktur

Udslagsgivende for organisering af iværksætterinfrastrukturen er blandt andet en vurdering af, hvilke aktører der kan matche den enkelte iværksætters behov. Iværksættere er ikke en homogen gruppe – de har forskellige motiver for opstart, varierende vækstambitioner, starter i forskellige brancher, har forskellige uddannelser og erhvervs erfaringer og så videre. En iværksætterinfrastruktur skal derfor kunne opfylde iværksætternes forskelligartede behov og ikke opbygges som et ”one-size-fits-all”-system.

I en differentieret iværksætterinfrastruktur har offentlige og private aktører forskellige roller at spille. Ofte er det sådan, at de offentlige vejledere skal dække den brede gruppe af iværksættere. Derfor besidder de primært en generel viden om de problemstillinger størstedelen af iværk-

sætterne møder, hvilket udmønter sig i en række standardiserede ydelser. Som sagt kan offentlige aktører udføre en indledende vejledning, men på de områder, hvor private aktører udgør en velfungerende iværksætterinfrastruktur, har de offentlige aktører ikke en rolle at spille. Det gælder fx i forhold til private aktører som revisorer, advokater og bankrådgivere.

De offentlige vejledere har sjældent mulighed for at opbygge specialkompetencer, der efterspørges af en mere snæver gruppe af iværksættere. Et eksempel er den forholdsvis lille gruppe af vækstorienterede iværksættere, der fra opstarten skal være konkurrencedygtige på det globale marked. Det kan fx være biotekvirksomheden, der er i færd med at udvikle et produkt, der alene kan afsættes til store internationale medicinalvirksomheder. Sådant en virksomhed kan få brug for hjælp til at finde potentielle internationale købere og assistance i den efterfølgende salgsproces. Her vil den nødvendige viden og erfaring mest sandsynlig være at finde hos private rådgivere.

I Danmark er det gennemgående princip, at offentlige aktører ikke må være i konkurrence med aktører i den private iværksætterinfrastruktur. Derfor er de offentlige aktørers (som primært består af de nuværende 15 erhvervsservicecentre og deres underleverandører) roller fastlagt. Erhvervsservicecentrene varetager informationsaktiviteter og tilbyder iværksættere og nye virksomheder en indledende problemafløring. Herefter henviser centrene iværksætterne til private aktører og offentlige aktører med specialviden (fx GTS-institutter), som udfører den konkrete rådgivning. De offentlige aktører skal på den måde lette adgangen til specialviden hos private rådgivere og skabe et effektivt og kvalificeret marked for private rådgivningsydelse.

Analyser udført som led i Globaliseringsrådsarbejdet viser, at der i Danmark er mange aktører, som beskæftiger sig med vejledning og rådgivning af iværksættere. Kortlægninger har vist, at der er mere end 75 institutioner fordelt udover landet og mere end 150 lokale initiativer. Der er altså mange gode kræfter at trække på, og erfaringerne viser, at aktørerne har haft en positiv betydning for de nye virksomheders overlevelse, som beskrevet i næste afsnit

Effekt af iværksætterinfrastruktur på overlevelse

Selvom der med al sandsynlighed altid vil være en gruppe af nystartede virksomheder, der ikke klarer sig, kan en regions iværksætterinfrastruktur have stor betydning for virksomhedernes overlevelse. Nye virksomheder er ofte kendetegnet ved få ressourcer og få netværksrelationer. Derfor spiller iværksætterinfrastrukturen en vigtig rolle ved at tilføre de

nye virksomheder viden, kompetencer og kontakter, så deres sandsynlighed for at overleve de første vanskelige år øges.

Værdien af en effektiv og kvalificeret iværksætterinfrastruktur for iværksætternes overlevelse ses blandt andet i Viborg Amt. Amtet har siden 1998 gennemført en målrettet iværksætterindsats med det formål at øge overlevelseshraten blandt de nye virksomheder i amtet. Derfor har Viborg Amt fokuseret på vejledningsindsatsen i faserne umiddelbart før og efter virksomhedsstart. Desuden har der været gjort en stor indsats for at forhindre opstart af virksomheder med ikke-bæredygtige ideer.

Effektmålinger af amtets iværksætterindsats viser, at ca. 70 pct. af de virksomheder, der benytter etableringsrådgivning er i live tre år efter start. Til sammenligning er tallet ca. 55 pct. på landsplan. For amtet har det betydet, at 70 ekstra virksomheder overlever om året og de skaber tilsammen ca. 100 ekstra arbejdspladser og genererer ca. 40 millioner kroner i ekstra omsætning (Viborg Amt, 2004).

Der er ligeledes gennemført en effektmåling i Nordjyllands Amt. I 2001 blev den generelle indsats overfor iværksættere samlet i Nordjysk Iværksætter Netværk, jf. boks 5.1. I en kortlægning af effekten har Nordjyllands Amt undersøgt om nystartede virksomheder, der har modtaget rådgivningsydelse via Nordjysk Iværksætter Netværk har en højere overlevelseshrate end nystartede virksomheder, der ikke har modtaget sådanne ydelser. Analysen viser, at der er en signifikant forskel i overlevelseshraten.

Boks 5.1: Iværksætterinfrastrukturen i Nordjylland

Nordjysk Iværksætter Netværk (NiN) er en virtuel, netværksbaseret erhvervs-serviceorganisation. Bag NiN står alle de centrale amtslige og kommunale aktører i regionen.

Som netværksorganisation giver NiN adgang til ensartede rådgivningsmuligheder, uanset hvor i regionen, den enkelte iværksætter er bosiddende. Iværksætterne kan henvende sig direkte til NiN eller til de kommunale erhvervs-kontorer, som så giver iværksætterne adgang til NiNs tilbud.

Rådgivningsydelse hos NiN er problemafklarende og med til at kortlægge på, hvilke områder, iværksætteren har behov for rådgivning. Derefter henvises iværksætteren til private rådgivere som fx revisor, advokat og lignende, der varetager selve rådgivningen. Størstedelen af NiNs midler bliver brugt til at dække iværksætternes rådgivningsbehov hos private rådgivere.

Udover NiN findes der i den nordjyske iværksætterinfrastruktur en række aktører såsom Kvindelige Iværksættere i Netværk, Erhvervssparring og CONNECT Denmark North, der har til formål at facilitere videndeling og vidensspredning mellem iværksættere og mellem iværksættere, rådgivere og andre med en interesse i iværksætteri i Nordjylland.

Opbygningen af iværksætterinfrastrukturen i Nordjylland tager afsæt i en høj grad af sammenhæng mellem de forskellige aktører som offentlige vejledere, netværk, fysiske iværksætermiljøer og private rådgivere etc. Systemet er derfor opbygget så iværksætterne bliver henvist – med udgangspunkt i deres behov – til de aktører og rådgivere, der er relevante.

Kilde: www.nin.dk.

Af de virksomheder, der blev etableret i 2002 og som har modtaget iværksætterrådgivning fra NiN, er ca. 98 pct. stadig i drift i 2005. For virksomheder startet i samme år og som ikke har modtaget iværksætter-rådgivning fra NiN, gælder det derimod, at 65 pct. stadig er i drift i 2005. Analysen har ikke kunnet identificere alle virksomheder, der modtog rådgivning. Tallene kan derfor overvurdere effekten af rådgivningen.

Effekten af den samlede indsats i iværksætterinfrastrukturen i Danmark set i forhold til de danske iværksætteres overlevelse er ikke blevet kortlagt. Men erfaringer fra de amter, der har udført effektmålinger af deres erhvervsserviceindsats, peger på, at erhvervsservicecentre har haft en positiv indflydelse på overlevelsen hos de virksomheder, der har benyt-

tet sig af centrene tilbud. Samtidigt ses det i erhvervsservicecentrenes interne aktivitetsstatistikker, at centrene hovedsageligt anvendes af den brede gruppe af iværksættere, som det også var tiltænkt (iværksættere og virksomheder med færre end 50 ansatte inden for sekundære og tertiære alle brancher).

Derimod tyder en undersøgelse af vækstvirksomheder på, at disse i langt højere grad anvender privat rådgivning og rådgivning fra personer med branchekendskab end offentlig rådgivning (Danmarks Statistik, 2003). En forklaring kan være, at den viden og de kompetencer, som vækstvirksomheder efterspørger, i overvejende grad ikke er til stede hos de offentlige aktører. Det betyder dog ikke, at der ikke eksisterer et link mellem vækst og rådgivning. Det følgende afsnit ser på denne sammenhæng.

Effekt af iværksætterinfrastruktur på vækst

En regions iværksætterinfrastruktur har også en indflydelse på iværksætternes evne til at skabe vækst. I iværksætterinfrastrukturen findes der fx aktører, der kan rådgive iværksætterne om internationalisering og eksportmuligheder. Der er desuden investorer med udviklingskapital og rådgivere, der kan facilitere strategisk forretningsudvikling og udvikling af iværksætternes egne kompetencer.

I 2003 gennemførte Erhvervs- og Byggestyrelsen en undersøgelse, der sammenlignede vækstiværksættere med ikke-vækstiværksættere. Et af fokusområderne var anvendelse af rådgivning ved virksomhedsopstart. Undersøgelsen viste, at vækstvirksomheder oftere end ikke-vækstvirksomheder modtager rådgivning. Hele 61 pct. af vækstvirksomhederne anvendte rådgivning ved start – mens det var 48 pct. af ikke-vækstvirksomhederne (Danmarks Statistik, 2003). Et lignende resultat ses i en undersøgelse af den britiske iværksætterinfrastruktur. Undersøgelsen viser, at de hurtigst voksende virksomheder anvender mere ekstern rådgivning sammenlignet med de øvrige virksomheder i undersøgelsen (Bennett og Robson, 1999).

I Sverige er der løbende gennemført effektmålinger af en af hovedaktørerne i den svenske iværksætterinfrastruktur, ALMI-systemet, jf. boks 5.2. De svenske effektmålinger viser, at de iværksættere og virksomheder, der har benyttet sig af ALMIs ydelser, har haft en stigning i deres omsætning på 23 pct. Det skal ses i forhold til at kontrolgruppen af sammenlignelige virksomheder i samme periode oplevede et fald i deres omsætning på 1 pct. På tilsvarende vis voksede beskæftigelsen i ALMI-virksomhederne med 11 pct., mens beskæftigelsen i kontrolgruppens virksomheder oplevede et fald på 13 pct. (ALMI, 2005).

Boks 5.2: ALMI – en del af den offentlige iværksætterinfrastruktur i Sverige

ALMI blevet etableret i 1994 og består af et moderselskab og 21 regionale erhvervsservicecentre. ALMI er ejet af den svenske stat, regionsråd, regionale myndigheder og kommunale samarbejdsheder. ALMI beskæftiger 450 ansatte.

ALMI's opgave er at fremme udviklingen af konkurrencedygtige små og mellemstore virksomheder, få flere innovative idéer succesfuldt ud på markedet samt at skabe flere nye virksomheder med det formål at skabe vækst og innovation i det svenske erhvervsliv. Aktiviteterne dækker hele processen fra idé til profitable virksomhed.

ALMI er rettet tre målgrupper: Innovative virksomheder, nye virksomheder og etablerede virksomheder. Der tilbydes to primære ydelser: 1) Finansiering til innovation, virksomhedsudvikling og opstart af virksomheder via højrisiko lån til forholdsvis lav rente samt 2) rådgivningsydelser samt 3) adgang til netværk og uddannelse relateret til forretningsudvikling.

ALMI vejleder omtrent 100.000 iværksættere, potentielle iværksættere og etablerede virksomheder om året. I 2005 er ALMI's totale udlån på 3,3 milliarder SEK fordelt på ca. 12.000 virksomheder.

Kilde: www.almi.se.

Mange ting har indflydelse på om en iværksætter klarer de første vanskelige år og kommer ind i et solidt vækstforløb – såsom iværksætternes egne ambitioner, adgangen til kapital, iværksætterens erfaring etc. Derfor er det vanskeligt at dokumentere et fuldstændigt kausalt link mellem iværksætternes præstationer i forhold til både overlevelse og vækst og brugen af rådgivning. De forskellige empiriske erfaringer nævnt i dette kapitel vidner dog om, at iværksætters adgang til viden og kompetencer har en positiv betydning for både overlevelse og vækst.

Den største effekt på vækst synes dog at komme via den private iværksætterinfrastruktur. Robson og Bennett (2000) fandt i deres studie, at den primære positive sammenhæng mellem rådgivning og virksomhedernes præstationer var at finde hos aktører i den private sektor som advokater og leverandører. Derimod var der kun en begrænset statistisk sammenhæng mellem rådgivning fra offentlige aktører og virksomhedspræstationer. Vækstiværksætterne besidder tilsyneladende en vis skepsis overfor offentlige aktører, der gør, at de ikke anvender dem.

I Danmark startes der mange virksomheder, men det er meget få af de nye virksomheder, der kommer ind i et solidt vækstforløb. Det indikerer, at den danske iværksætterinfrastruktur ikke i tilstrækkelig grad tager højde for iværksætternes forskelligartede behov og ambitioner, men hovedsageligt har fokus på etablering og overlevelse. Virksomheder med vækstpotentiale og globale ambitioner understøttes kun i begrænset omfang.

Sammenfattende peger kapitlet på, at offentlige aktører måske i højere grad kan spille en signifikant rolle, når den brede gruppe af iværksættere møder de udfordringer der opstår i forbindelse med opstart.³ Derimod kan private rådgivere i større udstrækning spille en central rolle for de vækstorienterede iværksættere, der ofte har behov for en mere specialiseret viden – fx som led i en international ekspansion.

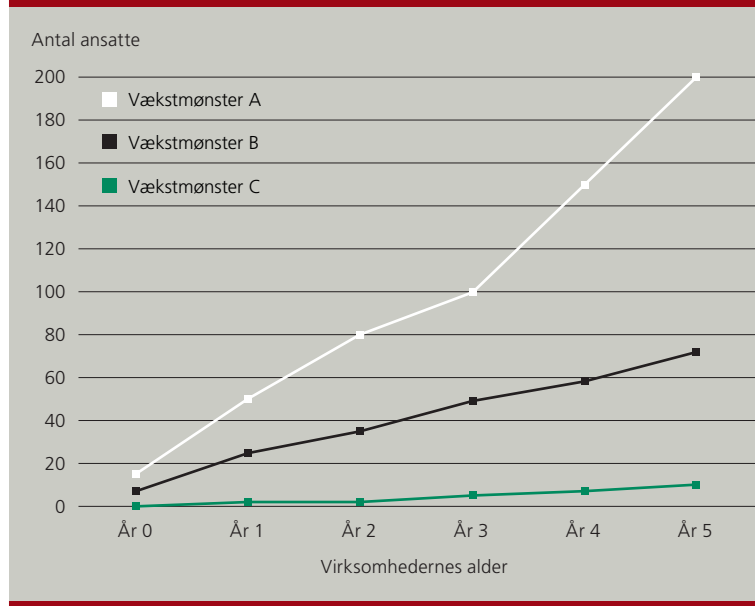
5.4 Den fremtidige danske iværksætterinfrastruktur

Viden er en afgørende konkurrenceparameter og derfor vil en velfungerende og kvalificeret iværksætterinfrastruktur være en vigtig brik i iværksætternes stræben mod succes. Men det er ikke ligegyldigt, hvordan regioner og kommuner strækker deres iværksætterinfrastruktur sammen. Det er afgørende, at iværksætterinfrastrukturen er organiseret på en måde, hvor offentlige og private aktører kan komplementere hinandens kompetencer, så iværksætterne har en fuld palet af kompetencer at trække på uanset deres behov, livsfase og vækstambitioner.

Ofte er iværksætternes behov relateret til deres vækstambitioner. I et igangværende projekt fra OECD om vækstvirksomheder har man set nærmere på nye virksomheders vækstmønstre.

³ Der er dog ikke lavet cost-benefit-analyser af den offentlige iværksætterinfrastruktur. Derfor vides det ikke, om den værdi de berørte opstartede og overlevede virksomheder skaber er større end omkostningerne ved den offentlige iværksætterinfrastruktur.

Figur 5.4 De vigtigste rammebetingelser

Kilde: Vale (2006).

Figur 5.4 illustrerer tre generaliserede vækstmønstre for nystartede virksomheder.⁴ Vækstmønster A repræsenterer den brede gruppe af iværksættere i Danmark. Iværksætterne har et udtalt ønske om at få foden under eget bord, men har ikke ambitioner om at skabe store virksomheder. Virksomhederne starter ofte med ingen eller få ansatte og oplever en svag stigning i beskæftigelsen i deres opstartsår. De opnår som regel en beskæftigelse på op til 10 medarbejdere, hvilket kan skyldes, at iværksætteren ønsker at have en virksomhed som han eller hun selv kan lede. En anden årsag kan være, at markedet ikke kan understøtte en større virksomhed. Virksomhederne udbyder som oftest et allerede kendt produkt og har primært fokus på eksisterende lokale og regionale markeder. Eksempler på sådanne virksomheder er fx frisører, mekanikere og restaurationer.

Iværksættere med vækstmønster B kan beskrives som potentielle vækstiværksættere. De starter ofte med ansatte i deres etableringsår og har ambitioner om at få flere. Generelt opnår iværksætterne en stabil vækst i opstartsårene. Virksomhederne er globalt orienterede og besidder et klart vækstpotentiale, men markedspotentialet kan ofte kun understøtte en virksomhed med 50-100 medarbejdere.

⁴ Det ses i OECD-projektet, at der findes mange forskellige vækstmønstre – både lineære og ikke-lineære. Figur 5.4 behandler udelukkende tre af disse mønstre. Endvidere skal det bemærkes, at vækstmønstrene ikke er brancheafhængige.

Vækstmønster C repræsenterer iværksættere med potentiale til at blive globale vindere. Her er tale om iværksættere med store vækstambitioner, der starter virksomheder med et stort globalt udviklingspotentiale. Virksomhederne har fra opstart en række ansatte og vil i de første år opleve hurtig vækst i beskæftigelse og/eller omsætning. Der er ofte tale om virksomheder, der udvikler nye produkter til nye internationale markeder. Kun få af de danske iværksættere udvikler sig til globale vindere.

Det er tydeligt, at de to sidstnævnte grupper af virksomheder har behov for en anden type vejledning og rådgivning end iværksættere med vækstmønster A i figur 5.4. For virksomheder med internationalt fokus kan det gavne at have adgang til en bred erfaringsbase, hvor de kan få hjælp til aspekter som produkt- og teknologiudvikling, udvikling af en international organisation og børsnotering. Den form for hjælp og viden er derimod ikke central i forhold til opstart af fx lokale restaurationer eller frisørsaloner. Her vil fokusområderne ofte være markedsføring i lokalområdet eller en effektiv lager- og økonomistyring.

Rådgivning har ofte størst effekt, når der tages højde for iværksætternes ambitioner og vækstpotentiale (Chrisman og McMullan, 2004). Derfor har regeringen, med udgangspunkt i kommunalreformen og med kommunernes overtagelse af erhvervsservice, set en unik mulighed for at tilpasse den danske iværksætterinfrastruktur. Den fremtidige iværksætterinfrastruktur skal i højere grad udnytte de styrker, der er placeret hos henholdsvis de kommunale, regionale og private aktører. Samtidig skal der i udviklingen af en stærk regional iværksætterinfrastruktur tages udgangspunkt i iværksætteres forskellige behov og vækstambitioner.

En differentieret iværksætterinfrastruktur i Danmark

Det er nødvendigt for Danmark at styrke rådgivningen og forbedre samspillet mellem offentlige aktører og private rådgivere, hvis landet skal op på et internationalt førende niveau (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2004). Derfor har regeringen på grundlag af arbejdet i Globaliseringsrådet taget initiativ til at tilpasse den danske iværksætterinfrastruktur. Målet er netop at opbygge en iværksætterinfrastruktur, der tager højde for iværksætternes varierede behov. Den fremtidige struktur får overordnet set tre niveauer: Kommuner, regionale væksthuse og private rådgivere.

Lokal erhvervsservice

Lokale iværksættere og virksomheder skal have mulighed for at modtage grundlæggende vejledning og viden om lokale forhold. Derfor er det nødvendigt at have en lokal erhvervsservice. Den grundlæggende

vejledning består af en række standardiserede ydelser som vejledning om forretningsplan for lokalt baseret virksomheder, økonomiske støttemuligheder, love og regler, skat mv.

Den lokale erhvervsservice har en væsentlig relation til væksthuse i form af at skulle henvise iværksættere og virksomheder. Aktører i den lokale erhvervsservice skal således finde talenter, som dels har vilje til vækst, dels har et vækstpotentiale, som i højere grad fordrer den specialiserede vejledning, der skal varetages i de regionale væksthuse.

Etablering af regionale væksthuse

Regeringen har derfor taget initiativ til at etablere fem regionale væksthuse. Ambitionen er at opbygge en stærk og enkel iværksætterinfrastruktur, som sætter fokus på vækst i nye og etablerede virksomheder. Iværksættere og virksomheder skal gennem husene have let adgang til et internationalt førende, fagligt stærkt miljø for vejledning og rådgivning.

Den grundlæggende idé med de nye regionale væksthuse er således at skabe sammenhæng mellem de forskellige tilbud vedrørende rådgivning, vejledning og sparring til nye og mindre virksomheder. Husene skal i hver region sikre én indgang til let tilgængelig og kvalificeret vejledning og rådgivning, som sætter fokus på at skabe sunde virksomheder, der vokser.

Ved at samle og koordinere initiativer i én enhed i hver region og udvikle samspillet mellem det offentlige og private rådgiversystem vil væksthuse medvirke til at øge kvaliteten og gennemslagskraften i regionens tilbud til iværksættere og virksomheder.

Husene skal bl.a. tilbyde gratis uvildig vejledning og problemafløsning for primært nye og eksisterende virksomheder med vækstambitioner. De regionale væksthuse skal specialisere sig i vejledning om vækst og koordinere deres indsats med den lokale erhvervsservice.

Derudover skal husene henvise til private rådgivere og andre aktører med tilbud til iværksættere og etablerede virksomheder med vækstambitioner. Vækstorienterede iværksættere og virksomheder har ofte gavn af tre typer rådgivere: 1) rådgivere specialiseret inden for bestemte fagområder (funktionel specialisering), 2) rådgivere specialiseret inden for en bestemt sektor eller teknologi og 3) rådgivere specialiseret i nye virksomheders internationale udfordringer. En af væksthuses vigtigste opgaver bliver derfor at fungere som facilitator for den private iværksætterinfrastruktur, da det vil styrke de private rådgiveres incitament til

at udvikle deres kompetencer. Husenes ydelser må ikke virke konkurrenceforvridende i forhold til tilbud på det private marked.

Væksthusene får også en væsentlig rolle i at udvikle samspillet mellem det offentlige og private rådgivere, fx i forbindelse med etablering af netværk. Husene skal samarbejde med øvrige aktører og undersøge om samlokalisering kan skabe yderligere synergi. Fx kunne Vækstfonden, Danmarks Eksportråd, Iværksætterakademiet IDEA, Selvstændighedsfonden, CONNECT Denmark, Venture Cup, Erhvervssparring, GTS-institutter og andre med regionale enheder have fordel af at kombinere tæt samspil med fysisk nærhed.

Væksthusene vil således kunne bidrage til at styrke den danske iværksætterinfrastruktur for vækstiværksættere.

Styrkelse af netværk og iværksætterkompetencer blandt private rådgivere

Væksthusene vil bidrage til at styrke den private iværksætterinfrastruktur for vækstiværksættere. Men der er behov for en yderligere indsats for at styrke iværksætterkompetencerne på det private rådgivermarked.

Erfaringer fra succesfulde vækstregioner i fx USA og Canada viser, at opbygningen af en privat rådgivningsinfrastruktur for vækstiværksættere ofte drives af private aktører. Fintmaskede formelle og uformelle netværk har flere steder spillet en central rolle i denne proces.

Netværkene inkluderer typisk ressourcepersoner fra forskellige sektorer. Typisk vil fire grupper af aktører være involveret i de private netværk:

- 1) *Private rådgivere* såsom advokater, revisorer, patentjurister, marketings-eksperter, reklamekonsulenter og managementkonsulenter.
- 2) *Investorer* såsom bankrådgivere, venturekapitalister og business angels.
- 3) *Mentorer* såsom erfarne erhvervsledere og succesfulde (serie)iværksættere.
- 4) *Kompetencepersoner* fra universitetsverdenen, erhvervskuvøser og andre institutioner med særlige kompetencer indenfor iværksætteri.

Communitech i Kitchener-Waterloo regionen i Canada er et godt eksempel på et privat forankret regionalt netværk, jf. boks 5.3. Communitech udgør ryggraden i den private iværksætterinfrastruktur for teknologivirksomheder i Kitchener-Waterloo regionen, som er en af de mest succesfulde vækstregioner i Nordamerika.

Boks 5.3: Communitech i Kitchener-Waterloo regionen i Canada

Communitech er et regionalt netværk af iværksættere og rådgivere. Formålet med Communitech var at opbygge et dynamisk netværk af mentorer og lokale investorer fra den private sektor. Netværket er målrettet mod iværksættere med vækstpotentiale i teknologisektoren.

Communitech har flere fokusområder. Netværket forbereder virksomhederne til deres møde med potentielle investorer. Netværket tilfører efterfølgende virksomhederne med ledelseskompetencer. Communitech har etableret to grupper af mentorer: en gruppe af mentorer målrettet mod virksomheder, der har modtaget finansiering og en gruppe, der fokuserer på iværksættere i opstartsfasen. Derudover tilbyder Communitech også rådgivning til både iværksætterne og private rådgivere.

Communitech blev etableret i 1995 på initiativ af aktører i den private sektor. En række erfarne iværksættere og virksomhedsledere i regionen gik sammen og skød hver især \$5.000 ind til etablering af netværket. Netværket har i dag af 350 medlemmer.

Kilde: Rumball (2005) og Landry m.fl. (2002)

Private rådgivernetværk tjener flere funktioner i iværksætterinfrastrukturen. De udgør først og fremmest en unik kompetenceressource. Iværksættere og nye virksomheder med et stort vækstpotentiale kan via netværkene få adgang til højt kvalificerede og højt specialiserede rådgivere og resourcepersoner.

Desuden udgør private netværk som Communitech en kompetenceressource som løbende udvikles og styrkes. Netværkene udgør således fora, hvor private iværksætterrådgivere, investorer og resourcepersoner kan dele viden, udveksle erfaringer og løbende udvide deres viden om de problemstillinger iværksættere med et stort globalt vækstpotentiale står overfor. I nogle netværk arrangeres der tillige målrettede kompetenceudviklingsforløb for netværkets rådgivere. Netværkene er derved med til at opbygge og styrke kompetencerne blandt rådgiverne.

Udenlandske erfaringer viser, at offentlige aktører typisk spiller en meget begrænset rolle i opbygningen og driften af rådgivernetværkene. Forankringen af rådgivernetværkene i den private sektor afspejler i høj grad

brugernes præferencer. Vækstiværksættere udtrykker ofte en skepsis over for offentligt forankrede institutioner, mens aktørerne på det private marked typisk besidder en større legitimitet i disse iværksætteres øjne.

CONNECT Denmark har vist, at det er muligt at opbygge privat forankrede rådgivningsnetværk i Danmark. CONNECT Denmark tilbyder vækstiværksættere adgang til professionel rådgivning i opstartsfasen fra et bredt netværk bestående af private rådgivervirksomheder, investorer og uddannelses- og forskningsinstitutioner.

Det er vigtigt, at CONNECT Danmarks arbejde understøttes og bakkes op af andre aktører. Væksthusene vil her spille en vigtig rolle, men der skal samtidig tages initiativ til en yderligere styrkelse af netværk og kompetencer i den private iværksætterinfrastruktur. Det vil især gavne vækstiværksættere med et globalt vækstpotentiale.

En stærk regional forankring vil her være af stor betydning. Regionerne besidder forskellige erhvervsstyrker og derfor forskellige rådgivningsbehov. Ofte vil der i tilknytning hertil være højt specialiserede private rådgivere. I Nordjylland vil der fx være private rådgivere, der er specialiseret i IT og sundhedsteknologi, mens der i Hovedstadsregionen vil være en række specialiserede rådgivere inden for bioteknologi. Hvis hver region bidrager med deres rådgiverkompetencer i et nationalt netværk, vil den højt specialiserede viden også komme iværksættere i de andre regioner til gode.

Samtidig er det nødvendigt at erkende, at Danmarks størrelse betyder, at det ikke er muligt at opbygge alle de fornødne specialiserede rådgivningskompetencer inden for landets grænser. For eksempel vil en lille gruppe af vækstiværksættere, med potentiale til at blive globalt markedsførende inden for deres niche, have så specialiserede rådgivningsbehov, at de kun vil kunne tilfredsstilles af nogle få rådgivere placeret i verdens førende klynger. Derfor skal kompetenceudvikling blandt danske rådgivere suppleres med stærke internationale alliancer og netværk.

6 Dansk behandling af konkurser i et internationalt perspektiv

Ivæksætterindekset udpeger igen i år konkursområdet som et af de vigtige rammevilkår for iværksættere. Analyserne i kapitel 4 tyder på en forbindelse mellem mange vækstiværksættere og iværksættervenlige konkurslove på den ene side og få vækstiværksættere og mindre iværksættervenlige konkurslove på den anden. Analyserne kan ikke fastlægge årsagssammenhængen, men andre analyser tyder på, at ændringer af konkursloven i mere iværksættervenlig retning har positive effekter på iværksætteraktiviteten (Armour og Cumming, 2005).

Mange lande har inden for de seneste år revideret deres konkurslovgivning. Området har indtil for nylig været præget af mangel på internationalt sammenlignelige data og analyser. Tidligere har iværksætterindekset fx kun haft indikatorer for, hvor effektivt en konkurssag afvikles, samt hvor lang tid det tager at slippe af med gammel gæld. Disse aspekter af konkursloven har også været fremme i den danske debat, men validiteten af de benyttede indikatorer har været omstridt.

Derfor har Erhvervs- og Byggestyrelsen (FORA) taget initiativ til et projekt i OECD, der har til formål at udarbejde nye indikatorer for konkursområdet (OECD, 2006). Analysen kortlægger, via et spørgeskema besvaret af regeringerne i 26 lande, reguleringen af de dele af konkursområdet, der er mest relevante for iværksættere. Analysen indeholder derudover en række detaljerede lande-casestudier af konkursområdet. Det har givet en række indikatorer for og informationer om reguleringen af konkursområdet og kastet lys over, hvordan reguleringen varierer fra land til land.

Analysen gør det muligt at sætte fokus på aspekter af konkursområdet, der ikke tidligere har været diskuteret i indekset. Det gælder primært metoder til at opdage økonomiske problemer i virksomheder tidligt og muligheder for at rekonstruere potentielt levedygtige virksomheder i stedet for at likvidere dem.

Formålet med kapitlet er, at supplere konklusionerne fra kapitel 4 med en mere detaljeret beskrivelse af konkursreglerne i andre lande. Kapitlet skal derfor ses som inspiration til det løbende arbejde med at forbedre reguleringen af konkursområdet i Danmark.

Kapitlet viser, at Danmark har været langt efter de bedste lande mht. de såkaldte tidlige varslingsystemer, men at vi nu har mulighed for at komme på linie med de bedste lande. Mange lande har systemer, der tidligt kan være med til at identificere økonomiske problemer. Systemerne kan sikre, at i øvrigt rentable virksomheder, bliver restrukturet og overlever midlertidige økonomiske problemer, og at kriserammede virksomheder uden udsigt til at kunne overleve, afvikles så hurtigt og omkostningsfrit som muligt. Fra Globaliseringspuljen er der på Finansloven fra 2007 afsat ressourcer til et dansk system, som er stærkt inspireret af de bedste systemer i OECD. Et sådant system vil formentlig i løbet af et par år kunne bringe Danmark på lige fod med de bedste lande i relation til et varslingsystem.

Danmark er i dag efter de bedste lande mht. mulighederne for rekonstruktion og effektiv afvikling af konkursboer. Konkursrådet arbejder pt. med at forbedre begge disse områder. Kapitlet indeholder beskrivelser af en række udenlandske eksempler, der kan ses som inspiration til det videre arbejde med rekonstruktion. Kapitlet fremhæver fire forhold, hvor de bedste lande er forskellige fra Danmark: en særlig forenklet procedure ("fast track") for små virksomheder, afstemningsregler for kreditorer, kreditorers mulighed for indsigt i forløbet og specialiserede domstole.

Det forventes, at justitsministeren i begyndelsen af 2007 vil fremsætte lovforslag, som skal medvirke til en hurtig og effektiv afvikling af konkursboer. Kapitlet behandler derfor kun dette område kort. De kommende iværksætterindeks vil overvåge, om de forventede kommende ændringer vil få den tilsigtede effekt.

Danmark ændrede i 2005 konkursloven, så ærlige⁵ konkursramte iværksættere fik bedre *muligheder* for på ny at starte virksomhed. Da reglerne er ændret for nylig, forsøger afsnittet at vurdere, om Danmark nu er kommet på niveau med de bedst placerede lande på tre vigtige punkter. Tiden, der går fra en virksomhed erklæres konkurs, til der bevilges gældssanering, er nu kommet på niveau med de bedste lande. Danmark har stadig en længere afdragsperiode i relation til gælden end fx USA og Canada, men på niveau med en række EU-lande. De danske betingelser for at få gældssanering kan synes forholdsvis strenge, da der er tale om en "ærlig" konkurs. Da reglerne imidlertid er nye, er erfarin-

5 En "ærlig" konkursramte må ikke have drevet virksomhed på en måde, der fremtræder som illoyal eller uforsvarlig over for kreditorerne, herunder offentlige myndigheder. Det kan fx være tilfældet, hvis skyldneren eller ledelsen i det selskab, der er eller har været undergivet konkursbehandling, i ikke uvæsentligt omfang har tilsidesat sine pligter med hensyn til momsafregning samt indeholdelse og afregning af A-skat mv.

gerne med dem begrænsede. Fremtidige Iværksætterindeks vil følge udviklingen.

Nedenfor gennemgås først dansk og udenlandsk regulering, der har til formål at redde virksomheder i økonomiske problemer. Derefter gennemgås reguleringen for iværksættere og virksomheder, der erklæres konkurs, samt reglerne om gældssanering. Så vidt muligt vurderes det desuden, om reguleringen i Danmark er på niveau med de bedst placede lande, og forbedringsmuligheder udpeges.

6.1 Hvorfor er konkurslovgivningen vigtig for iværksætteraktiviteten?

Konkurslovgivningen har indtil for nylig i de fleste lande i det væsentligste sigtet mod at beskytte kreditorerne, mens hensynet til den konkursramte har vejet mindre tungt. I Italien var det fx praksis i middelalderen at ødelægge forretningsmænds arbejdsbord, hvis ikke de kunne betale deres gæld. Ordet *bankerot* er afledt af denne handling (*banca rotta* betyder ødelagt bord/bænk). Ordets oprindelse symboliserer derfor meget godt den negative klang, som konkurs traditionelt har haft. Konkurs og *bankerot* var noget skamfuldt, og noget man skulle straffes for (www.bankruptcydata.com).

USA er en undtagelse. Hensynet til konkursramte har traditionelt vejet tungere i USA end i andre lande, hvilket kan spores tilbage til koloniseringen af landet, hvor konkursramte blot flyttede vestpå, hvis ikke de kunne få gældssanering. I nyere tid er det særligt efter revisionen af konkurslovgivningen i 1978, at hensynet til de konkursramte har stået stærkt (www.bankruptcydata.com).

Det er de særlige træk ved den amerikanske konkurslov, deres gode iværksætterpræstationer og en generelt stigende interesse for iværksætteri, der har fået mange OECD-lande til at reformere deres konkurslov (Surleront m.fl., 1999). Ændringerne har taget mange forskellige former, men i langt de fleste lande er de konkursramte blevet stillet bedre.

Men hvorfor er det vigtigt, at konkurslovgivningen også tager hensyn til de konkursramte? I debatten fremhæves som regel tre argumenter.

For det første hævdes det, at antallet af potentielle iværksættere vil være påvirket af mulighederne for at få lov til at starte virksomhed igen efter konkurs. Forhindrer loven, at man i praksis kan starte op på ny efter konkurs, vil det reducere antallet af potentielle iværksættere (og det er

vel at mærke en gruppe, der allerede har vist, at de har viljen og modet til at starte en virksomhed) (Armour og Cumming, 2005).

For det andet hævdes det, at iværksættere vurderer, om den potentielle gevinst ved at starte en virksomhed, opvejer den risiko, de løber. Konkurslovgivningen er en af de faktorer, der påvirker risikoen, fordi loven regulerer, hvad der sker med iværksætteren og den udestående gæld, hvis forretningseventyret går galt. Ændringer af konkurslovgivningen vil derfor påvirke den marginale iværksætters beslutning om at starte en virksomhed (Armour og Cumming, 2005, White og Fan, 2002).

For det tredje hævdes det, at mulighederne for at få lov til at starte op igen påvirker kompetencerne blandt iværksætterne. Argumentet stammer oprindeligt fra USA, hvor iværksætteri mange steder ses som en læringsproces. At man er gået konkurs betyder, at man har gjort sig vigtige erfaringer med at starte og drive en virksomhed. Som genstarter anses man for at være bedre rustet og chancen for succes vurderes større (Lee m.fl., 2000, Boston Consulting Group, 2002). Nogle steder ser man ligefrem, at folk, der er gået ned med deres virksomhed og som ønsker at starte igen, har lettere ved at skaffe kapital end iværksættere uden erfaring. Ikke alle er dog enige i dette argument, og yderligere undersøgelser synes at være tiltrængt.

Omvendt har analyser også vist, at betydelige forringelser af kreditorernes position kan føre til højere renter og forringede lånemuligheder. Det er fx konstateret i USA, hvor der er store forskelle mellem staterne (Berkowitz og White, 2004). De højere renter forringer forholdene for iværksættere og virksomheder generelt.

Konkursområdet bør derfor afspejle en passende balance mellem hensynet til kreditorer og debitorer. En konkurslovgivning, der tager hensyn til skyldnere, er vigtig for alle virksomheder og ikke kun nye. Når debatten om konkursloven alligevel ofte kædes sammen med iværksættere, skyldes det, at mange nye virksomheder ikke overlever de første fem år, mens der er færre etablerede virksomheder, der går konkurs (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2005).

6.2 Tidlige varslingsystemer

Analyser fra Danmarks Statistik har vist, at seks ud af 10 danske virksomheder ikke overlever de første fem år (Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2005). Andre OECD-lande har en lignende overlevelseshastighed (EU Kommissionen, 2003; Baldwin m.fl, 1997). Normalt anses det for positivt for

økonomien, at virksomheder afprøver nye ideer på markedet, og at de bæredygtige ideer bliver til blomstrende virksomheder, mens andre forsvinder igen.

Hollandske og canadiske analyser har imidlertid vist, at økonomiske problemer ikke altid skyldes, at der ikke eksisterer et marked for virksomhedens produkt. I Holland vurderes det således, at mindst 20 pct. af de nystartede virksomheder, der måtte lukke, kunne have været reddet, hvis problemerne var blevet opdaget tidligere, og iværksætterne var blevet rådgivet om, hvordan man driver virksomhed. I Canada vurderes det, at virksomhedernes økonomiske vanskeligheder i 50 pct. af tilfældene skyldes interne problemer – fx manglende erfaring hos iværksætterne (Baldwin m.fl., 1997).

En række lande har oprettet såkaldte tidlige varslingsystemer (early warning systems). Det er hensigten, at disse systemer skal være med til at identificere økonomiske problemer så tidligt som muligt. Varslingssystemerne skal sikre, at i øvrigt rentable virksomheder bliver restruktureret og overlever midlertidige økonomiske problemer. Desuden skal de sikre, at kriseramte virksomheder uden udsigt til at kunne overleve afvikles så hurtigt og omkostningsfrit som muligt.

Danmark har endnu ikke et tidligt varslingsystem, men regeringen har på finansloven for 2007 afsat 29 millioner kroner over de næste fire år til at indføre en forsøgsordning med et sådant system. Ordningen skal sikre, at flere rentable virksomheder overlever, og at ikke-rentable virksomheder lukkes så hurtigt som muligt. Det skal ske ved, at virksomheder i midlertidige økonomiske problemer tilbydes rådgivning fra eksperter i jura, økonomi og organisation om, hvordan de undgår konkurs.

Tidlige varslingsystemer kan tage mange former, men undersøgelsen fra OECD (2006) har vist, at 15 ud af 26 OECD-lande har et eller flere tidlige varslingsystemer, jf. tabel 6.1.

Tabel 6.1 Tidlige varslingsystemer

Lande med tidlige varslings-systemer:	Lande uden tidlige varslings-systemer:
Australien	Canada
Østrig	Danmark
Belgien	Ungarn
Finland	Italien
Frankrig	Japan
Tyskland	Korea
Grækenland	Mexico
Irland	Norge
Israel	Portugal
Holland	Sverige
New Zealand	Tyrkiet
Polen	
Spanien	
Schweiz	
England	

Kilde: OECD (2006).

De mest udbredte systemer er:

- Specialiseret rådgivning, hvor erfarne erhvervsfolk rådgiver virksomheden om fx ledelse og økonomistyring.
- Regnskabs- og diagnosticeringsværktøjer, som virksomheden kan bruge til at analysere virksomhedens økonomi og udvikling.
- Informationskampagner specielt rettet mod økonomisk truede virksomheder, hvor virksomheder informeres om, hvilke muligheder for vejledning der eksisterer.

Desværre har få lande evalueret effekten af deres tidlige varslings-systemer. Erfaringer fra Holland tyder imidlertid på, at et tidligt varslings-system kan være en vigtig brik i at redde rentable virksomheder. Her oprettede man i 1999 det såkaldte Ondernemersklankbord, der er en organisation af frivillige erhvervsfolk, der rådgiver økonomisk truede virksomheder (se boks 6.1 for yderligere information).

Boks 6.1: Tidlig varsling og reorganisation i Holland – Ondernemersklankbord

Undersøgelser i 1990'erne viste, at seks ud af 10 hollandske virksomheder ikke overlever de første fem år, at økonomiske problemer ofte skyldes manglende erfaring blandt iværksætterne, samt at problemerne bliver erkendt for sent.

Ondernemersklankbord blev grundlagt i 1999 med det formål at få flere iværksættere ind i et positivt vækstforløb og øge overlevelsesraten. Ondernemersklankbord yder rådgivning til små og mellemstore virksomheder, der enten er i økonomiske problemer eller som ønsker øget vækst. Iværksætterne kan blive henvist til organisationen af domstolene eller melde sig selv. Organisationens støttes økonomisk af det hollandske erhvervsliv og af det hollandske Økonomi- og Erhvervsministerium.

Organisationen består af et sekretariat samt iværksættere, virksomhedsledere med iværksættererfaring og eksperter, der har trukket sig tilbage. Eksperterne får dækket eventuelle udgifter i forbindelse med deres arbejde for Ondernemersklankbord, men modtager ikke betaling. Ekspert hjælpen tilbydes af et team på tre personer med særlig viden inden for virksomhedsledelse, regnskabsspørgsmål og jura. De frivillige eksperter gennemgår sammen med iværksætteren virksomhedens økonomi og forretningsgrundlag. Skønner de frivillige eksperter, at virksomheden kan gøres rentabel, udarbejdes en redningsplan, der præsenteres for kreditorer. Redningsplanen skal accepteres af alle parter for at kunne træde i kraft. I fire ud af fem tilfælde lykkedes det eksperterne at udarbejde en acceptabel redningsplan.

Kilde: OECD (2006) og EU (2003).

Det er gennem Erhvervs- og Byggestyrelsens (FORAs) tætte samarbejde med OECD, at Danmark har fået kendskab til tidlige varslingssystemer i andre lande. På baggrund af OECDs analyser har Danmark valgt at modellere det nye system efter de hollandske erfaringer. Dog vil den danske ordning bygge på et frivilligt samarbejde med domstolene og ikke en tvungen henvisningspligt som i Holland. Men der vil formentlig gå en periode før systemet har samme omfang og effekt som i Holland.

Den danske forsøgsordning skal evalueres efter tre år. Evalueringen skal kaste lys over, hvordan det efterfølgende går de virksomheder, der reddes af tidlige varslingssystemer, og om de oplever vækst. Evalueringen skal også vurdere, om urentable virksomheder bliver lukket hurtigere.

6.3 Rekonstruktion

Muligheden for rekonstruktion ligger i forlængelse af de tidlige varslingssystemer. En rekonstruktion er en hel eller delvis videreførelse af en nødlidende virksomhed som en del af samme juridiske enhed. Det vil som regel – for både iværksætter og kreditorer – være en bedre løsning, at rekonstruere virksomheden end at erklære den konkurs, hvis virksomheden i øvrigt er (eller kan gøres) rentabel. Derfor er det vigtigt, at have gode rammer for at rekonstruere i øvrigt rentable virksomheder, der oplever midlertidige økonomiske problemer (Sundgren, 1998).

Rekonstruktion omfatter, som for de tidlige varslingssystemer, en række forskellige elementer, men der vil primært være tale om to: En omlægning af forretningsgangen med henblik på at genskabe virksomhedens rentabilitet, og en omlægning af gælden, fx ved at omlægge lånene, nedskrive gælden og bringe ny kapital ind (Adriaanse, 2005).

Rekonstruktion kan ske med eller uden rettens medvirken (*out-of-court* eller *in-court*). Danmark har begge muligheder. Tilsyneladende bruges de dag ikke så ofte i Danmark som i andre lande. Begge muligheder vil blive gennemgået her.

Rekonstruktioner uden for retssystemet

Rekonstruktion uden for retssystemet er normalt private forlig uden domstolens medvirken. Adgangen hertil er ikke direkte reguleret af konkursloven.

Rekonstruktioner af virksomheder uden for retssystemet er særligt relevant for iværksættervirksomheder. En sådan rekonstruktion er formentlig i almindelighed hurtig og billig. Dette er vigtigt, da det sjældent vil kunne betale sig at gennemføre en dyr rekonstruktion af en virksomhed med begrænsede aktiver. Analyser fra Holland og Østrig har fx anslået, at omkostninger forbundet med rekonstruktioner uden for retssystemet i disse lande er mindst 50 pct. lavere end rekonstruktioner inden for retssystemet. Derudover kan rekonstruktioner uden for retssystemet nemmere tilpasses små virksomheder og tillade en stor grad af fleksibilitet fra sag til sag.

Ikke alle lande har mulighed for rekonstruktion uden for retssystemet, og en række af de lande, der har muligheden, benytter den kun sjældent, jf. tabel 6.2.

Tabel 6.2 Rekonstruktioner uden for retssystemet

Ja:	Ja, men de bruges sjældent:	Nej:
Australien		Belgien
Østrig	Ungarn	Japan
Canada	Israel	Mexico
Danmark	New Zealand	Polen
Finland	Sverige	
Frankrig		
Tyskland		
Grækenland		
Holland		
Irland		
Italien		
Korea		
Norge		
Portugal		
Spanien		
Schweiz		
Tyrkiet		
England		

Kilde: OECD (2006).

Den største udfordring forbundet med forlig uden for retssystemet er ofte at få alle til at acceptere en redningsplan for virksomheden. Særligt hvis den indebærer, at gælden nedskrives. Inden for retssystemet kan det være fastsat i loven, at det kun er en bestemt andel af kreditorerne, der skal acceptere en rekonstruktion for, at den kan vedtages. Uden for retssystemet skal alle kreditorer som regel acceptere en rekonstruktion. Lykkes det ikke at få alles accept, kan rekonstruktionen ikke effektueres, og ressourcerne er spildte. Derfor er rekonstruktioner uden for retssystemet mest relevante i sager, hvor der er relativt få kreditorer.

I Danmark er det muligt at indgå en frivillig akkordordning med kreditorerne.⁶ En frivillig akkord behandles, modsat en tvangsakkord (som omtales nedenfor), ikke nødvendigvis i retssystemet. Iværksætteren kan fx selv kontakte kreditorerne med henblik på at opnå en frivillig akkord, og der kan fx benyttes en uvildig part som mægler. Frivillig akkord er oftest en nedsættelse eller bortfald af gælden mod betaling af et nær-

⁶ Frivillig akkord er den mest almindelige form for forlig uden for retssystemet. Andre frivillige gældsordninger er tilførsel af ny kapital, henstandsordning med en eller flere kreditorer og frivillig likvidering uden konkurs.

mere aftalt beløb. Det er normalt en betingelse, at samtlige kreditorer deltager i akkorden. I forbindelse med en frivillig akkord kan skyldneren være insolvent, dvs. ude af stand til at betale sin gæld til tiden, men det er ikke et krav. En virksomhed, der opdager de økonomiske problemer tidligt, har derfor umiddelbart mulighed for at tilbyde en frivillig akkord (www.skat.dk).

En frivillig akkord forudsætter ikke, at forretningsgangen i virksomheden reorganiseres. Det er dog svært at forestille sig, at en ikke-rentabel virksomhed kan opnå en frivillig akkordordning med sine kreditorer uden at fremlægge en plan for, hvordan virksomheden igen gøres rentabel.

Så vidt vides findes der ingen analyser af, hvor ofte der i Danmark gøres brug af frivillige akkorder, eller hvor ofte forhandlingerne om frivillig akkord fører til forlig, eller hvor store udgifterne ved frivillig akkord er sammenlignet med fx rekonstruktion inden for retssystemet.

Analysen fra OECD viser, at mange andre lande ikke indsamler data om rekonstruktioner uden for retssystemet. Analysen viser samtidig, at en række andre lande er meget aktive på dette område (OECD, 2006).

I Holland indgås der ca. 26.000 forlig uden for retssystemet hvert år. I Australien vurderes det, at tallet er omkring 2.540, mens det i Østrig vurderes, at der årligt indgås omkring 130 forlig (OECD, 2006).

Der kendes flere eksempler fra udlandet på, at staten har været med til at skabe gode rammer for rekonstruktioner af virksomheder uden for retssystemet. Danmark kan lade sig inspirere af disse eksempler.

I andre lande findes ofte normer og procedurer for, hvordan forhandlinger om rekonstruktion uden for retssystemet foregår. Disse normer kan udvikles og markedsføres af staten. Det kan fx omhandle, hvem der tager initiativ til en rekonstruktion, hvem der tager kontakt til kreditorerne, hvem der udarbejder en redningsplan, hvordan der skaffes kapital til at fortsætte driften under forhandlingerne, og hvordan en redningsplan vedtages. En neutral part eller en af de største kreditorer kan have ansvaret for ovenstående, samt ansvaret for at finde kompromiser, hvor der er modstridende interesser. Skal spillereglerne opfindes fra gang til gang, er det usandsynligt, at rekonstruktioner uden for retssystemet vil blive benyttet særligt ofte.

Oprettelsen af Ondernemersklankbord i Holland er, som beskrevet ovenfor, et eksempel på, at staten har bidraget til at skabe rammerne for,

at virksomheder kan blive rekonstrueret uden for retssystemet. Systemet har til formål at identificere økonomiske problemer så tidligt som muligt, men som nævnt bidrager de frivillige eksperter derefter til at udarbejde en redningsplan for virksomheden. Redningsplanen indebærer som regel en eller anden rekonstruktion af virksomheden. Selvom systemet ikke direkte er lovreguleret, eksisterer der et sæt uskrevne spilleregler for, hvem der udarbejder et forslag til rekonstruktion, og hvordan det vedtages. Tilsvarende kendes eksempler fra bl.a. England og lande i Asien på, at staten har spillet en aktiv rolle i at skabe et effektivt system for rekonstruktion af virksomheder uden for retssystemet (se boks 6.2 for yderligere informationer) (Mako, 2003, www.bba.org.uk).

Boks 6.2: Rekonstruktioner uden for retssystemet i England

Under lavkonjunkturer i England sidst i 1980'erne løb et stigende antal virksomheder ind i økonomiske problemer. Virksomhedernes mere og mere komplekse lånestrukturer gjorde samtidigt Bank of England bekymret for, at potentielt levedygtige virksomheder blev likvideret. Nationalbanken tog derfor initiativ til at informere og rådgive banker i London om mulighederne for at rekonstruere virksomheder uden for retssystemet – kaldet "the London Approach". Oprindeligt var procedurerne primært tiltænkt banker, men i dag inddrages alle former for kreditorer i rekonstruktionerne.

Det primære formål med the London Approach er at undgå, at levedygtige virksomheder bliver likvideret på grund af uoverensstemmelser mellem kreditorer. Forligsprocedurerne indeholder praksis for fremskaffelse af oplysninger om det nødstedte selskabs finansielle situation samt fremskaffelse af likviditet til at køre selskabet videre under forhandlingerne. Det grundlæggende princip er, at alle kreditorer accepterer ikke at tage individuelle tiltag for at inddrive deres gæld i en fastsat periode. Perioden bruges til at samle information om virksomheden, vurdere om virksomheden kan gøres rentabel samt evaluere forskellige redningsmuligheder. En aftale vil som regel bygge på en ny strategi for virksomheden og en nedskrivelse af gælden.

En bank udpeges normalt som koordinator af proceduren og repræsentant for kreditorerne. En revisor vil ofte blive bedt om at gennemgå regnskaberne og vurdere virksomhedens levedygtighed. Bank of England kan fungere som mægler. Det accepteres, at alle varetager egne interesser, men samtidig forventes det, at alle er indstillede på at nå frem til et kompromis.

Kilde: www.bba.org.uk.

Ifølge OECD-analysen anslås det, på grundlag af data fra Holland og Østrig, at forsøg på at rekonstruere virksomheder lykkes i mellem 50 og 80 pct. af tilfældene (se også boks 6.3) (OECD, 2006).

Boks 6.3: Rekonstruktioner uden for retssystemet i Holland

Rekonstruktioner egner sig godt til ukomplicerede sager med få kreditorer. I Holland har virksomhederne ofte kun en bank, der følger virksomhederne tæt. Derfor har de gode muligheder for at opdage økonomiske problemer tidligt, og de tager ofte initiativ til at finde en frivillig ordning på problemerne uden for retssystemet. Flere af de store banker har specielle kreditafdelinger, der vejleder og rådgiver virksomheder i økonomiske problemer. En analyse af 111 sager fra tre banker viser, at det i over halvdelen af tilfældene lykkedes at rekonstruere de økonomisk truede virksomheder. Analysen viser også, at det er helt centralt, at problemerne opdages tidligt, og at det kun sker, hvis bankerne følger virksomhederne tæt. Undersøgelsen viser desuden, at det primært er kompetencerne i ledelsen, der afgør, om virksomheden overlever.

Det kan være nødvendigt at indskyde ny kapital til at holde virksomheden i live, mens forhandlingerne foregår. Det kan dog være svært at skaffe kapital, da virksomhedens fremtid er uvis. Derfor har Holland oprettet et såkaldt "Financial Aid Programme for Entrepreneur Debtors", hvor potentielt levedygtige virksomheder kan låne penge til at holde virksomheden i live, mens forhandling om en rekonstruktion foregår.

Omkostninger ved rekonstruktioner uden for retssystemet i Holland er blevet anslået til i gennemsnit højest at være 25 pct. af omkostningerne inden for retssystemet. Antallet af rekonstruktioner uden for retssystemet blev i 2003 estimeret til ca. 26.000.

Kilder: Van Amsterdam, 2004; Adriaanse, 2005.

Landeeksemplerne viser, at rekonstruktioner uden for retssystemet kan være en god løsning for virksomheder i økonomiske problemer. Samtidig viser eksemplerne, at en række andre lande har gjort en stor indsats for at facilitere et effektivt system for rekonstruktion uden for retssystemet. I nogle lande har staten taget initiativet, i andre lande spiller banker en vigtig rolle.

Landeeksemplerne giver ikke en entydig løsningsmodel, som Danmark kan "kopiere", men alle eksemplerne indeholder en række af de samme elementer. Rekonstruktionssystemerne er altid understøttet af det private marked, og systemerne har til hensigt at sikre ro om den konkurs-

truede virksomhed, mens mulighederne for rekonstruktion overvejes. Danmark kan inddrage disse erfaringer i sine overvejelser om et kommende varslingssystem, da en række af de virksomheder, der bliver opsnappet i systemet, netop får behov for rekonstruktion.

Rekonstruktioner inden for retssystemet

Formålet med rekonstruktion inden for retssystemet er, ligesom uden for retssystemet, at levedygtige virksomheder kan videreføres. I denne situation sker der imidlertid anmeldelse af virksomheden til retten, som fører tilsyn med sagen. Desuden er retningslinierne for, hvordan forhandlingerne skal foregå, fastsat i loven. Alle lande i undersøgelsen fra OECD, undtagen Ungarn, har procedurer for at rekonstruere virksomheder inden for retssystemet (OECD, 2006).

I Danmark vil en rekonstruktion inden for retssystemet typisk starte med, at en virksomhed anmelder betalingsstandsning til skifteretten. Det er skifteretten, der bestemmer om en betalingsstandsning kan forlænges, dog kan en betalingsstandsning højst vare 12 måneder. Under en betalingsstandsning kan kreditorerne ikke indkræve de penge, de har til gode hos skyldneren.

Skifteretten udpeger en tilsynsførende (typisk en advokat), der hjælper med at undersøge, hvilke muligheder der er for, at virksomheden kan overleve. I første omgang vil man formentlig undersøge, om det er muligt at opnå en frivillig akkord. Hvis det ikke er muligt, kan virksomheden ansøge skifteretten om at åbne forhandlinger om en tvangsakkord. I 2004 og 2005 var der henholdsvis 109 og 83 tvangsakkorder i Danmark.

Hvis skifteretten godkender ansøgningen, indkaldes kreditorerne til møde, og der stemmes om akkordforslaget (www.virk.dk). Kreditorerne kan modtage ned til 10 pct. af deres tilgodehavende. Det kræver dog, at mindst 60 pct. af kreditorerne målt på antal og 75 pct. af kreditorerne målt på deres andel af gælden stemmer for. Reglerne skal sikre, at et lille mindretal ikke kan forhindre en rekonstruktion, der vil være til gavn for både debitor og flertallet af kreditorer. Sager, hvor der er mange kreditorer, eller hvor der på forhånd er udsigt til, at en mindre gruppe vil modsætte sig en akkord, vil derfor ofte blive behandlet som rekonstruktion inden for – snarere end uden for – retssystemet.

Iværksætteren vil i disse tilfælde skulle præsentere en plan for, hvordan virksomheden igen kan gøres rentabel. Her kan fx være tale om at rationalisere arbejdsgangene, skære ned på udgifterne, afskedige medarbejdere eller sælge dele af virksomheden.

Alle omkostninger ved sagen til sagkyndig bistand, tilsynsførende, advokat, retsafgift og annoncering i Statstidende skal betales af iværksætteren selv. Retsafgiften er for tiden på 1.500 kroner, mens de øvrige omkostninger afhænger af sagens størrelse. Derfor er rekonstruktioner inden for retssystemet som oftest dyre og ikke relevante for iværksættelsesvirksomheder med få aktiver.

Insol, International Association of Restructuring, Insolvency og Bankruptcy Professionals, har udarbejdet en række retningslinier for god praksis ved rekonstruktion af virksomheder. De grundlæggende træk i den danske model, dvs. at der etableres en betalingsstandsning, at der udpeges en tilsynsførende, og at kreditorer får adgang til informationer om virksomhedens økonomi, er i overensstemmelse med Insols principper (www.insol.org).

At ledelsen i virksomheden anmoder om betalingsstandsning, at betalingsstandsning godkendes af retten, og at ledelsen sammen med en tilsynsførende udarbejder en plan for rekonstruktion, kendes også fra andre lande (OECD, 2002).

Alligevel er der relativt få rekonstruktioner inden for retssystemet i Danmark, jf. tabel 6.3. Forskellen til de øvrige lande afspejler bl.a. de enkelte landes traditioner, og hvor attraktiv løsningen er sammenholdt med alternativerne. Frankrig har fx en meget høj andel af rekonstruktioner, hvilket sandsynligvis bl.a. afspejler, at landet vægter jobsikkerhed højt.

Tabel 6.3: Rekonstruktioner inden for retssystemet i sammenlignelige lande

Land	Rekonstruktioner inden for retssystemet i 2004	Rekonstruktioner per millioner indbyggere
Frankrig	14.950	245,6
Finland	317	60,6
England	3.063	50,5
Schweiz	232	30,9
Canada	824	24,9
Danmark*	109	20,0
Spanien	480	11,9
Sverige	47	5,2
Norge	12	2,6
Irland**	6	1.5

Note: Det vil være mere korrekt at se antallet af rekonstruktioner i forhold til antallet af virksomheder. Der er imidlertid stor forskel på, hvordan lande registrerer antallet af virksomheder. Derfor er antallet af rekonstruktioner sat i forhold til befolkningen. Desuden har det ikke været muligt at opgøre rekonstruktioner og likvideringer uden for retssystemet. Tallene skal tolkes med varsomhed og egner sig bedst til at udlede nogle overordnede forskelle mellem lande.

* Frivillige akkorder kan godt starte med, at en virksomhed meddeler betalingsstandsning. Derved kommer skifteretten til at spille en rolle i sagerne. Det er dog fortsat den tilsynsførende og ikke skifteretten, der forestår rekonstruktionen, og det er frivilligt for kreditorerne, om de vil acceptere. I Danmark opgøres ikke, hvor mange frivillige akkorder der indgås efter, at der er meddelt betalingsstandsning til skifteretten.

** Data for Irland er svære at sammenligne med de øvrige lande. I Irland foregår langt de fleste rekonstruktioner og likvideringer uden for retssystemet.

Kilde: OECD (2006).

Konkursrådet arbejder med mulighederne for rekonstruktion i Danmark. Justitsministeriet har anmodet Konkursrådet om at vurdere erfaringerne fra førende iværksætterlande samt at lægge vægt på iværksætterhensynet i deres arbejde med revision af konkurslovens regler om rekonstruktion (Konkursrådets, 2004).

De udenlandske erfaringer peger bl.a. på fire forhold, som kan inddrages i debatten: en særlig enkel procedure for rekonstruktion ("fast track") af små virksomheder, afstemningsregler blandt kreditorer, kreditorers indsigt i forløbet og specialiserede domstole.

Seks lande har for at øge behandlingstempoet af rekonstruktioner indført særlige "fast track"-procedurer for rekonstruktion af mindre virksomheder, da disse sager ofte er mindre komplicerede, end de er i de store virksomheder, jf. tabel 6.4.

Tabel 6.4 Lande der har særlige "fast track"-procedurer for rekonstruktion af små og mellemstore virksomheder

Grækenland	Irland	Italien
Japan	Korea	Spanien

Kilde: OECD (2006).

For at komme i betragtning til de særligt hurtige procedurer, er det i nogle af disse lande fx en betingelse, at virksomhedens omsætning ikke overstiger et fastsat beløb, eller at regnskaberne er fuldt opdaterede og giver et præcist billede af virksomhedens økonomiske situation. Typisk er der tale om, at nogle af procedurerne er simplificerede i forhold til en "standard" rekonstruktion, og at tidsfristerne er kortere. De særlige "fast track"-procedurer skal herved sikre, at ukomplicerede sager løses hurtigt og effektivt.

Kommissionen har fremhævet Østrig for deres procedurer for rekonstruktioner og deres afstemningsregler for at vedtage rekonstruktioner samt behandlingstempoet som særligt vigtige elementer for effektiviteten (se også boks 6.4).

Boks 6.4: Rekonstruktion af virksomheder inden for retssystemet i Østrig

EU har i publikationen "Vejledning om god praksis og gode principper i forbindelse med omstrukturering, konkurs og ny start" fremhævet det østrigske system for rekonstruktioner som et eksempel på god praksis.

Den østrigske insolvenslovgivning forpligter kuratorerne til at forsøge at omstrukturere virksomheder i økonomiske problemer frem for at likvidere dem. Næsten 40 pct. af alle konkurssager ender med en rekonstruktion.

Det er kreditorerne, som træffer afgørelse om rekonstruktion og domstolens inddragelse i sagen er minimal. Debtors forslag offentliggøres, og kurator og kreditorerne kan acceptere det ved simpelt flertal blandt de stemmeafgivende kreditorer og 75 pct. af fordringerne på debitor. De eneste formelle krav er en indkaldelse af parterne og afstemning i retten. Derved lempes vilkårene for at opnå kompromiser sammenlignet med systemer uden for retten. Proceduren er relativ hurtig (tre til seks måneder) og forudsigelig, da der er få parter involveret.

I Østrig eksisterer to kreditorforeninger, "Gläubigerschutzverbände", der bl.a. hjælper små og mellemstore virksomheder (SMVer), hvis en af deres debitorer går konkurs. Foreningerne yder en lang række tjenesteydelser for deres medlemmer, fx ved at gøre krav gældende i insolvens-sager og ved at repræsentere dem i retten. På baggrund af de oplysninger foreningen indsamler kan kreditorerne herefter stemme. Processen er også til gavn for debitorerne, da der dermed bliver et mindre antal parter at forhandle med.

Kilde: <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship>.

Kreditorernes mulighed for at kunne følge med i forløbet omkring en rekonstruktion synes at være et centralt punkt, hvis procedurer for rekonstruktion skal være effektive. I hvert fald fremhæves det som et vigtigt element i Insols retningslinier for god praksis (www.insol.org).

Det fremgår af Konkursrådets betænkning om gældssanering (Konkursrådet, 2004), at formanden for det tidligere konkurslovudvalg har foreslået en række reformer. Blandt hans forslag var, at kreditorerne skulle have bedre løbende indsigt i forhandlingerne, at behandlingstempoet skulle fremmes, at afstemningsreglerne skulle lempes, så tvangsakkord nemmere kunne vedtages og at det skulle være muligt at udbetale en mindre andel af kreditorernes tilgodehavende.

18 ud af de 25 lande i OECD undersøgelsen har samlet behandlingen af rekonstruktioner ved få specialiserede domstole for at sikre den højeste faglige kompetence blandt dommerne. Sager om rekonstruktion er ofte komplicerede, og det kræver en solid indsigt i erhvervsøkonomiske forhold at kunne vurdere, om virksomheder med fordel kan rekonstrueres. Ved at samle sagerne ved få domstole er det anført, at man kan medvirke til at sikre vidensfastholdelse og -deling blandt de dommere, der behandler mange sager (OECD, 2006).

I Danmark har der ikke hidtil været udbredt specialisering blandt domstole og dommere. Danmark er i dag inddelt i 82 retskredse. Ved hver byret er der en skifteret. Med politi- og domstolsreformen, der træder i kraft den 1. januar 2007, reduceres antallet af retskredse til 24 (www.jm.dk). Reformen vil styrke fagligheden og give muligheder for en vis specialisering blandt domstolenes jurister, herunder i skifteretterne, som behandler sager om betalingsstandsning, tvangsakkord m.v. Specialiseringen skal dog ses i lyset af, at der i 2005 kun blev indgået 83 tvangsakkorder i Danmark.

6.4 Konkurs og gældssanering

Hvis en insolvent virksomhed ikke kan gøres rentabel, er det vigtigt at få lukket den så hurtigt som muligt. Ikke-rentable virksomheder, der oparbejder stor gæld, kan være et problem for den pågældende iværksætter, andre iværksættere og resten af samfundet. Det kan være et problem for andre iværksættere, fordi de må afskrive penge, de har til gode hos disse ikke-rentable virksomheder, eller fordi det bliver sværere og dyrere at låne penge.

En konkurssag indledes typisk med, at iværksætteren eller en eller flere kreditorer indgiver konkursbegæring. I Danmark kan en skyldner, en person eller et selskab, kun erklæres konkurs, hvis skyldneren er insolvent. Konkurs medfører, at skyldnerens aktiver sælges, og at overskuddet fordeles mellem kreditorerne.

En konkursbegæring indgives til Skifteretten, der tager stilling til, om skyldneren skal erklæres konkurs. Hvis det sker, udpeger Skifteretten en kurator. Kurator skal varetage boets interesser. Når aktiverne er solgt, udarbejder kurator en boopgørelse, som indsendes til skifteretten. Skifteretten tager endelig stilling til, om boopgørelsen kan godkendes (www.domstol.dk).

Det er kun et fåtal af de virksomheder, der ophører med at eksistere, der går konkurs. Ca. 2.500 virksomheder går årligt konkurs, mens omkring 30.000 virksomheder lukker eller bliver inaktive (www.dst.dk). Generelt synes der i de nordiske lande at være mange konkurser set i forhold til landenes størrelse, jf. tabel 6.5.

Tabel 6.5: Konkurser og rekonstruktioner i sammenlignelige lande

Land	Konkurser i 2004	Konkurser per mio. indbyggere	Rekonstruktioner inden for retssystemet i 2004	Rekonstruktioner som andel af konkurser (i pct.)
Schweiz	9.798	1.403	232	1,0
Sverige	7.649	950	47	0,6
Norge	4.367	928	12	0,3
Frankrig	32.192	530	14.950	31,7
Danmark⁹	2.620	481	109	4,2
Finland	2.428	467	317	11,5
Holland	4.063	303	-	-
England	12.813	212	3.063	19,3
Canada	1.958	60	824	29,6
Irland ¹⁰	347	87	6	1,7
Spanien	561	14	480	46,1

Note: Det ville være mere korrekt at se antallet af konkurser i forhold til antallet af virksomheder. Der er imidlertid stor forskel på, hvordan lande registrerer antallet af virksomheder. Derfor er antallet af konkurser sat i forhold til befolkningen. Desuden har det ikke været muligt at opgøre rekonstruktioner og likvideringer uden for retssystemet. Tallene skal tolkes med varsomhed og egner sig bedst til at udlæde nogle overordnede forskelle mellem lande.

* For Danmark er kun medtaget tvangsakkorder.

** Data for Irland er svære at sammenligne med de øvrige lande. I Irland foregår langt de fleste rekonstruktioner og likvideringer uden for retssystemet.

Kilde: OECD (2006).

Forskellene kan formentlig skyldes en række forhold, der ikke er taget højde for i tabellen, fx rekonstruktioner og likvideringer uden for retssystemet, forskelle i industristruktur og konjunkturforskelle. Det er dog tvivlsomt, om disse forhold kan forklare hele forskellen. Forskellen på regulering i landene kan formentlig også forklare en del af forskellen.

I forlængelse af diskussionen af antallet af rekonstruktioner i Danmark i afsnit 6.3, synes de lande, der har mange konkurser, generelt at have få rekonstruktioner og omvendt. Sammenlignes Danmark fx med Holland og England, kan det således konstateres, at disse lande har langt færre konkurser, men langt flere rekonstruktioner end Danmark.

Det er vigtigt, at konkurssager afvikles hurtigt og billigt. Jo mere effektivt de afvikles, desto større del af boet kan udbetales til kreditorerne. Jo hurtigere en konkurssag afvikles, desto hurtigere kan skyldneren få en frisk start. Tiden det tager at afvikle en konkurssag skal dog ses i lyset af, at boet skal opgøres korrekt, og at de rette mennesker skal have udbetalt det, de er berettiget til.

Verdensbanken har forsøgt at udvikle sammenlignelige indikatorer for, hvor lang tid det tager at afvikle en konkurssag, og hvor meget det koster (www.doingbusiness.dk). Disse indikatorer viser, at det i en række sammenlignelige lande er hurtigere og billigere at afvikle en konkurs. Her vurderes det, at det tager 3,3 år at gøre et større bo op i Danmark. Gennemsnittet for OECD-lande er 1,5 år. Det skal dog fremhæves, at indikatorerne fra Verdensbanken er behæftet med stor usikkerhed. Verdensbankens data er indsamlet gennem en række respondents besvarelse af spørgsmål vedrørende en fiktiv konkurssag – en metode der er udviklet og løbende forbedret af Verdensbanken i samarbejde med en række internationale eksperter. Verdensbankens datagrundlag vedrørende Danmark er baseret på én besvarelse. Den danske respondent er advokat, og repræsentanter fra de danske domstole har således ikke medvirket i undersøgelsen.

En mere detaljeret undersøgelse foretaget i 2005 af Justitsministeriet af 546 konkurssager indgivet i 2000 til Sø- og Handelsretten viser, at bobehandlingen tager omkring 1,5 år for personer og to år for selskaber. Hertil skal dog lægges, at omkring 10 pct. af sagerne endnu ikke var afsluttet, da undersøgelsen blev lavet, og derfor ikke er medregnet. Undersøgelsen viser også, at det selv i sager, hvor der ikke er nogen aktiver, tager omkring 1,5 år at opgøre et konkursbo.

I Danmark fastsættes kuratorens salær i almindelighed efter, hvor lang tid de har brugt på at gøre boet op. Dog skal salæret godkendes af skifteretten. Andre lande, fx England, har med fordel anvendt korte tidsfrister for bobehandlingen for at sikre hurtig og effektiv behandling af konkursboer. Et højere salær ved hurtigt afvikling er også anvendt i nogle lande (OECD, 2006).

Hurtigere behandling af konkursboer er et af initiativerne i regeringens globaliseringsstrategi, og Konkursrådet er blevet anmodet om at komme med forbedringsforslag herom. Et lovforslag er på trapperne og forventes fremsat i starten af 2007. Dette kapitel vil derfor ikke gå i dybden med dette område. I stedet vil iværksætterindeks i fremtiden følge udviklingen i sagsbehandlingstiden for at se, om Danmark kommer på linie med de bedste lande.

Gældssanering

Set fra et iværksætterperspektiv er det også vigtigt, at, ærlige, men uheldige iværksættere har mulighed for at slippe af med uoverskuelig gæld efter en konkurs. Så længe iværksættere hæfter for gammel gæld, vil det nemlig være svært at skaffe kapital til at starte en ny virksomhed. Derfor har mange lande de seneste år ændret reglerne for gældssanering med henblik på hurtigere at give ærlige, men uheldige, iværksættere en frisk start.

Ved et personlig ejet selskab eller interessentskab (I/S) hæfter iværksætteren selv for den del af gælden, der ikke dækkes ved udbetalingen af provenuet efter en konkurs. I anpartsselskaber og aktieselskaber hæfter iværksætteren kun med den indskudte kapital, men ofte vil banker kræve, at iværksætteren stiller sikkerhed for de lån, der optages. For alle fire typer selskaber kan iværksætteren derfor ende med en gæld efter en konkurs, det ikke er muligt at betale tilbage.

I de fleste lande vil skyldneren have mulighed for at opnå gældssanering. Ved gældssanering slettes eller nedskrives den resterende gæld. Den danske regering har i lighed med andre lande for nyligt ændret reglerne for gældssanering. Det har ført til en række ændringer, der stiller konkursramte iværksættere/erhvervsdrivende bedre.

Indtil Danmark i oktober 2005 ændrede reglerne om gældssanering, var det i en periode efter en konkurs i praksis svært at opnå gældssanering for tidligere erhvervsdrivende. Fx var det et krav, at skyldnerens fremtidige indkomst skulle ligge nogenlunde fast, så man kunne beregne, hvor meget skyldneren kunne betale tilbage i afdragsperioden. Det var svært at honorere for mange erhvervsdrivende og særligt for folk, der gerne ville starte op igen. Disse krav blev lempet ved lovændringen, så de skyldnere, der har gæld, der stammer fra en konkursramt erhvervsvirksomhed, kan bevilges gældssanering med det samme uden at de fremtidige økonomiske forhold er afklarede. Til gengæld kan de fremtidige afdrag forhøjes, hvis det viser sig, at skyldneren er i stand til at betale mere end først anslået. Som en del af lovændringen blev perioden hvor skyldneren skal afdrage på gælden nedsat fra fem til tre år. Fra der indledes sag om konkurs, til en iværksætter har betalt sit sidste afdrag på gælden, går der derfor typisk fem år.

Reglerne gælder kun ærlige konkuser, hvor ledelsen ikke har tilsidesat sine forpligtigelser med hensyn til bogføring, afregning af skat og indsendelse af oplysninger til det offentlige. For at undgå misbrug blev det desuden tilføjet, at der kun kan meddeles gældssanering efter de nye regler én gang hvert tiende år.

Da Danmark som nævnt for nylig har ændret reglerne, vil dette afsnit se på om Danmark er kommet på niveau med de bedste, i stedet for at forsøge at identificere forbedringsmuligheder. OECD-analyser (2002, 2005, 2006) viser, at der særligt er tre forhold, som er vigtige i forbindelse med gældssanering: tidspunkt for gældssaneringen, muligheden for gældssanering og afdragsperioden.

Danmark er på linie med de bedste iværksætterlande mht. tidspunktet for gældssanering. Gældssaneringen bliver i Danmark bevilliget, så snart sagen er afsluttet.

De danske betingelser for gældssanering er derimod sværere at vurdere. I lande som USA og England bevilges gældssanering automatisk, mens de nye regler i Danmark som nævnt kun gælder ærlige konkurser. Den endelig vurdering af de nye regler for gældssanering må vente et par år.

Afdragsperioden er på linie med de bedste europæiske lande. England har fx et system, hvor gælden bortfalder et år efter der er indgivet konkursbegæring, men hvor kreditorer fortsat kan gøre deres krav gældende de næste tre år. Også i mange andre europæiske lande skal skyldneren typisk acceptere at betale en vis del af sin fremtidige indtægt i tre eller fem år for at få gældssanering (OECD, 2006). Men i fx USA, Korea og Canada skal iværksætterne afdrage kortere tid på deres gæld end i Danmark (OECD, 2005). I USA, som traditionelt fremhæves som det land med de bedste muligheder for at opnå gældssanering, bevilges gældssanering næsten altid automatisk, og der er ingen afdrag (se boks 6.5). Udenlandske eksempler viser dog, at meget lempelige regler for gældssanering kan føre til, at antallet af konkurser er steget, hvilket har forringet udbudet af kapital og fået udlånsrenten til at stige (www.kauffmann.org, www.telegraph.co.uk, Berkowitz og White, 2004).

Boks 6.5: Likvidering og gældssanering i USA

I USA medfører en likvidering også en automatisk og omgående gældssanering i 99 pct. af tilfældene. Skyldneren vil normalt modtage gældssanering to til tre måneder efter at konkursbegæringen er indgivet. Modsat hvad der kendes fra andre lande, kan kreditorer ikke gøre krav på fremtidig indkomst.

En kurator har ansvaret for at omsætte virksomhedens aktiver. Desuden sælges skyldnerens personlige aktiver. Visse aktiver er dog fritaget fra konkurs.

I 2005 ændrede USA deres konkurslov i modsat retning af, hvad der er set i mange andre lande, idet de indskrænkede mulighederne for at få gældssanering. Folk med høje indkomster kan ifølge de nye regler, tvinges til at indgive konkursbegæring under mindre fordelagtige regler. Her kan kreditorer gøre krav på fremtidig indkomst i op til 5 år. De mindre fordelagtige regler er dog primært for folk med forbrugsgæld og ikke for folk med erhvervs-gæld. Da mange amerikanere imidlertid bruger deres forbrugskort og/eller kassekredit til at starte virksomhed, har det været diskuteret om stramningerne alligevel vil ramme erhvervsdrivendes mulighed for at starte på ny.

Kilde: Ralph (2004).

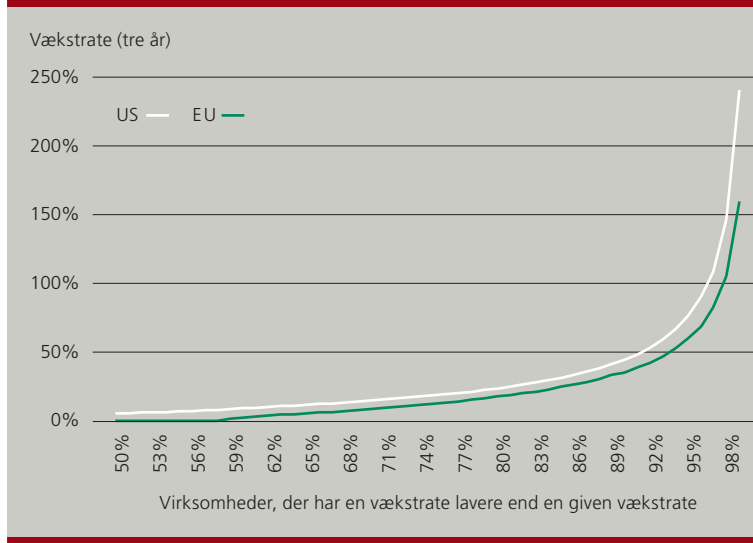
Væksten i amerikanske og europæiske virksomheder

Grundlaget for vækstindikatorerne er en kommerciel database, der indeholder virksomhedsstatistik for omkring tre millioner virksomheder. Datamaterialet markedsføres af Bureau van Dijk under navnet ORBIS. Databasen vurderes pt. til at være den bedste kilde til at udarbejde vækstindikatorer for nye virksomheder. Datamaterialet er dog ikke uden svagheder. De væsentligste svagheder er, at det ikke er alle små virksomheder, der indgår i datamaterialet, at enkelte virksomheder kan være registreret flere gange, og at opdatering af informationen på de enkelte virksomheder sker irregulært. Svaghederne er dog ens for alle lande, der indgår i databasen, hvilket gør, at det stadig er muligt at benytte data til at udarbejde sammenlignelige indikatorer.

I Iværksætterindekset måles vækstiværksættere som virksomheder, der er startet mellem 1997 og 2002, som stadig eksisterer i år 2004, og som har opnået en vækst i omsætning eller beskæftigelse på minimum 60 pct. fra 2002 til 2004 og samtidig har en vækst på minimum 20 pct. hvert år. Da registreringerne af de mindste virksomheder som nævnt er mangelfuld, skal virksomheden desuden have mellem 15 og 200 medarbejdere i 2002.

En fordelingskurve over væksten i amerikanske og europæiske virksomheder viser, at for alle positive vækstrater har USA en større andel vækstiværksættere end Europa. For eksempel har syv pct. af de nye amerikanske virksomheder en vækstrate på over 60 pct., mens kun fem pct. af de europæiske virksomheder har det, jf. figur A.1.1. Resultatet viser, at konklusionen, om at Europa er langt efter USA, er uafhængig af den grænseværdi, som anvendes for, hvornår en virksomhed har høj vækst.

Figur A.1.1 Fordelingsfunktion over vækstrate blandt europæiske og amerikanske virksomheder (beskæftigelse, 2004)

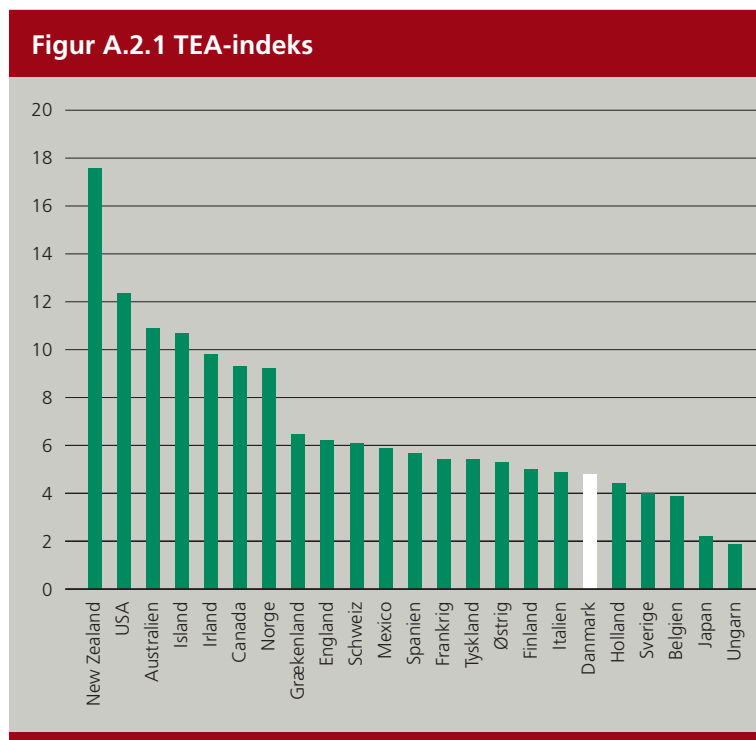

Kilde: Egne beregninger baseret på Hoffmann og Junge (2006)

Note: Figuren viser fordelingen af vækstraterne blandt alle virksomhederne med positiv vækst i Bureau van Dijk databasen. Omkring 59 pct. af alle europæiske virksomheder har en vækst på nul eller derunder, hvilket er årsagen til, at EU linien skærer 0 pct. ved en x-værdi på 59 pct.

Appendiks 2 TEA-indekset

Det såkaldte *TEA-indeks* måler, hvor mange mennesker i den voksne befolkning der enten er i færd med at starte en virksomhed eller som driver en nystartet virksomhed (max. 3½ år). Målt med TEA-indekset ligger Danmark ikke så højt som USA, Irland eller Canada (GEM, 2005), jf. figur A.2.1. Danmark ligger tværtimod i gruppen af lande, der har et relativt lavt TEA-indeks.

Kilde: GEM (2005).

En inddragelse af TEA-indekset i årets Iværksætterindeks vil ikke ændre nævneværdigt ved det overordnede resultat. Top 4 landene vil stadig være de samme, og Danmark vil placere sig pænt efter de bedste lande. Danmark har dog ifølge TEA-indekset en væsentlig lavere andel af befolkningen, som er aktive i iværksætterprocessen, end USA og de andre top 4 lande.

Konklusionen kan dog godt være delvis i overensstemmelse med de nye data for opstartsrate. TEA-indekset involverer en vis subjektiv vurdering af, hvornår en person er involveret i opstart, og kan derfor medregne folk, der har planer om at starte, men som aldrig kommer i gang.

Reynolds (2006) viser fx, at det i USA kun er 32 pct. af dem, der svarer, at de er i færd med at starte en virksomhed, som seks år efter faktisk har startet en virksomhed. Af de resterende 68 pct. er 33 pct. stadig i gang med at starte, mens 35 pct. har givet op.

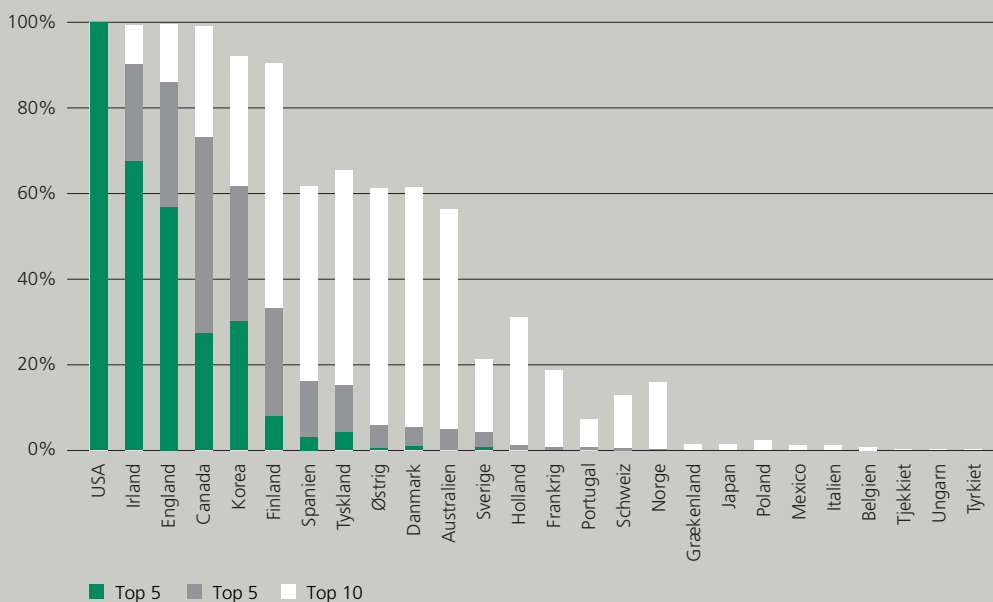
Desuden måler TEA-indekset antallet af personer involveret i opstart af nye virksomheder, hvilket varierer mellem landene, og ikke antallet af nye virksomheder. Et land med mange personer aktive i opstart af samme virksomhed vil få en høj TEA-værdi, sammenlignet med lande med få personer aktive. Der er tradition for, at man i fx USA er flere om at starte en virksomhed end i en række europæiske lande. Denne svaghed i data kan forklare noget af niveauforskellen mellem de europæiske og amerikanske TEA-indeks. Det bliver også bekræftet i GEM studier, som omregner TEA-indekset til opstartsrate. Efter omregninger har USA en opstartsrate på 11,5 pct. og EU et gennemsnit omkring 10 pct. Det giver en forskel på 15 pct. TEA-indekset viser en forskel på 65 pct. mellem USA og EU (USA har en værdi på 11 og EU-landene 6,7).

Appendiks 3 Følsomhedsanalyse

Konklusionerne i kapitlet bygger i høj grad på sammensatte indeks. Resultaterne er derfor særligt følsomme overfor, hvilke vægte der bliver anvendt i sammenvejningen af de underliggende indikatorer. I beregningerne har alle indikatorer samme vægt inden for de enkelte politikområder, og politikområder har samme vægt i det samlede indeks.

I følsomhedsanalysen er områderne og indikatorerne sammenvejet med tilfældige vægte, hvilket giver en sandsynlighed for et lands rangering afhængigt af de valgte vægte. Der er udført en robusthedsanalyse, hvor det beregnes, med hvilken sandsynlighed landene placeres i top 3, top 5 eller top 10, alt efter hvilke vægte der anvendes. Beregningen tyder på en forholdsvis robust rangering, jf. figur A.3.1.

Figur A.3.1 Robusthedsanalyse – iværksætters rammebetingelser

Kilde: Egne beregninger.

Note: Robusthedsanalysen viser, hvor mange gange landene placerer sig i henholdsvis top 3, top 5 og top 10 ved forskellige vægte. I alt er der lavet test med 100.000 forskellige vægte, hvilket giver anledning til 100.000 forskellige rangordninger.

USA, Irland, England, Canada og Korea skiller sig ud som landene med de bedste rammebetingelser for iværksætteri – givet, at de indikatorer,

der er anvendt i indekset, er stort set uafhængige af de anvendte vægte.

Herefter følger en gruppe af tre lande, som opnår enkelte top 3 placeringer. Det er Finland, Spanien og Tyskland. Lige efter følger en gruppe af tre lande, Østrig, Danmark, Australien.

Danmark kommer aldrig – uafhængig af de anvendte vægte – i top 3. I meget få tilfælde er det imidlertid muligt at opnå en top 5 placering, og Danmark er med 60 pct. sandsynlighed altid blandt top 10. Danmark klarer sig bedre end sidste år, hvor vi fik få top 10 placeringer og meget få top 5 placeringer. Imidlertid er vi stadig et pænt stykke efter de førende lande.

Hvilke initiativer har regeringen gennemført på iværksætterområdet?

Appendikset giver et overblik over de initiativer regeringen har taget, for at forbedre rammebetingelserne for iværksættere. Regeringen har lanceret fem handlingsplaner inden for Økonomi- og Erhvervsministeriets område, der har til formål at styrke rammebetingelserne for dansk erhvervsliv og iværksætterområdet. Det drejer sig om *Konkurrenceevnepakken* (januar 2002), *Handlingsplan for iværksættere* (januar 2003), handlingsplanen *Et samfund med plads til det frie initiativ* (oktober 2003), *Handlingsplan for risikovillig kapital* (januar 2005) og *Aftale om udmøntning af globaliseringspuljen* (november 2006). Hertil kommer initiativer, som regeringen har gennemført på andre ministerområder, som har betydning for iværksættere og nye virksomheder.

Listen med initiativer indeholder kun regeringsinitiativer, som direkte påvirker rammebetingelserne for iværksættere. De er kategoriseret efter hvilke af de 29 politikområder de søger at påvirke, jf. figur A.4.1. Et initiativ kan godt optræde under flere politikområder.

Figur A.4.1: Oversigt over politikområder

Samlet mål for iværksætteres rammevilkår				
Efterspørgselsmuligheder	Udbud af kapital	Udbud af kompetencer	Incitament (motivation)	Iværksætterkultur
Adgangsbarrierer	Lånekapital	Traditionelle merkantile uddannelser	Indkomstskat	Kulturelle og sociale normer
Adgang til udenlandske markeder	Formue og arveskat	IV uddannelse	Selskabsskat	Indsats for særlige grupper
Overførsel af ny viden	Venturekapital	Genstarts-muligheder	Administrative byrder - opstart	Introduktion af IV i folkeskolen/ IV praktikophold
Privat efterspørgsel	Aktiemarkeder	IV infrastruktur (offentlig)	Administrative byrder - drift	Kommunikation om "helte" / "awards"
Offentlig efterspørgsel	Kapitalskat	IV infrastruktur (privat)	Arbejdsmarkeds regulering	
Testfaciliteter	Business Angels		Konkurslovgivning	
			Fiskale incitament	
			Social- & sundheds forsikring	

I. Efterspørgselsmuligheder

Adgangsbarrierer

Styrket konkurrence

Konkurrencen i både det private og i det offentlige skal styrkes. Det skal ske gennem en styrkelse af konkurrencelovgivningen, således at de danske kontrol- og efterforskningsredskaber bringes på niveau med øvrige europæiske lande. Desuden får konkurrencemyndighederne nye, effektive værktøjer over for bl.a. karteller og ulige konkurrencevilkår mellem offentlige og private udbydere.

Samtidig skal mulighederne for offentlig-privat samarbejde i kommuner og regioner forbedres i form af medfinansiering til dækning af meromkostningerne ved at afprøve nye former for offentlig-privat samarbejde.

Adgang til udenlandske markeder

Eksporthremmetilskud til små og mellemstore virksomheder

Der er under ordningen/puljen etableret fire programmer for små og mellemstore virksomheder med under 50 mio. kr. i omsætning og 50 medarbejdere og som har et potentiale for internationalisering:

Eksporthforberedelsesprogrammet, hvortil der er knyttet ca. 18 erfarne konsulenter, der giver virksomheder individuel sparring om eksport eller andre former for internationalisering således, at virksomhederne bliver klar til at eksportere.

Eksporthstartsprogrammet, der giver virksomheder – med internationalt potentiale – tilskud til rådgivning og analyser i forbindelse med eksportstart ude på markederne.

BornCreative er et program for kreative virksomheder.

BornGlobal er målrettet højteknologiske vækstvirksomheder og iværksættere.

Formålet med de fire tiltag er at fremme internationalisering af små og mellemstore virksomheder, innovative vækstvirksomheder og iværksættere.

Overførsel af ny viden

Næste generations innovationsmiljøer	I oktober 2003 blev syv nye innovationsmiljøer godkendt for perioden 2004-2008. Disse innovationsmiljøer skal støtte udviklingen og etableringen af viden-baserede og højteknologiske virksomheder.
Bedre prioritering af bevillingerne til innovationsmiljøer	Bevillingerne til innovationsmiljøer skal prioriteres til dem, der har kompetencen til at opnå de bedste resultater. Derfor skal der i forbindelse med det kommende udbud fra 2008 stilles større krav til innovationsmiljøernes kompetencer.
Technology transfer enhed inden for biosundhed	Initiativet skal styrke den erhvervs-mæssige anvendelse af forskningsbaseret viden inden for biosundhedsområdet. Initiativet er igangsat i 2003 med etablering af sekretariat ved Københavns Universitet samt et technology transfer konsortium.
Kortere vej fra forskning til forretning	Folketinget vedtog i maj 2004 regeringens lovforslag om teknologioverførsel ved offentlige forskningsinstitutioner. Dermed er der skabt et grundlag, der kan fremme omsætningen af ny viden og teknologi fra den offentlige forskning til erhvervslivet.
Kommercialisering af nye opfindelser	For at fremme udviklingen af nye koncepter for teknologioverførsel har Rådet for Teknologi og Innovation medfinansieret fem pilotprojekter ved offentlige forskningsinstitutioner i perioden 2005-08 inden for bl.a. sundheds-, medico- og jordbrugsområdet.
Nemmere adgang til forskerpatenter	Det skal være lettere for investorer og virksomheder at danne sig overblik over den viden, der produceres og patenteres. Der skabes et bedre overblik gennem videreudvikling af portalen www.techtrans.dk . Bag portalen står Det Nationale Netværk for Teknologioverførsel, der tæller samtlige patentaktive forskningsinstitutioner. Rådet for Teknologi og Innovation har bevilget midler til medfinansiering af portalen.
Lettere vej fra idé til patent	Der etableres en introduktionspakke, der giver iværksætterne adgang til kvalificeret rådgivning om patentsystemet, inden patentansøgningen indleveres. De nye væksthuse skal informere om introduktionspakken.

Privat efterspørgsel

	Regeringen har ikke gennemført tiltag specifikt rettet mod iværksættere på dette område.
--	--

Offentlig efterspørgsel

Regeringen har ikke gennemført tiltag specifikt rettet mod iværksættere på dette område.

Testfaciliteter

Bedre muligheder for finansiering af vurderinger af nye forretningsidéer ("proof of business")

Vækstfonden skal tilbyde finansiering af idéudvikling, test af marked og sparing fra erfarne erhvervsfolk til iværksættere med en god idé.

II. Udbud af kapital

Lånekapital	
Bedre finansiering af servicevirksomheder og generationsskifte	En ny bekendtgørelse om Vækstfondens virke trådte i kraft i juli 2003. Med den nye bekendtgørelse er der skabt rammer, der forbedrer adgangen til at anvende vækstkaution i forbindelse med generationsskifte og ejerskifte.
Modernisering af etableringskontoordningen	Der er i februar 2004 gennemført en udvidelse af etableringskontoordningen, der forbedrer mulighederne for at spare op til etablering af egen virksomhed. Etableringskontoinnskud kan herefter anvendes til dækning af driftsudgifter som løn m.v., leje af erhvervslokaler, udgifter til advokat og revisor i forbindelse med etableringen, markedsundersøgelser, udgifter til forsøg og forskning m.m.
Kom-i-gang lån	<p>I samarbejde med udvalgte pengeinstitutter har regeringen etableret en ny type lån - såkaldte kom-i-gang lån. Udover den almindelige bankrådgivning vil iværksætteren få tilbudt rådgivning om start af virksomhed. Der er gennemført et EU-udbud med henblik på at udvælge banker og rådgivere, der skal stå for formidling af kom-i-gang lån. Tre konsortier i forskellige dele af landet har vundet opgaven. Kom-i-gang lån ordningen trådte i kraft 1. januar 2005.</p> <p>Med den nye bevilling på FL2005 er der i december 2005 indgået aftale med to yderligere pengeinstitutter således, at ordningen er blevet udbredt til alle dele af landet fra 1. januar 2006.</p>
Bedre muligheder for finansiering af vurderinger af nye forretningsidéer ("proof of business")	Vækstfonden skal tilbyde finansiering af idéudvikling, test af marked og sparing fra erfarne erhvervsfolk til iværksættere med en god idé.

Formue og arveskat

Skattestop gælder også ejendomsværdiskatten	Der er sat loft over det kronebeløb, som boligejeren betaler i ejendomsværdiskat, således at værdistigninger på fast ejendom ikke udløser yderligere ejendomsværdiskat. Hvis der er tvingende grunde, eksempelvis miljømæssige hensyn eller EU-regler, til at indføre eller forhøje en skat eller afgift, vil dette ske således, at merprovenuet ubeskåret anvendes til at sænke en anden skat eller afgift.
Hæve successionsgrænsen ved overtagelse af virksomheder med mange finansielle aktiver	Ved generationsskifte af en virksomhed er det væsentligt, at virksomhedens likviditet ikke belastes som følge af skat på sælgers avancer ved salget. Det kan opnås ved, at køber indtræder i sælgers skattemæssige stilling (succession). Grænsen for andelen af selskabets finansielle aktiver, er hævet fra 25 pct. til 50 pct., så det nu også er muligt at overtage virksomheder med en pæn beholdning af finansielle aktiver.

Venturekapital

Iværksætterfond	Danmarks Iværksætterfond er skabt i samarbejde med en række private og finansielle investorer og får en samlet grundkapital på ½ mia. kr. Fonden, der skal investere i nye virksomheder med stort vækstpotentiale og tilsvarende stort kapitalbehov, er åbnet for investeringer den 1. december 2004.
Etablering af ny kapitalstærk venturefond	Regeringen vil etablere en kapitalstærk venturefond, der kan sikre et løft i kompetencer og investeringer i de tidlige faser af det danske venturemarked. Kapitalen tilvejebringes gennem et samarbejde med pensionsinstitutter og private investorer gennem en delvis privatisering af Vækstfonden for dermed at skabe et samlet kapitalgrundlag på tre-fire mia. kr. Lovforslaget, der skal skabe rammerne for etablering af venturefonden, er vedtaget i maj 2006.
Ny iværksætterfond	Vækstfonden skal i samarbejde med jysk-fynske venturefonde skabe en ny iværksætterfond. Den nye fond skal rejses gennem en samling af de eksisterende fonde og tiltrækning af ny kapital.

Aktiemarkeder

Fælleserklæring om flere investeringer i unoterede aktier og enklere skatteregler for pensionsinstitutterne	<p>Der er opnået enighed mellem regeringen og pensionssektoren (Forsikring og Pension, ATP og LD) om en fælleserklæring om flere investeringer i unoterede aktier og enklere skatteregler for pensionsinstitutterne.</p> <p>Der er i efteråret 2005 vedtaget lov om, at der indføres et nettoopgørelsesprincip ved beskatning af pensionsinstitutternes investeringer via skattetransparente enheder (kommanditselskaber). Det vil gøre det administrativt lettere for investorer at investere i unoterede aktier samt lette skattemyndighedernes administration.</p>
Etablering af alternative markedspladser i Danmark	<p>Regeringen fremsatte den 13. april 2005 lovforslag L155, der bl.a. skaber de lovmæssige rammer for etablering af alternative markedspladser i Danmark for virksomheder, der ikke vil eller har mulighed for at leve op til Fondsbørsens normale krav til børsnoterede selskaber. På baggrund af den vedtagne lov har Københavns Fondsbørs etableret markedspladsen 'First North' ultimo 2005.</p>
Enklere regler for erhvervsudviklingsforeninger	<p>Der er foreslået en forenkling af regelgrundlaget for erhvervsudviklingsforeninger, så det bliver mere attraktivt at anvende disse foreninger til unoterede investeringer.</p> <p>Ny lov herom trådte i kraft 1. januar 2006. Ved lovændringen om investeringsforeninger m.v. bliver placeringsreglerne for erhvervsudviklingsforeninger gjort mere fleksible, hvilket giver bedre manøvrerum ifm. investeringer i unoterede aktier.</p>
Investering af rate- og kapitalpensionsmidler i unoterede aktier	<p>Regeringen ønsker at skabe mulighed for, at privatpersoner med en vis formue kan investere en del af deres rate- og kapitalpensionsmidler i unoterede aktier.</p> <p>Regeringen fremlagde den 30. marts 2005 lovforslag L134, der giver mulighed for, at privatpersoner med en vis formue kan investere en del af deres rate- og kapitalpensionsmidler i unoterede aktier. Lovforslaget blev vedtaget den 31. maj 2005.</p>

Kapitalskat

Skattefradrag for investeringer i unoterede aktier	<p>Regeringen fremsatte den 30. marts 2005 forslag L134, der bl.a. indfører et midlertidigt skattefradrag på 5 pct. af anskaffelsessummen for institutionelle investorer, der investerer i selskaber optaget til handel på en alternativ markedsplads. Lovforslag L134 blev vedtaget den 31. maj 2005.</p>
Fælleserklæring om flere investeringer i unoterede aktier og enklere skatteregler for pensionsinstitutterne	<p>Der er opnået enighed mellem regeringen og pensionssektoren (Forsikring og Pension, ATP og LD) om en fælleserklæring om flere investeringer i unoterede aktier og enklere skatteregler for pensionsinstitutterne.</p> <p>Der er i efteråret 2005 vedtaget lov om, at der indføres et nettoopgørelsesprincip ved beskatning af pensionsinstitutternes investeringer via skattetransparente enheder (kommanditselskaber). Det vil gøre det administrativt lettere for investorer at investere i unoterede aktier samt lette skattemyndighedernes administration.</p>

Business Angels

Kapital fra business angels	<p>Der er taget initiativ til at informere om de skattemæssige fordele for business angels' investeringer gennem partnerselskaber. Dette er sket via en udbygning af Told- og Skattestyrelsens Ligningsvejledning, hvor der nu orienteres om de skattemæssige muligheder, som deltagelse i partnerselskaber giver.</p>
Matching-fond for investeringer i nye virksomheder	<p>Vækstfonden vil sammen med investorer med erfaring i virksomhedsdrift – business angels – give egenkapitalindskud i nye og vækstorienterede virksomheder.</p>

III. Udbud af kompetencer

Traditionelle merkantile uddannelser

Tilbud om fag i iværksætteri i erhvervsuddannelserne og de videregående uddannelser

Alle unge på erhvervsuddannelserne og de videregående uddannelser skal have tilbud om fag eller kurser i entrepreneurskab og iværksætteri.

Iværksætteruddannelser

Iværksætteri i uddannelsessystemet

Tiltaget omfatter bl.a. følgende initiativer:

- Etablering af uddannelsernes iværksætterportal, der blev åbnet i foråret 2004 (www.ivaerksaetter.emu.dk)
- Valgfaget 'Innovation', der udbydes i gymnasiet fra august 2005.

Etablering af Iværksætterakademi

Iværksætterakademiet IDEA havde officiel åbning den 23. maj 2005. IDEA vil bl.a. tilbyde meritgivende kurser i iværksætteri til studerende på de korte, mellemlange, lange og videregående uddannelser. Et konsortium med Syddansk Universitet, Kolding, som tovholder vandt i september 2004 opgaven med at etablere Iværksætterakademiet.

Strategi for selvstændigheds- og iværksætterkulturen

Regeringen har primo 2004 fremlagt en strategi for innovation, iværksætterlyst og selvstændighedskultur i uddannelsessystemet. Strategien samler en række initiativer med henblik på at styrke iværksætterkulturen i hele uddannelsessystemet.

Åbne uddannelsesinstitutioner

Ved at åbne uddannelsesinstitutioner i forhold til erhvervslivet kan der skabes ny fokus på og viden om det at være iværksætter eller selvstændig. I initiativet ligger bl.a., at skolerne skal åbne sig op for omverdenen og inddrage rollemødder i undervisningen fx. forældre og iværksættere. Der lægges også op til opbygning af partnerskab med erhvervsliv mv.

Iværksættere som innovative undervisere

Initiativet vil understøtte, at uddannelsesinstitutioner åbnes for erhvervsmæssige og iværksætterrelaterede kompetencer. Det drejer sig bl.a. om at åbne mulighed for øget brug af timelærere og eksterne lektorer med baggrund som iværksættere og selvstændige. Dette indgår i forhandlingerne med AC om revision af stillingsstrukturen for videnskabeligt personale ved universiteterne.

Iværksætteruddannelser

Studentervæksthuse	Med inspiration fra bl.a. Sverige og USA er der igangsat et pilotprojekt om etablering af Studentervæksthuse, dvs. idéværksteder for studerende, i tilknytning til videregående uddannelsesinstitutioner. Formålet er, at flere idéer i de helt tidlige stadier bliver omsat til kommercielle aktiviteter, bl.a. ved at studerende udvikler kompetencer til at starte egen virksomhed. Danmarks Tekniske Universitet, Handels- og Ingeniørhøjskolen Herning og Aalborg Universitet har indtil nu vundet opgaven med at etablere et væksthuse. Der vil være nye ansøgningsrunder fra 2006-2008.
Øresund Entrepreneurship Academy	Den danske og svenske stat binder sammen med HUR og Region Skåne binder regionens 14 universiteter sammen i et samarbejde om entrepreneurship uddannelser. Øresund Entrepreneurship Academy kommer til at være Nordeuropas største iværksætterakademi.
Iværksætter-sommerskole	Der skal etableres en årlig iværksættersommerskole for unge iværksættertalenter.
Stærkere regional forankring af Iværksætterakademiet	I hver region skal der skabes et netværk mellem erhvervsskoler, de kommende professionshøjskoler og universiteterne, så der skabes uddannelses tilbud i entrepreneurskab for elever og studerende i alle regioner.
Tilbud om fag i iværksætteri i erhvervsuddannelserne og de videregående uddannelser	Alle unge på erhvervsuddannelserne og de videregående uddannelser skal have tilbud om fag eller kurser i entrepreneurskab og iværksætteri.
Elitekursus i iværksætteri	Der skal etableres et elitekursus i iværksætteri rettet mod fx erhvervsfolk, der arbejder med forretningsudvikling, vækstiværksættere, investorer med fokus på mindre virksomheder og forskere.

Genstartsmuligheder

Lettere at genstarte	Regeringen har sat det som mål, at det skal være lettere at genstarte virksomhed efter en konkurs. Konkursrådet har i august 2004 afgivet betænkning om en ændring af reglerne for gældssanering. På den baggrund fremsatte regeringen i november 2004 lovforslag om ændring af konkursloven og konkurskatteloven, der bl.a. vil bl.a. gøre det lettere for konkursramte iværksættere at få gældssanering. Loven trådte i kraft den 1. oktober 2005.
"Early Warning System" for virksomheder med midlertidige problemer	Der igangsættes en forsøgsordning med et "Early Warning System", der skal hjælpe i øvrigt rentable virksomheder, som er på vej mod konkurs på grund af midlertidige problemer.

Iværksætterinfrastruktur (offentlig)

Reform af erhvervs-service	Pr. 1. januar 2004 blev 15 nye erhvervsservicecentre åbnet. De nye erhvervsservicecentre yder vejledning af iværksætterne og mindre virksomheder.
Startguiden.dk	I januar 2004 blev der lanceret en ny version af Startguiden.dk, der understøtter én indgang til lokal personlig rådgivning og én elektronisk indgang til informationer og digitale værktøjer. Startguiden.dk vandt i november 2004 prisen "Bedst på nettet" for den bedste offentlige portal.
Nye Væksthuse med let tilgængelig og kvalificeret rådgivning af vækst-iværksættere	Regeringen vil etablere regionale Væksthuse, så iværksættere og mindre virksomheder med vækstambitioner ét sted kan få adgang til alle former for rådgivning og hjælp om fx virksomhedsstart og finansiering.
Stærkere regional forankring af Iværksætterakademiet IDEA	I hver region skal der skabes et netværk mellem erhvervsskoler, de kommende professionshøjskoler og universiteterne, så der skabes uddannelses tilbud i entreprenerskab for elever og studerende i alle regioner.
Bedre prioritering af bevillingerne til innovationsmiljøer	Bevillingerne til innovationsmiljøer skal prioriteres til dem, der har kompetencen til at opnå de bedste resultater. Derfor skal der i forbindelse med det kommende udbud fra 2008 stilles større krav til innovationsmiljøernes kompetencer.

Iværksætterinfrastruktur (privat)

Privat rådgivning

For at styrke rådgivningsindsatsen over for iværksættere og mindre virksomheder er der i september 2004 etableret et virtuelt rådgivernetværk på Startguiden.dk, der kan yde indledende gratis rådgivning til iværksættere.

Derudover etableres et landsdækkende net af lokale iværksætterklubber – "Erhvervssparring" – der kan yde individuel sparring til iværksættere.

IV. Incitamerter (motivation)

Indkomstskat

Skattestop

Regeringen indførte ved sin tiltrædelse et skattestop, der betyder at ingen skat eller afgift kan sættes op. Opkræves skatten eller afgiften med en procentsats bliver procenten ikke sat op. Opkræves skatten eller afgiften som et kronebeløb pr. enhed sættes krone-beløbet ikke op.

Personskatten sænket

Personskatten sænkede ved en forhøjelse af mellemskattegrænsen med 48.000 kr. og en indførelse af et beskæftigelsesfradrag på 2,5 pct. dog højst 7.000 kr.

Suspension af SP

Det særlige pensionsbidrag, SP-bidraget, på en pct. suspenderes i 2004 og 2005. Suspensionen er siden forlænget, så den også omfatter 2006 og 2007.

Udvidelse af muligheden for, at nære medarbejdere kan indgå i et generationsskifte

I nogle tilfælde kan det være en lettelse, at køber af en virksomhed kan træde i sælgers skattemæssige sted og dermed også overtage sælgers skattemæssige forpligtigelser. Denne mulighed, der tidligere var forbeholdt nærtstående familiemedlemmer, er nu udvidet til også at omfatte nære medarbejdere.

Lige muligheder m. h.t. fradrag for pension

Folketinget vedtog i maj 2004 regeringens lovforslag om enklere pensionsregler. Lovændringen åbner op for, at selvstændige vil få mulighed for at indskyde en vis del af deres overskud på en pensionsordning med fradragsret samme år. Dette vil sikre, at selvstændige får samme muligheder som lønmodtagere m.h.t. fradragsret for pension.

Lad tvivlen komme den selvstændige til gode

For at sikre, at borgerne ikke skal kæmpe for at blive anerkendt som selvstændige erhvervsdrivende, skal skattemyndighederne tage udgangspunkt i den selvstændiges velbegrundede vurdering af, om man er selvstændig erhvervsdrivende eller lønmodtager. Det betyder, at nye erhvervsdrivende får lettere ved at opnå de fradrag, de har krav på.

Selskabsskat

Ophævelse af tidsbegrænsningen for fremførelse af underskud og tab	Tidsbegrænsningen for fremførelse af underskud og tab, der opstår fra og med indkomståret 2002, er ophævet. Det er især en fordel for nystartede virksomheder, der typisk vil køre med underskud i den første vanskelige opstartsperiode.
Lavere selskabsskat	Regeringen sænkede fra og med indkomståret 2005 selskabsskatten fra 30 til 28 pct.

Administrative byrder

Lempelse af moms-kredittiderne mv.	Momsomsætningsgrænsen er hævet fra 10 mio. kr. til 15 mio. kr. Dette bevirker, at ca. 7.000 små virksomheder slipper for at afregne moms hver måned og kan nøjes med at indbetale kvartalsvis. Samtidig er momsregistreringsgrænsen hævet fra 20.000 kr. til 50.000 kr.
Afskaffelse af krav om sikkerhedsorganisation	Afskaffelse af kravet om oprettelse af en sikkerhedsorganisation for virksomheder med mellem fem og 10 ansatte, medmindre virksomheden udgør en særlig sikkerhedsrisiko.
Ændrede krav vedr. BST-tilslutning	Ved at stoppe udbygningen af den tvungne bedriftssundhedstjenesteordning er op mod 80.000 handels- og servicevirksomheder blevet friholdt og har dermed undgået at blive pålagt en væsentlig administrativ byrde. Derudover er der i maj 2004 vedtaget lovforslag om ny rådgivningsmodel på arbejdsmiljøområdet, herunder udfasning af BST-pligten.
Bedre konsekvensvurderinger af nye love og regler	Regeringen har styrket brugen af test- og fokuspaneler samt testgrupper med henblik på at lette erhvervslivets administrative byrder.
Udskydelse af krav om kønsopdelt lønstatistik	Kravet om kønsopdelt lønstatistik er udskudt for at undgå at belaste virksomhederne administrativt.
Forenkling af ATP- og SP-ordningen	Der er gennemført en forenkling i forbindelse med indbetaling af ATP og det Særlige Pensionsbidrag af sygedagpengene med henblik på at sikre administrative lettelser for særligt de mindre virksomheder.

Administrative byrder

Bedre udnyttelse af IT-værktøjer	<p>Initiativet skal gøre det enklere for iværksættere at starte virksomhed og at løse forskellige administrative opgaver, fx ved start af virksomhed og ansættelse af medarbejdere. Der er oprettet et temaområde på portalen Virk.dk, der samler information og digitale værktøjer for iværksættere ét sted (en såkaldt one-stop-shop).</p> <p>Derudover igangsættes der løbende nye digitale initiativer, der skal lette administrative opgaver og adgangen til information for iværksættere og mindre virksomheder. Således er hjemmesiderne virk.dk og startguiden.dk fx blevet integreret.</p>
Aktivitetsbaseret Måling af Virksomhedernes Administrative Byrder (Amwap)	<p>AMVAB er en metode, der gennem kortlægning af private, danske virksomheders tidsforbrug måler erhvervslivets administrative omkostninger ved at efterleve erhvervsrettet regulering. Opgørelserne af de administrative omkostninger ved de enkelte regler betyder, at det bliver mere tydeligt, hvilke regler der medfører de største administrative omkostninger samt hvilke dele af reglerne, der er specielt byrdefulde for virksomhederne. Derved kan indsatsen for at reducere de administrative byrder for erhvervslivet fokuseres.</p>
Erhvervsportalen Virk.dk	<p>Digitalisering af blanketter, udvikling og etablering af en række indberetningsløsninger samt udvikling af temaer, der samler digitale services fordelt på brancher. Desuden findes der en Startpakke til nye arbejdsgivere.</p>

Arbejdsmarksregulering

	<p>Regeringen har ikke gennemført tiltag specifikt rettet mod iværksættere på dette område.</p>
--	---

Konkurslovgivning

Lettere at genstarte	Regeringen har sat det som mål, at det skal være lettere at genstarte virksomhed efter en konkurs. Konkursrådet har i august 2004 afgivet betænkning om en ændring af reglerne for gældssanering. På den baggrund fremsatte regeringen i november 2004 lovforslag om ændring af konkursloven og konkurskatteloven, der bl.a. vil gøre det lettere for konkursramte iværksættere at få gældssanering. Loven trådte i kraft den 1. oktober 2005.
Hurtigere behandling af konkursboer	Konkursboer skal behandles hurtigere. Konkursrådet er anmodet om at afgive udtalelse herom og der forventes et nyt lovforslag tidligt i 2007.
Mere effektivt system for rekonstruktion af virksomheder	Justitsministeriet har anmodet Konkursrådet om at vurdere erfaringerne fra førende iværksætterlande samt lægge vægt på iværksætterhensynet i deres arbejde med revision af konkurslovens regler om rekonstruktion.
"Early Warning System" for virksomheder med midlertidige problemer	Der igangsættes en forsøgsordning med et "Early Warning System", der skal hjælpe i øvrigt rentable virksomheder, som er på vej mod konkurs på grund af midlertidige problemer.

Fiskale incitamerter

Øget adgang til medarbejderaktier	Der er sket en forbedring af vilkårene for medarbejderaktier ved forhøjelse af grænsen for tildeling af medarbejderaktier fra 8.000 kr. til 20.000 kr. årligt. Lovændringen blev vedtaget i februar 2004.
Klarere regler for aktieoptioner	Folketinget vedtog i april 2004 lovforslaget vedr. brugen af køberet eller tegningsret til aktier mv. i ansættelsesforhold. Dermed klargøres medarbejderens retsstilling ved ejerskab af aktieoptioner. Ved en lønmodtagers egen opsigelse bortfalder alle rettigheder i henhold til aktielønsaftalen.

Social- og sundhedsforsikring

	Regeringen har ikke gennemført tiltag specifikt rettet mod iværksættere på dette område.
--	--

V. Iværksætterkultur

Kulturelle og sociale normer

Selvstændighedsfond	Sammen med Fonden Young Enterprise er der etableret en Selvstændighedsfond, der skal støtte og fremme selvstændigheds- og iværksætterkulturen i Danmark. Selvstændighedsfonden skal især fremme unges kompetencer inden for selvstændighed, innovation og iværksætteri på alle uddannelsesniveauer.
Strategi for selvstændigheds- og iværksætterkulturen	Regeringen har primo 2004 fremlagt en strategi for innovation, iværksætterlyst og selvstændighedskultur i uddannelsessystemet. Strategien samler en række initiativer med henblik på at styrke iværksætterkulturen i hele uddannelsessystemet.
Selvstændigheds-kampagne - herunder iværksætterpris	For at synliggøre den indsats, som iværksættere og selvstændige yder, har der været gennemført en kampagne, der sætter fokus på selvstændighed og iværksætterkultur.
Styrkelse af Selvstændighedsfonden	Selvstændighedsfonden skal udvikle undervisningsmaterialer og iværksætter-spil for børn og unge.

Indsats for særlige grupper

	Regeringen har ikke gennemført tiltag specifikt rettet mod iværksættere på dette område.
--	--

Introduktion af Iværksætteri i folkeskolen/iværksætterpraktik

Iværksætteri i uddannelsessystemet	<p>Indsatsen omfatter bl.a. følgende initiativer:</p> <ul style="list-style-type: none">• Etablering af uddannelsernes iværksætterportal, der blev åbnet i foråret 2004 (www.ivaerksaetter.emu.dk)• Kreative teknologiprojekter: efteruddannelses tilbud for lærere i grundskolen og projektforbud for udvalgte 6. klasser i naturfag og teknik fag. Afsluttes i juni 2005.
Styrket vejledning i iværksætteri og drift af virksomhed	<p>Der er gennemført en reform af vejledningen i grundskolen. Reformen, der trådte i kraft i august 2004, indebærer bl.a., at den individuelle vejledning skal inddrage aspekter vedr. den enkeltes mulighed for at blive selvstændig erhvervsdrivende. Målet er en styrket vejledning i iværksætteri og drift af virksomheder – fra grundskole til universitetsniveau.</p>
Styrkelse af Selvstændighedsfonden	<p>Selvstændighedsfonden skal udvikle undervisningsmaterialer og iværksætter-spil for børn og unge.</p>

Kommunikation om "helte"/"awards"

Selvstændigheds-kampagne - herunder iværksætterpris	<p>For at synliggøre den indsats, som iværksættere og selvstændige yder, har der været gennemført en kampagne, der sætter fokus på selvstændighed og iværksætterkultur.</p>
Springet	<p>TV-2 kørte en udsendelsesrække om iværksættere, sponsoreret af Erhvervs- og Byggestyrelsen. Vinderen, som blev udvalgt af en række mentorer, vandt en million kr.</p>
Danmarks Iværksætterbarometer	<p>For at styrke iværksætter- og selvstændighedskulturen blandt de studerende har Videnskabsministeriet siden 2003 gennemført et iværksætterbarometer, der årligt måler, hvordan det står til med iværksætterkulturen og iværksætterindsatsen på de enkelte uddannelsesinstitutioner.</p>
Uddannelsernes Iværksætterpris	<p>Uddannelsernes Iværksætterpris er et led i regeringens politik om at fremme selvstændighedskulturen og et led i bestræbelserne på at synliggøre de uddannelsesinstitutioner samt undervisere, der er med til at fostre fremtidens iværksættere. Hvert år uddeles iværksætterprisen på 75.000 kroner til et uddannelsesforløb, undervisningsmaterialer eller en innovativ undervisningsmetode.</p>

Litteraturoversigt

Acs, Z. J., Audretsch, D. B., Braunerhjelm, P. og Carlsson, B. (2005). The knowledge spillover theory of entrepreneurship, *Ameritech Discussion Papers* 05-11. Institute for Development Strategies.

Adriaanse, J.A.A. (2005). Restructuring in the Shadow of the Law, Informal reorganisation in the Netherlands, Kluwer.

Amsterdam, A. Van (2004). Insolvency in Economic Perspective, Boom Juridische Uitgevers.

Armour og Cumming (2005). Bankruptcy Law and Entrepreneurship, Berkeley Electronic Press, Berkeley.

Bachtler J., Wishlade F., and Yuill D. (2003) Regional Policies after 2006: Complementarity or Conflict?, *European Policy Research Papers*, No 51, European Policies Research Centre, University of Strathclyde, Glasgow.
Baldwin et al (1997). Failing Concerns: Business Bankruptcy in Canada, Statistics Canada, Ottawa.

Becker, G. S. and Kevin M. M. (1988), The Family and the State, *Journal of Law and Economics*, 31 (April), 1–18.

Bennett og Robson (1999). The use of external business advice by SMEs in Britain, *Entrepreneurship og Regional Development*, 11, 155 – 180.

Berkowitz J. og White M. (2004). Bankruptcy and Small Firms' Access to Credit, *RAND Journal of Economics*, Spring, 35(1).

Betts og Lee (2004). Universities as Drivers of Regional Growth and National Innovation: An Assessment of the Linkages from Universities to Innovation and Economic Growth, University of San Diego, San Diego.

Boston Consulting Group (2002). A report on the entrepreneurial restarters. Setting the Phoenix Free, the Boston Consulting Group, Germany.

Brandt, N. (2004). Business Dynamics in Europe, *STI Working Paper*, OECD, Paris.

Bøegh-Nielsen, P. (2006). An exercise to test the feasibility of creating more harmonised data on enterprise start-ups, Arbejdspapir, www.fora-net.dk.

Charney og Libecap (2000). Impact of Entrepreneurship Education, Kauffman Foundation, Kansas City.

Copenhagen Economics (2005). Copenhagen Economic's klyngedatabase.

Davis, T. (2006). How many entrepreneurs does it take to change a nation?, *Business Strategy Review*, London Business School, Blackwell Publishing 2006.

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2006). Iværksættere og nye virksomheder, Nøgletal 2006, http://www.ebst.dk/publikationer/ivaerksaettere_og_nye_virksomheder/Noegletal_2006/index.htm.

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2005A). Iværksætterindeks 2005. Erhvervs- og Byggestyrelsen, København.

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2005B). Vækst og dynamik i nye virksomheder – 5. statistiske portræt, Erhvervs- og Byggestyrelsen, København.
Erhvervs- og Byggestyrelsen (2004). Iværksætterindeks 2004. Erhvervs- og Byggestyrelsen, København.

EU Kommissionen (2006). Best practice in the use of indicators in the monitoring and evaluation of SME-related actions, EU Kommissionen, Bruxelles.

EU Kommissionen (2003). Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start, EU Kommissionen, Bruxelles.

EU Kommissionen (2002A). Bankruptcy and a fresh start: Stigma on failure and legal consequences of bankruptcy, EU Kommissionen, Bruxelles.

EU Kommissionen (2002B). Helping businesses overcome financial difficulties, EU Kommissionen, Bruxelles.

EUROSTAT, Business Demography in Europe, download fra EUROSTAT hjemmeside juli 2006, EU Kommissionen, Luxembourg.

FORA (2003). Iværksætterindeks 2003 – Hvad kan Danmark lære?, http://www.foranet.dk/upload/globaliseringsanalyse_2002.pdf.

Gabr, H. M. og Hoffmann, A. (2006). A general policy framework for entrepreneurship, FORA, København.

GEM (2005). Global Entrepreneurship Monitor 2005 – Executive Report, edited by M. Minniti, W. D. Bygrave og E. Autio, www.gemconsortium.org.

Gentry, W. og Hubbard, G. (2000). Tax Policy and Entrepreneurial Entry, *American Economic Review*, Vol. 90, No. 2, Papers and Proceedings of the One Hundred Twelfth Annual Meeting of the American Economic Association, pp. 283-287.

Hart, D. M. (2003). The emergence of entrepreneurship policy – governance, start-ups, and growth in the U.S. knowledge economy, Cambridge: Cambridge University Press.

Hoffmann, A. (2007). A Rough Guide to Entrepreneurship Policy, i R. Thurik, D. Audretsch og I. Grilo (ed.) *Handbook of Entrepreneurship Policy*, forthcoming at Edward Elgar Press.

Hoffmann, A. (2006). Promoting Entrepreneurship - What are the real policy challenges for the European Union (EU)?, konferencepapir til: Perspectives on the Performance of the Continent's Economies, <http://www.cesifo.de/venice>.

Hoffmann, A., Larsen, M. og Oxholm, A.S. (2006). Quality assessment of entrepreneurship indicators, FORA, København.

Hoffmann, A. og Junge, M. (2006). Comparing the Number of High-Growth Entrepreneurs across 17 Countries, FORA *Working Paper*, www.foranet.dk.

Konkursrådet (2004). Betænkning om Gældssanering. Betænkning nr. 1449. København.

Landier (2004). Entrepreneurship and the stigma of failure, New York University, New York.

Lee, Miller, Hancock og Rowen (2000). The Silicon Valley Edge. A habitat for Innovation and Entrepreneurship, Stanford University Press, Stanford.

Lewis et al. (1984). *Success and Failure in Small Business*, Gower, Hampshire.

Lundström A. og Stevenson, L. (2005). *Entrepreneurship Policy – Theory and Practices*, ISEN *International Studies in Entrepreneurship*, Springer.

Mako, W. P. (2003). *Uses and limitations of out-of-court workouts: lessons from East Asia*, Global Forum on Insolvency Risk Management, World Bank.

Mole (2000). *Business Advisers Impact on SMEs*. Middlesex University Business School.

NICEC (2006). *Methodological Study Measuring the Long-Term Impact of Enterprise Education and Experience programmes*, A report submitted to the Small Business Service by NICEC, Sheraton House Castle Park CEI Cambridge and University of Warwick, Coventry.

OECD (2006A). *Entrepreneurship Policy Indicators: Entrepreneurship Education Policies and Activities*, Centre for Entrepreneurship, Paris.

OECD (2006B). *Entrepreneurship Policy Indicators: Bankruptcy Legislation in OECD and Selected Non-member Countries*, Centre for Entrepreneurship, Paris.

OECD (2005). *Micro-policies for Growth and Productivity*, Directorate for Science, Technology and Industry, Paris.

OECD (2002). *Policy benchmarks for fostering firm creation and entrepreneurship*, Directorate for Science, Technology and Industry, Paris.

Parker, S. (2003). *Does Tax Evasion Affect Occupational Choice?*, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 63, pp. 379-394.

Ralph, L. (2004). *Bankruptcy Basics*, Administrative Office of the United States Courts, Public Information Series.

Regeringen (2006). *Fremgang, Fornylse og Tryghed*. Regeringen.

Reynolds, P., N. Bosma, E. Autio, S. Hunt, N. de Bono, I. Servais, P. Lopez-Garcia and N. Chin (2005). *Global Entrepreneurship Monitor: Data Collection Design and Implementation, 1998-2003*, *Small Business Economics*, 24 (3), p 205-231.

Rotefoss og Kolvareid (2005). Aspiring, nascent and fledgling entrepreneurs: an investigation of the business start-up process, *Entrepreneurship and Regional Development*, 17, March, 109–127.

Schein, E. H. (1985). *Organisational culture and leadership*, San Francisco, Jossey-Bass.

Schramm, C. J. (2004). Building entrepreneurial economies. *Foreign Affairs*, 83, 104-115.

Schøtt, T. (2005A). Undervisning i iværksætteri i Danmark og andre lande – analyse via Global Entrepreneurship Monitor, <http://www.sam.sdu.dk/~tsc/CESFOundervisning1.doc>.

Schøtt, T. (2005B). Iværksætterkulturen i Danmark og andre lande, <http://www.sam.sdu.dk/~tsc/CESFOkultur1.doc>.

Statistics Canada, Business Dynamics in Canada, <http://www.statcan.ca/english/freepub/61-534-XIE/61-534-XIE2006001.htm>.

Stevenson, L. og Lundstrom, A. (2001). Patterns and trends in entrepreneurship/SME policy and practice in ten economies. Sweden: Swedish Foundation for small business Research.

Storey, D. (2006). Evaluating SME Policies and Programmes: technical and political dimension, i M. Casson, B. Yeung, A.K.A. Basu, and N. Wadeson Oxford *Handbook of Entrepreneurship*, Chapter 10, Oxford University Press.

Surlemont et al. (1999). Enabling entrepreneurship: the role of personal and corporate bankruptcy legislation in Europe and USA, i *Frontiers of Entrepreneurship Research*, Babson College.

Tödting og Wanzenböck (2003). Regional differences in structural characteristics of start-ups, *Entrepreneurship og Regional Development*, 15, October–December, 351–370.

US Small Business Administration, http://www.sba.gov/advo/research/data_uspdf.xls.

Vale, S. (2006). “The International Comparison of Start-up Rates”, *OECD Working Paper*, Statistics Directorate, Paris.

Verheul, I., Wennekers, S., Audretsch, D., og Thurik, R. (2003). An eclectic theory of entrepreneurship: policies, institutions and culture. I D. B., Audretsch, R. Thurik, I., Verheul, S., og Wennekers, *Entrepreneurship: determinants and policy in a European – U.S. comparison* (pp. 11-83). Boston/Dordrecht/London: Kluwer Academic Publishers.

Westhead et al. (2003). Novice, Serial and Portfolio Entrepreneur Behaviour and Contributions).

White og Fan (2000). Personal Bankruptcy and the Level of Entrepreneurial Activity, <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/01/0111.pdf>.

Wood, P. M. og Bandura, A. (1989). Goal setting and monetary incentives: motivational tools that can work too well. *Compensation and Benefits Review*, May-June, 41-49.

Økonomi- og Erhvervsministeriet (2006). Aktiemarkedet og globaliseringen, udarbejdet i samarbejde med Danmarks Nationalbank, København.

Økonomi og Erhvervsministeriet (2005). Vækstredøgørelse 2005, Økonomi og Erhvervsministeriet, København.

Hjemmesider:

www.bankruptcydata.com

www.bankruptcylawfirm.com

www.bba.org.uk

www.ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship

www.doingbusiness.org

www.domstol.dk

www.dst.dk

www.jm.dk

www.globalisering.dk

www.hbs.edu

www.kauffmann.org

www.skat.dk

www.telegraph.co.uk

www.insol.org

GEM acknowledgement

Data for our study were partly supplied by Syddansk Universitet and provided by the Global Entrepreneurship Monitor (GEM), which is a consortium that in 2004 comprised the following countries Argentina, Australia, Belgium, Brazil, Canada, Chile, China, Croatia, Denmark, Ecuador, Finland, France, Germany, Greece, Hong Kong, Hungary, Iceland, Ireland, India, Italy, Japan, Korea, Mexico, Netherlands, New Zealand, Norway, Peru, Poland, Portugal, Russia, Singapore, Slovenia, South Africa, Spain, Sweden, Switzerland, Taiwan, Thailand, Turkey, Uganda, United Kingdom (which includes separate reports for Scotland and Wales), United States, Uruguay and Venezuela. Names of the members of national teams, the global coordination team, and the financial sponsors are published in the Global Entrepreneurship Monitor 2004 Report, which can be downloaded at www.gemconsortium.org.

Iværksætterindeks 2006 er en systematisk kortlægning og evaluering af iværksætterområdet i Danmark.

Iværksætterindekset bygger på data for en række OECD-lande og identificerer Danmarks styrker og svagheder som iværksætterland.

Desuden giver indekset mulighed for løbende at følge med i, om de danske rammebetingelser for iværksættere og deres præstationer forbedres i et omfang, så regeringen kan nå sin målsætning om, at Danmark skal være blandt de europæiske lande, hvor der startes flest nye virksomheder i 2010 og være blandt de samfund i verden, hvor der starter flest nye vækstvirksomheder i 2015.